

במה ללומדי התורה - מודיעין עילית

עומקא דפרשה

שמחת פורים

בס"ד ערב שבת זכור י"ב אדר ב' תשע"א

מצות אכילה ושתיית יין

הגר"ז שוב שליט"א

ימי משתה ושמחה

הגר"מ קסלר שליט"א

השחוק והשמחה של פורים שורש מצות שמחת פורים משלוח מנות להרבות שמחה סעודת מלוח מלכה בפורים משל"מ ומתנות לאביונים משלוח מנות המשמחות מתנות לאביונים או לעניים אכילה קודם משלו"מ הקדמת מתנול"א למגילה מאורי האש בליל פורים טלטול מגילה בשבת ער"פ גדר שמחת פורים א גאנץ יאר פורים

שמחה ומשתה בפורים על הניסים בברהמ"ז בגדר מצות המשתה גדר השמחה ופרסומי ניסא סעודת פורים כהלכתה דין משתה יין יו"ט דפורים ועד דלא ידע בגדר עד דלא ידע שמחת אשתו ובניו בפורים שמחת נשים ביין גאולת הנשמה או הגוף השמחה המיוחדת לפורים שמחת פורים כהכנה

שער הציון

שמחת פורים / שתיית יין / עד דלא ידע / מנהגי שמחה

עומקא דמגילה ביאורים ופנינים במגילת אסתר

תשועתם היית לנצח
קיבלו היהודים עליהם
על כן קראו לימים פורים
וישם מס על הארץ

הכסף נתון לך
הלימוד מהנהגת מרדכי
צום מרדכי ואסתר בפסח
ובביזה לא שלחו את ידם

ורצוי לרוב אחיו
ומרדכי לא יכרע
הסימן שניתן למרדכי
ההצלה מגזירת המן

כסא דברכתא מליבא ד"עומקא", להאי גברא דעביד עיסקא, בבינה יתירה ועצה עמיקא, לאשקויי לנא חמרא עתיקא, בהאי גליונא לחדוותא דמלכא, לאפוקי בקרייתא ולחלקו בשוקא, ברעותא דמלכו נפקא, דיקרא דאורייתא ליה פסיקא,

וטיבותא דשמייה פקע - הרב **יעקב גוטרמן** שליט"א - הקב"ה יצילהו מכל עקא.

שושנת יעקב צהלה, בהנתן אות בישיבה של מעלה, ובני התורה נתונים לגדולה, לתפארת מודיעין עילית הדגולה. יה"ר שיושפע שפע ברכה, לו ולכל המסייעים בשמחה, ויזכו לרוב נחת והצלחה.

מורנו המרא דאתרא
הגאון רבי מאיר קסלר שליט"א

אי בשו"ע סי' תרצ"ז ז"ל, יום ארבעה עשר וחמשה עשר שבאדר ראשון אין נופלין על פניהם וכו' ואסורים בהספד ותענית וכו', וכי הרמ"א הגה וכו', י"א שחייב להרבות משתה ושמחה בארבעה עשר שבאדר ראשון ואין נוהגין כן מ"מ ירבה קצת בסעודה כדי לצאת ידי המחמירים וכו', עכ"ל. יעוי בטור וב"י שם.

והנה מש"כ הרמ"א דיש להרבות קצת בסעודה באדר הראשון כדי לצאת ידי המחמירים צ"ע, דמאחר שכבר כ' דאין נוהגין להרבות במשתה ושמחה באדר ראשון, מהיכן הוציא דין זה שמ"מ יש להרבות קצת, ועוד יש להקשות דממ"נ אם יש לחוש לדעת המחמירין למה כ' שירבה קצת, וע"כ דאי"צ לנהוג בריבוי משתה ושמחה וכמו שכ' שאין נוהגין כאותה שיטה שיש דין משתה ושמחה באדר ראשון, וא"כ למה ירבה קצת, וצ"ע.

ומצאנו ברמ"א בסי' תרצ"ה שכ' כעין זה שיש להרבות קצת במשתה ושמחה לגבי ליל פורים וז"ל, סעודת פורים שעשאה בלילה לא יצא ידי חובתו, הג"ה, ומ"מ גם בלילה ישמח וירבה קצת בסעודה עכ"ל, וכ"כ שם בסעי' ב' ז"ל, וחייב במשתה ושמחה קצת בשני ימים בארבעה עשר וחמשה עשר וכן נהגו עכ"ל, הרי שלדעת הרמ"א בליל פורים ובי"ד וט"ו של זה בזה, יש להרבות קצת במשתה ושמחה, וצ"ע דלא הזכיר בראשונים דין זה ד"ירבה קצת", ומנין לו להרמ"א כן, וכמו שהוקשה לעי, וצ"ע.

ונראה דמקורו של הרמ"א הוא בר"ן מגילה ו: בדברי המשנה אין בין אדר הראשון לאדר השני אלא מקרא מגילה ומתנות לאביונים, ונסתפק הר"ן שם אם בעינן לעשות סעודת פורים באדר הראשון יעוי"ש ואח"כ כ' ז"ל, וקרוב הדבר גם כן שראוי להרבות בסעודה בי"ד שבראשון אבל לענין שלוח מנות כיון דדמו למתנות לאביונים דליתנהו אלא בשני משמע נמי דאף משלוח מנות אינו אלא בשני ואע"פ שהמקדמיין לקרות נותנין מתנות לאביונים ביום קריאתם ואינם שולחים מנות שאני התם דלא עבדי סעודה וכו' עכ"ל, ודבריו צ"ב, דבתח"י כ' שמשלוח מנות דמי למתנות לאביונים ואינם אלא בשני, ואח"כ כ' דלגבי יום הכניסה מחלקי בין משלוח מנות למתנות לאביונים דמכיון דאין שם דין סעודה לכן אין דין משלוח מנות, וא"כ בי"ד שבאדר ראשון שראוי להרבות בסעודה למה לא יתחייב במשלוח מנות ג"כ, וע"כ צ"ל דמש"כ הר"ן דקרוב הדבר שראוי להרבות בסעודה בי"ד שבראשון, אי"ז אותו דין סעודה שנאמר בפורים עצמו וכמו שהעלה שם בתח"י דבריו, אלא הר"ן מדבר על דין סעודה אחר, ובדין זה לא נאמרה המצוה דמשלוח מנות, ומדוקדק כן בלשונו שכ' "וקרוב הדבר ג"כ שראוי להרבות בסעודה", משמע שהר"ן לא הכריע למעשה שבע"י לעשות סעודת פורים גם באדר ראשון כמו שעושים באדר שני וכמו שהעלה שם בתח"י דבריו, אלא בא לומר שגם אם אין דין לעשות סעודת פורים באדר ראשון מ"מ יש להרבות בסעודה, ומכאן הוציא הרמ"א דיש להרבות קצת, דהיינו שאינו מחוייב בסעודה כמו ביום הפורים דבה נאמר דחייב איניש לבסומי ויש להרבות במיני שמחה, אלא יש להרבות קצת, ובדין סעודה זו שמרבין בה קצת לא נאמרה המצוה דמשלוח מנות, אלא דצ"ע מה הכריחו לר"ן לחדש שחוץ מהדין סעודת פורים יש דין נוסף של ריבוי סעודה, והרמ"א הולך בעקבותיו. והנה הקשה הטו"א במגילה ד' ז', בדברי רבא דסעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא ידי חובתו מ"מ ימי משתה ושמחה כתיב, הרי שדרשנו לימי משתה ושמחה ולא לילות, וא"כ ה"ה לגבי איסור הספד ותענית דאינו אסור אלא ביום, דבגמ' שם ד' ה: מבואר דילפי' איסור הסו"ת משמחה ומשתה, 'שמחה' מלמד שאסורים בהספד 'משתה' מלמד שאסור בתענית, והוכיח הטו"א מהירושלמי דאיסור הסו"ת מתחיל מהלילה, והקשה דאין יתכן שלגבי הדין משתה ושמחה אמרי' דחייבו דוקא ביום ואילו לגבי איסור הסו"ת הנלמד ג"כ מהפס' דימי שמחה ומשתה אמרי' דאסור כבר מהלילה ויעוי"ש מה שתי'. וראיתי בס' עיטורי מגילה שכ' ליישב דשאני מצות משתה ושמחה מאיסורא דהסו"ת, דמצות משתה ושמחה הוא חיוב המוטל על הגברא לעשות משתה גדול כדי להודות על הנס משא"כ איסור הסו"ת שהוא דין בעצם היום הנקרא יום משתה ושמחה לגבי זה שאסור בהסו"ת, וכמו שכ' רש"י בד' ה: ד"ה בר יומיה הוה, "לא קיבלו עליהן אלא שמחה ומשתה לאוסרן בהסו"ת", ולכן שפיר יש לחלק בין המצוה של השמחה לבין האיסור של הסו"ת, דמצות השמחה נאמרה ביום דוקא ולא בלילה אבל לגבי איסור הסו"ת אמרי' שאסור כבר מתחיל הלילה כיון שהימים עצמם הם ימים שאסורים בהסו"ת ותחילתם הוא בלילה, אלא שעדיין צ"ע איך ילפי' להו לשני הדינים, דהיינו הזמן שמחה המוטל על הגברא ביום, והאיסור הסו"ת שחל כבר מתחיל הלילה, מאותו פסוק, וצ"ע.

והנה לאחר הדקדוק בפסוקים דמגילת אסתר, משמע דבדין משתה ושמחה נאמרו שני דינים, דבפ' ט' פסוק כ"ג כתיב, **וקבל היהודים את אשר החלו לעשות ואת אשר כתב מרדכי עליהם**, משמע שקבלתם כוללת ב' ענינים, שקבלו ע"ע את מה שכבר החלו לעשות בעבר, וקבלו ע"ע ג"כ דין נוסף שנתחדש ע"י מרדכי, ובביאור הדבר

נראה, דהנה באותה שנה של הנס כתוב בפסוקים ט"ו-י"ח, שכשנחנו היהודים עשו אותו היום יום משתה ושמחה, דהיינו שנהגו בהם דין משתה ושמחה, אבל זה פשוט שלא חל בעצם הימים כלום, אלא שכך נהגו למעשה, וכדכתיב **ועשה אותו יום משתה ושמחה**, ומדוקדק היטב שהקדים הכתוב משתה לשמחה, משום דהיום בעצמו לא הי' יום שמחה, אלא שע"י שעשו משתה נעשה ליום שמחה ג"כ. ואח"כ קבלו ע"ע שבכל שנה יעשו יום שמחה ומשתה כדכתיב בפס' י"ט, 'על כן היהודים הפרזים וגו' **עושים את יום ארבעה עשר לחודש אדר שמחה ומשתה ויום טוב**, ומבואר ברמב"ן שלאחר אותה שנה שאירע בה הנס המשיכו לנהוג כן עד שמצאו חכמים סמך למגילת אסתר מהתורה יעוי"ש, ונראה שלכן כתוב 'שמחה ומשתה ויו"ט', דהיינו קודם שמחה ואח"כ משתה, משום שכוונתם היתה לקבל ע"ע מכאן ולהבא שיום י"ד באדר יהי ליו"ט ושיהי' זה יום שמחה ויו"ט, וצורת השמחה היא לעשות משתה, ובפס' כ' כ"ב, כתיב **ויכתב מרדכי את הדברים האלה וגו' לקיים עליהם להיות עושים את יום ארבעה עשר לחודש אדר ואת יום חמשה עשר בו בכל שנה ושנה, כימים אשר נחו בהן היהודים וגו', והחודש אשר נהפך**, וגו', דלכאוי היה להפס' להקדים את ענין החודש ורק אח"כ לכתוב שי"ד וט"ו שבחודש זה נוהגים בהם כמו שנהגו בימים שנחו בהם היהודים. ונראה דמרדכי כתב את מה שרצו לקבל ע"ע לנהוג יום משתה ושמחה כפי שהי' באותם ימים שאירע בהם הנס, והוסיף ג"כ קביעות על אותם ימים בחודש 'אשר נהפך להם' שיהי' י"ד וט"ו שבו ימי שמחה ומשתה, וע"ז אה"כ בפס' כ"ג, **וקבלו היהודים את אשר החלו לעשות**, דהיינו מה שנהגו את עצמם במשתה ושמחה, והוסיף עליהם עוד קביעות הימים עצמם, וזה מה שאה"כ **ואת אשר כתב מרדכי עליהם**, דהיינו מש"כ בפס' כ"ב, 'והחודש אשר נהפך'. נמצא לפי"ז דהדין סעודת פורים ואיסור הסו"ת נלמדים משני פסוקים נפרדים, דהדין דסעודת פורים נלמד מפסוק כ"ב, 'לעשות אותם ימי משתה ושמחה ומשלוח מנות וגו' ומתנות לאביונים', דהם כל הדינים המוטלים על הגברא לנהוג בהם ביום הפורים, ועיקרם נהוג הי' כבר על ידם מתח"י, ולכן כתיב 'משתה'; ואח"כ 'שמחה', וכמש"נ **דמשתה ושמחה** היינו מה שהגברא נוהג בעשיית משתה ועי"ז בא לידי שמחה, וע"ז דרשו בגמ' דסעודה זו של ריבוי מיני שמחה וריבוי משתה דינה להעשות ביום דוקא ולא בלילה, אבל איסור הסו"ת נלמד בגמ' מפסוק י"ט, ושם כתיב 'שמחה ומשתה ויו"ט' דהיינו שרצו לקבוע שהימים עצמם יהיו נעשים לימי שמחה ולא נעשו הימים לימי שמחה עד שנכתבה מגילת אסתר וכש"נ, ומכאן למדו שאותם ימים אסורים בהסו"ת, דעצם השם **ימי שמחה ומשתה** מחייב שלא להספיד ושלא להתענות, ולכן אסורים הם בהסו"ת כבר בלילה, וא"כ מצאנו מקור נאמן דימי הפורים מחייבים לנהוג בהם באיסור הסו"ת, וילפי' ג"כ שמוטל על הגברא לעשות את הימים הללו לימי משתה ושמחה, ולפי"ז מבואר היטב מש"כ הרמ"א דבאדר ראשון יש להרבות קצת במשתה ושמחה וכן בליל פורים וכן בי"ד וט"ו של זב"ז, דבכל אותם הזמנים שהם אסורים בהסו"ת מחמת השם ימי שמחה ומשתה יש ג"כ להרבות קצת במשתה ושמחה מחמת הדין שחל בהימים, שלא די בזה שנמנע בשוא"ת מהספד ותענית אלא בעי' ג"כ להראות קצת שמחה כדי שיהא ניכר שהם ימי שמחה, משא"כ לגבי הדין שחל על הגברא להרבות במיני שמחה, לגבי זה לא די בריבוי קצת, אלא צריך להרבות בסעודה יותר ויותר, וכמו שא"י דחייב איניש לבסומי, אבל דין זה לא נאמר אלא ביום הפורים עצמו, ושפיר כ' הרמ"א שבאדר ראשון ובליל פורים ובי"ד וט"ו של זב"ז יש דין להרבות קצת במשתה ושמחה וכש"נ. ונראה לפי"ז שהא דאמרי' שהעושה סעודתו בלילה לא י"ח זהו רק במה שנוגע לדין סעודת פורים הבאה מחובת הגברא אבל אותו ריבוי קצת הנובע מהשם ימי משתה ושמחה אפשר לעשותו ג"כ בלילה.

ויש להקשות דבגמ' ה: מבואר שלאסור של זב"ז ילפי' ממגילת תענית ולא ממגילת אסתר, ומשמע דמדברי קבלה נאסר בהסו"ת רק לכ"א ביומיה, לפרזים בי"ד ולמוקפין בט"ו, אבל האיסור דשני הימים לכל אדם בכל מקום נלמד ממגילת ולא מדברי קבלה, ובס' המנהגים כ' דילפי' מפסוק כ"ז שם, 'קימו וקבלו וגו' להיות את שני הימים האלה', וגו', דיש לעשות משתה ושמחה בשני הימים, ולכאוי דבריו נסתרים מהגמ', דמבואר שם דלאסור של זב"ז ילפי' ממגילת אסתר,

ונראה מוכרח דהא דילפי' ממגילת לאסור של זב"ז אי"ז כשא"י ימים הנלמדים ממגילת, דלאחר שאסרי' של זב"ז נעשו שני הימים לימי הפורים מדברי קבלה, ויעוי' בקונטרס חנוכה ופורים להגרמ"א טורציין צ"ל שהאריך בזה, ולכן מובן מה שהביא בס' המנהגים את הפסוק 'להיות עושים את שני הימים האלה' כמקור לדין משתה ושמחה של שני הימים, וכש"נ. אולם צ"ל דגם לדעת המנהגים ליכא חיוב להרבות במיני שמחה ולבסומי, דבחיובים הללו חייב כ"א ביומיה לחוד וכש"כ, וזמש"כ הרמ"א בשמו שחייב במשתה ושמחה קצת בי"ד וט"ו.

מצות אכילה ושתית יין ודין בשר בפורים

הגאון רבי זבולון שוב שליט"א ראש ישיבת דברי אמת - מודיעין עילית

ס"ק כ' גבי סעודת שבת, וצ"ע.

וכן יש להעיר למה אין יצא מוציא במצות אכילה בעיוהכ"פ, וצ"ע.

ה. היוצא מדברינו דמצות שתיית יין בפורים הוא מחמת ב' דינים. א' מחמת מצות שמחה דאין שמחה אלא ביין. וב' מחמת מצות משתה דיסודו סעודה על היין. ונפ"מ בזה בשיעור היין שצריך לשתות דאילו משום מצות שמחה שיעורו כשיעור משמחו ואילו משום מצות משתה נאמר שיעור אחר, וכבר כתב כן בעמק ברכה בטעם חייב איניש לבסומי, ע"ש.

ו. והנה כתב הרמב"ם בפ"ו מיו"ט הי"ז ז' ימי פסח כו', וחייב אדם להיות בהן שמח וטוב לב הוא ובניו ואשתו ובני בניו. הי"ח כיצד הקטנים כו' והנשים קונה להם בגדים ותכשיטים נאים והאנשים אוכלין בשר ושותין יין כו', ע"כ. ויש לדייק מלשוננו דאין חייב לנשים לאכול בשר ולשתות יין ביו"ט מדין שמחה. [אמנם מדין עונג יתכן דיש להם וכמו בשבת]. ועיין בשו"ת רע"א תשו"א ובהשמטות דכתב דנשים מחויבות בבשר ויין.

ולפי"ד נראה דבפורים אף שמדין שמחה אין לנשים לשתות יין, מ"מ מדין משתה שפיר חייבות לשתות יין עכ"פ קצת, [ועיין בכתובות סה ע"א דכוס אחד יפה לאשה, ע"ש].

ז. וכ"ז לגבי שתיית יין אבל אכילת בשר בפורים לכאורה אינו אלא משום מצות שמחה. וכ"כ במגיד משנה על מש"כ הרמב"ם שם בהט"ו כיצד חובת סעודה זו שיאכל בשר, ובשאר מקומות אמרו אין שמחה אלא בבשר, משמע דחייב אכילת בשר הוא מדין מצות שמחה ולא מדין משתה. וכ"כ במ"א בס"י תרצו ס"ק טו על מש"כ בשו"ע שם דאונן בפורים מותר בבשר ויין דלא אתי עשה דיחיד דאבלות ודחי עשה דרבים דאורייתא לשמוח בפורים דדברי קבלה נינהו שהם כדברי תורה, ע"כ. דאף שבשבת ליכא חיוב לאכול בשר מ"מ פורים שאני דכתיב ב"י שמחה ואין שמחה אלא בבשר, אמנם המ"א ממשיך ומ"מ קשה דביו"ט נמי שמחה כתיב ב"י ואין חיוב לאכול בשר רק בזמן שבת המקדש קיים ע"י תקסט, לכן נ"ל דבלילה עכ"פ לא יאכל בשר דהא בלא"ה יש נמנעים, עכ"ל. הרי דכתב דאכילת בשר הוא רק משום שמחה, ולכן מסיים דלא ברור דיש מצות אכילת בשר בפורים.

האומנם דכבר הבאנו דברמב"ם מפורש דיש מצות אכילת בשר בפורים, וכמוש"כ כיצד חובת סעודה זו אוכל בשר כו', הוא מפני שכתב בפ"ו מיו"ט הי"ח דגם בזה"ז ישנו מצות אכילת בשר ביו"ט דאין המצוה בדוקא אכילת קרבן שלמים לכן גם בפורים קיים מצות אכילת בשר, והמ"א אינו סובר כן וכמוש"כ בב"י בס"י תקכ"ח, ע"ש.

ח. והנה לשון הרמב"ם שכתב כיצד חובת סעודה זו אוכל בשר ויתקן סעודה נאה. צ"ב קצת דאם מצות אכילת בשר הוא משום מצות שמחה למה כתב קיום אכילת בשר בתוך חובת סעודה זו הוא ב' קיומים נפרדים הם, ובהל"י יו"ט לא כתב חיוב אכילת בשר בתוך חיוב סעודה ביו"ט, מפני דב' קיומים נפרדים הם.

ואולי אפשר לדייק מזאת דכוונת הרמב"ם דאכילת בשר בסעודה הוא מעצם חובת הסעודה דקיומה הוא עם בשר דכ"ז מחשיבות המשתה הוא.

ועיין ביש"ש פ"ב דביצה סי' ה' שכתב פשיטא שאין שמחה אלא בבשר דהא שמחת יו"ט היא הסעודה ולא נקרא הסעודה להיות בו לב טוב ושמחה בלא אכילת בשר. ועיין במחצית השקל בס"י רמט על מ"א ס"ק ו' שמביא בשם שלי"ה ומהר"ש דבמאכלי חלב לא מקיימים סעודת ברית מילה דאין שמחה אלא בבשר, ע"ש. וכן הוא בס"י תקנא סעי' י' דבסעודת מצוה כגון מילה ופדיון הבן וסיום מסכת וסעודת אירוסין אוכלין בשר ושותין יין כל השייכים לסעודה מ"רח"א ע"ש, חזינן דישנו חשיבות בסעודה שיהא עם בשר ויין.

ולפי"ז יש לומר דמש"כ המ"א דליכא חובת אכילת בשר בפורים הוא רק משום מצות שמחה, ול"ק ממש"כ הרמב"ם דאוכלין בשר דהוא רק משום קיום מצות משתה והרי האונן בכל אופן לא יקיים מצות משתה כשיאכל בזמן שהוא אונן שהרי הוא פטור מכל המצוות וממילא גם מצות משתה, [ול"ד למצות שמחה דאם היה קיים היה מונע את עצם חלות דין האנינות לגבי בשר, ודו"ק]. אמנם כ"ז דלא כמוש"כ במ"מ, וכנ"ל.

ט. והנה כתב בספר דבר משה [נדפס בשנת בשר"ר] ח"א סי' מז על אשה שאירעה ליל טבילה ביום פורים אם מותרת לאכול בשר בסעודת היום, נראה דאע"ג דאיכא חיובא לאכול בשר בפורים כמוש"כ באו"ח סי' תרצו בד"ן אונן דמותר בבשר ויין דלא אתי עשה דיחיד דאבלות ודחי עשה דרבים דאורייתא דלשמוח בפורים דברי קבלה נינהו שהם כדברי תורה, כלומר כיון דחייב לשמוח בפורים אין שמחה אלא בבשר ויין כמוש"כ הרמב"ם בפ"ו מיו"ט יעו"ש, מ"מ הנשים אין להם כל כך חיוב דאפי' ביו"ט דחייב אדם לשמח אשתו היינו לקנות להם בגדים כמוש"כ הרמב"ם ז"ל שם, לכן לא תאכל בשר אלא תבשיל של בשר, וכן הורה מהר"ד הי"י, עכ"ל.

וצ"ב כוונתו במש"כ אין להם "כל כך חיוב" דמשמע שמקצת חיוב איכא, וגם מש"כ דתאכל תבשיל של בשר צ"ב האם כוונתו דמותר לה לאכול או שחייבת לאכול מדין פורים.

ואולי יש לומר דכוונתו דמדין שמחה שנאמר בפורים פטורה אשה לגמרי וכמו שהביא מהרמב"ם, אבל מאחר שיש מצות אכילת בשר מדין חובת המשתה" ובה גם נשים חייבות, אבל זה אפשר גם לקיים בתבשיל של בשר דחשוב.

א. בס"י תרצ"ה סעי' ב' כתב הרמ"א ואין להתענות בפורים מלבד תענית חלום. והקשה המ"א בס"י תרד ס"ק א' למה כתב הרמ"א שם דאסור להתענות אפי' תענית חלום בערב יוה"כ, ומ"ש גבי פורים כתב שמוות.

וכתב ע"ז באשל אברהם [שע"ג גליון שו"ע] בס"י תרצו או' ב' דהג"ר שאול מאמשרדום זצ"ל אמר לו בפורים העבר והיה לבו אך שמח ונזרקה מפיו איזה דברים מענינא של יומא, והוא דאף דבעיוהכ"פ אסור להתענות תענית חלום מ"מ ביו"ט ובפורים מותר, [וכפשוטת לשון הרמ"א]. והטעם מבואר במ"א עצמו בס"י תקכז בשם דרכי משה ז"ל דהטעם דמותר להתענות תענית חלום ביו"ט הוא מפני התענית עונג ושמחה לו. ולפי"ז דברי הרמ"א ברורים ומכוונים יפה דבעצרת ופורים אסור התענית עונג משום מניעת עונג ושמחה ודאי דמותר בתענית חלום דהתענית עונג ושמחה הוא לו, אבל בעיוהכ"פ דדמא רחמנא עלי' מצות אכילה כדלפי' מועניתם כו', וגם הטעם כדי שיתענה למחר בכח האכילה ההיא, ודאי לא מהני שיש לו עונג ונחת רוח בתעניתו ואינו יוצא ידי חובתו כי אם באכילה ממש, עכ"ל.

אמנם המ"א בס"י תרצ"ה ס"ק ד' כתב על דברי הרמ"א נ"ל כוונתו שיתענה [תענית חלום] עד אחר מנחה ואח"כ יאכל, וכן העתיק במ"ב ס"ק ו', על אף שבהל"י יו"ט בס"י תקמ"ט סעי' ב' מ"ב ס"ק יח כתב משמע מהרמ"א דדעתו לענין תענית חלום דצריך להתענות ביו"ט כו', דהמנהג פשוט להתענות כו', ע"ש. וצ"ב למה החמיר בפורים יותר מביו"ט.

ב. וביאר הדבר עפ"ימש"כ הבע"מ בפסחים סח ע"ב דאינא שם מר ברי דרבינא כולה שתא הוה יתיב בתעניתא לבד ממעצרתא ופוריא כו', פוריא ימי משתה ושמחה כתיב. וכתב ע"ז בבעה"מ בזה"ל ויש תענית שאדם מכוון לבו לאביו שבשמים כגון בקשת רחמים לקרוע גז"ד תענית חלום וכו' ביום זה מותר ואפי' בשבת וזהו עונג שלה, וכ"ש בימים טובים ור"ח וחולו של מועד וזה אין עליו תורת תענית, ולא שם תענית שלא נאסר בכל יום שבעולם, אלא שאין אנו מורין כן בפורים מפני שפרט בה הכתוב ימי משתה ופרסומי ניסא עדיף בכל מקום, עכ"ל. והנה כתב הטעם מפני שכתוב ימי משתה, והשמיט מלשון הגמ' "ושמחה".

ונראה כוונתו דחלוק מצות אכילה בפורים מבשבת ויו"ט, דבשבת ויו"ט חיוב האכילה משום עונג ושמחה לכן כשיש לו עונג על ידי שמונע עצמו מלאכול אינו חייב יותר, אבל בפורים נאמרה הלכה של חובת "משתה", והכוונה בד"ן משתה הוא חובת סעודה עם יין, וכמוש"כ רש"י במגילת אסתר על הפסוק יבוא המלך והמן היום אל המשתה, דכל סעודה נקראת על שם היין, שהוא עיקר. וכן נראה מלשון הרמב"ם בפ"ב ממגילה הי"ד שכתב מצות יום י"ד לבני כפרים ועיירות ויום ט"ו לבני כרכים להיות יום שמחה ומשתה כו', וסעודת פורים שעשאה בלילה לא יצא ידי חובתו. ה"טו כיצד חובת סעודה זו כו', וק"ק דלכאורה היה צריך לכתוב מתחילה החיוב לעשות סעודה ואח"כ לכתוב דיניו דאם עשאה בלילה לא יצא ידי"ח, והר"מ כתב דבלילה לא יצא ידי הסעודה לפני שכתב חובת הסעודה. אבל אם בחיוב משתה נאמרה חובת סעודה שפיר כתב הרמב"ם קודם דפורים הוא ימי משתה, ר"ל דצריך לעשות סעודה ואח"כ כתב דיניו דלא יצא ידי"ח בלילה.

וזש"כ הבע"מ דבפורים נאמר ימי משתה ר"ל דהאכילה בעצמותה היא היא המצוה ולא רק הי"ת לשמחה, לכן ליכא היתר להתענות תענית חלום בפורים על אף שבשבת ויו"ט מותר, דשאני שבת ויו"ט שמצות אכילה בהם הוא רק לקיום שמחה ועונג. [אלא דקשה למה לא כתב דה"ה בעיוהכ"פ שיש מצות אכילה אסור בתענית חלום].

והן הן הדברים פסק המ"א להלכה דבשבת ויו"ט מותר להתענות ת"ח, ובפורים אסור.

ג. ונראה דבה מבורא עוד במש"כ המ"א דכוונת הרמ"א דמתענה בפורים תענית חלום הכוונה עד שעת מנחה, ור"ל דעד שעת המנחה יכול לצום בפורים, וכמו שכתב בס"י תרד לגבי אכילה בעיוהכ"פ. אשר צ"ב הדמיון לעיוה"כ דהתם ליכא רק מצות מעשה אכילה ותו לא לכן יכול לצום במשך כל היום באם אוכל סמוך לערב, אבל בפורים דאיכא מצות שמחה והוא כל היום דלשם תענית אפי' מקצת היום אסור, וכמוש"כ בס"י רפח במ"ב ס"ק א' ושם בסעי' ד' ברמ"א דהמתענה בשבת מחצי יום ואילך תענית חלום יתענה תענית לתענית, ע"ש. ומתענה טעמא התייר הרמ"א להתענות תענית חלום דבזווקא עד המנחה ולא תענית בעלמא, וא"כ צ"ב מ"ש דבתענית חלום הותר תענית מקצת היום ולא כולו.

ועפ"י דמיושב היטב דחלוק קיום משתה מקיום שמחה דקיום משתה מתקיים במעשה הסעודה שעשה פעם אחת במשך היום, משא"כ מצות שמחה ועונג דינו כל היום דצער אסור אפי' במקצת היום, ולכן כשמתענה תענית חלום דליכא עליו אסור תענית משום שמחה ועונג, ורק משום מצות משתה וקיום משתה מתקיים שפיר על ידי שאוכל במשך היום סעודה אחת.

ד. ועפ"י דאלו לכאורה נראה דאם יש לו אונס בפורים מלברך כגון שבע"כ יושב במקום שאינו נקי יכול לאכול הסעודה בלא ברכה מאחר דהמצוה הוא מצות אכילה אתי עשה ודחי ל"ת. [ויתכן דלא אמרינן בזה גזירה דכזית ראשון אטו כזית שני, וכמוש"כ התוס' בקידושין לח ע"א ד"ה אקרום לגבי מצה של חדש דהכא הכל נכלל במצוה]. ולפי"ז קשה למה לא מצינו דפורים יכול גם מי שאינו טועם לברך בכז' להוציא אחר ברכה על אכילה דבפורים לא שייך תירוצם של ה"ט"ו בס"י רעג ס"ק ג' והמ"א בס"י קס"ז

ברמב"ם פ"ב ממגילה ה"ד מצות יום ארבעה עשר וכו' להיות יום שמחה ומשתה ומשלוש מנות לרעים ומתנות לאביונים. ובהט"ו כיצד חובת סעודה זו שיאכל בשר ויתקן סעודה נאה כפי אשר תמצא ידו ושותה יין עד שישתכר וירדם בשכרות וכו'. ובה"ז מוטב לאדם להרבות במתנות לאביונים מלהרבות בסעודתו וכו' שאין שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמח לב עניים וכו'. ומבואר ברמב"ם שהדין משתה הוא לקיום דין השמחה דאל"כ מנ"ל להרבות במתנות ממשתה, [ומה דבעי סעודה הוא סמך לד' היש"ש ביצה פ"ב ס"ה בהא דבעי בשר מלבד היין ביו"ט, ועווי עמק ברכה מש"כ המקור מדכתיב שמחה מלבד משתה, ואך י"ל דקמ"ל דמשתה הוא דין ריבוי המשתה וביומר להגרי"ס דשכרות ל"ה פטור, [ועוד מצינו לקבץ אנשי ביתו וחבריו, ויש דנקטו דע"ז חשיב סעודה גדולה]]. ואמנם צ"ע מהא דאיתא בפסחים ק"ט ובר"מ פ"ו מיו"ט ה"ז-ח' בחיוב שמחת יו"ט הוא ובניו ובני ביתו כאו"א כראוי לו כיצד הקטנים נותן להם קליות ואגוזים ומגדנות והנשים קונה להן בגדים ותכשיטין נאים והאנשים אוכלין בשר ושותין יין, ומ"ש דבשמחת פורים לא מצינו כה"ג.

ובפי הגר"א לאסתר עה"פ וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יספ מזרעם מפרש דוימי הפורים היינו משתה ושמחה דלא יעברו מן הגדולים וזכרם דהיינו קריאת המגילה לא יסוף מזרעם אף מן הקטנים [והנה דבביאור הגר"א תרפ"ט כתב דחייב מגילה מדין חינוך הוא והרי דהוי מדרבנן, וצ"ע, ואפשר הכא נקט כהשי' דחייבו הקטנים יעו"י תוס' מגילה כד' ד"ה אבל- גם ל"מ דכונתו במש"א קטנים דהוא לפחות מחינוך דנימא לפ"ז דרק קטנים אלו פטורים ממשתה דל"מ בכונתו, ובפרט לביה"ל ס"ס תרפ"ט דרק בהגיעו לחינוך קאי, ובלא"ה דבהני הוי מנהג בעלמא]. ומבואר דס"ל דאין דין משתה בקטנים ולכא"ו לפי דאין משמחם וכמש"נ דהמשתה הוי מדין השמחה, ועווי להלן מ"ש מנשים, ומ"מ צ"ע דיהא בהו דין דקליות ואגוזים, וצ"ב.

והנה בדברי הר"מ הנ"ל דמוטב לאדם להרבות במתנות אביונים מלהרבות בסעודתו שאין שם שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמח לב עניים וכו' שהמשמח לב האמללים האלו דומה לשכינה וכו', וצ"ב דבהלכות יו"ט שם כתב וכשהוא אוכל ושותה חייב להאכיל לגר וכו' אבל מי שנועד לדלות חצירו וכו' ואינו מאכיל ומשקה לעניים ולמרי נפש אין זו שמחת מצוה אלא שמחת כריסו וכו', ומ"ש דלא הוסיף אף הדין דמוטב להרבות שאין שמחה גדולה וכו', וצ"ב עוד צ"ב דבסעודת פורים נבשמוטב הסעודה דשותה יין עד שישתכר ובהלכות יו"ט שם הל"כ כשאדם אוכל ושותה ושמח ברגל לא ימשך בין וכו' שהשכרות והשחוק וקלות הראש אינה שמחה אלא הוללות ושכרות ולא נצטוונו על ההוללות והסכלות אלא על השמחה שיש בה עבודת יוצר הכל וכו' עיי"ש, ומ"ש סעודת פורים [דהן אמנם כתב הנימוק"י מגילה ז': בהוספה לד' הר"מ עד שישתכר וכו' לא שישתגע בשכרותו וימשך אחר שחוק וקלות ראש שזה לא יקרא שמחה אלא הוללות וכו', ובמאמר ח"ב ב"ה"ל תרצ"ה ש' שלא נצטוונו על שמחה של הוללות אלא בשמחה של תענוג שיגיע מתוכה לאהבת ה' וכו', ומ"מ] דלשכרות שפיר בא, ומ"ש.

והנראה בזה דחלוק הדין שמחה דיו"ט מדפורים, ויסוד הדברים בעמק ברכה בשם הגרי"ז ומקורו בד"מ תרצ"ג, והוא דשמחת יו"ט הוי הדין לעורר השמחה בע"ז יגיע לתכלית שכתב הר"מ לעבודת השם בשמחה ועיי"ש מהגרי"ז דהוא ממש"א חז"ל עה"פ נגילה ובשמחה בך, ואמנם בפורים כתיב כימים וכו' והחודש אשר נהפך להם מיגון לשמחה ומאבל ליו"ט לעשות אותם ימי משתה ושמחה, והיינו דמצוות היום הוי בגוף המשתה והשמחה, וביותר דמבואר בקראי וכו' בר"מ הנ"ל ה"ד הדין שמחה דפורים הוי בהיום דעשאוהו יום משתה ושמחה, וי"ל דדין השמחה בו הוי כנגד מה דנהפכו הימים מיגון לשמחה, ואמנם ביו"ט הוי ביה מצוות שמחה לחוד.

ובזה מבוארים דברי הר"מ דבהלכות יו"ט ל"ח לשמחה בלא ליתן לעניים דכל השמחה הוי לעבודת יוצר הכל וכו' וה"ג הוי שמחת כריסו, אמנם בפורים הא ס"ס מקיים השמחה [וההודאה על הנס כד' המאירי] ורק הוי למצות מתנ"ל. וא"ש עוד דביו"ט ל"א דאין שמחה גדולה מזו דאהני במה דמתעורר מהסעודה לשמוח בה, ועוד דאין דין להרבות בהשמחה, אמנם בפורים מצינו הענין להרבות וכמש"כ בר"מ וכל המרבה בשמחה לרעים משתה וכו' בה"ז הנ"ל, והיינו לפי דהמצוה בעצם הסעודה, וה"נ מש"מ ומת"ל עפמש"כ דמצוות הסעודה ניהו. וא"ש עוד דבשכרות מקיים השמחה ומשא"כ ביו"ט דהוי שמחה בעבודת ה'.

ומעתה י"ל עוד בהא דליכא בפורים הדין לשמח כאו"א בראוי לו, דכ"ז היכא דהוי מצוות שמחה בסתם אמנם היכא דהוא לקיים הימי משתה ושמחה בעי בסעודה דווקא לקיום דין היום [וכדמצינו בשבת למילך ג' סעודות מג"פ היום], ובגדים חדשים וקליות ל"ה קיום בהיום כי אם בקיום השמחה ול"מ זה בפורים, ודו"ק.

ובד' הגר"א דקטנים אינם במשתה אמנם נשים בפשיטות דחייבין במשתה, ונראה בביאורו ע"פ המבואר בפסחים קח: גבי ד' כוסות דלת"ק חייבין אנשים נשים ותינוקות ואמר ר"י וכו' מה תועלת לתינוקות ביי, ובראשונים דקאי בהגיעו לחינוך [והרבה ש' דסברי כ"י ואכ"מ], והרי דחלוק נשים דשייך בשמחה דין וע"ע תוס' ר"ה סוד"ו: וברע"א קמא א' בהשמטות ועוד, אלא דביו"ט דהדין להגיע לשמחה בעבודתו בזה אמר' דבעי בבגדים אך בפורים דהדין שמחה בגוף המשתה בזה אף הנשים מקיימן ומחויבין בהסעודה.

א) במ"ב תרצ"ה ס"ק ט"ו הביא דאם שכח עה"נ בברכהמ"ז דסעודת פורים י"ש אומרים דמחזירין אותו וי"א דאין מחזירין אותו וספק ברכות להקל עכ"ל, והדעות שמחזירין אותו הם מהרש"ל מטה משה של"ה וט"ז כמובא בשעה"צ ס"ק ט"ו, ובטעם הדבר שחוזר מבואר במהרש"ל תשובה מ"ח דכמו דמצינו ברצא דכיון שהסעודה מחוייבת אף ההזכרה לעיכובא, (ול"ד לר"ח דאינו חוזר משום שהסעודה אינו מחוייבת, ואף בר"ח שחל בשבת אינו חוזר דאין חיוב סעודה מצד ר"ח, כמבואר כ"ז בס' קפ"ח ס"ק ומ"ב שם).

ודעת המהרש"ל ודעימיה צ"ע בתרתי, חדא משה"ק המג"א תרצ"ה סק"ט דאטו ברכהמ"ז עדיף מתפילה דחובה היא ואפ"ה אינו חוזר דאין עה"נ לעיכובא, והאיך יתכן דעה"נ דברכהמ"ז הוי לעיכובא הוי לעיכובא טפי מתפילה, ועוד דלכא"ו זה נגד גמ' ערוכה שבת כד' איבעיא להו מהו להזכיר של חנוכה בברכהמ"ז ומסיק אמר רב הונא אינו מזכיר ואם בא להזכיר מזכיר בהודאה, והיינו דאין חיוב מעיקה"ד להזכיר חנוכה בברכהמ"ז ולכא"ו ה"ה בפורים דמה"ת לחלק בזה, וכן מבואר בתוס' שם ד"ה דתני דספק הגמ' גם בפורים, וא"כ האיך יתכן דהזכרה שאין חובה להזכיר מחזירין אותו.

ב) ונראה בזה (יסוד הדברים מבואר בקונטרס חנוכה ומגילה להגר"ח א טורצין צ"ל) דהנה ספק הגמ' מהו להזכיר של חנוכה בברכת המזון כיון דמדרבנן הוא לא מדכרינן או דלמא משום פרסומי ניסא מדכרינן, וצ"ב עיקר הספק מדוע לא להזכיר של חנוכה בברכהמ"ז מ"ש משבת ימים טובים ור"ח דמזכירים בברכהמ"ז, ועוד צ"ב מש"כ רש"י שם "בתפלה פשיטא לן דהרי להלל והודאה נקבעו כדאמרין לעיל", מ"ש תפלה מברכהמ"ז לענין חיוב הלל והודאה, ויש לבאר דבכל הימים המיוחדים מדאו' כמו שבת יו"ט ור"ח גדר מה שצריך להזכיר בהם הוא משום חובת הזכרת מעין המאורע דכיון דהם ימים מיוחדים מדאו' צריך להזכיר ולייחד חשיבות יום זה משאר ימים, וספק הגמ' לענין חנוכה כיון דמדרבנן לא מדכרינן דכיון שמדאו' אי"ז יום מיוחד דילמא אין חיוב הזכרה ביום שהוא יום מיוחד רק מדרבנן דאי"ז חשוב כיום שונה לחייב בו הזכרת היום.

אוי"ד דמשום פרסומי ניסא מדכרינן, דאף דמשום עצם היום א"צ להזכיר כיון שהוא דרבנן אך אולי משום פרסומי ניסא עשו רבנן את יו"ט ידיהו כיום מיוחד הטעון הזכרת היום כשבת יו"ט ור"ח, והא דבתפלה מזכירים אף דאי"ז יום מיוחד הטעון הזכרת היום פרש"י "דהרי להלל והודאה נקבעו כדאמרין לעיל" וביאו"ד דהזכרת עה"נ בתפילה אינו שייך לחיוב ההזכרות בשאר ימים מיוחדים מדאו' אלא הוא חיוב חדש של הלל והודאה שהרי להלל והודאה נקבעו, וספק הגמ' האם יש חיוב הזכרה לא משום הלל והודאה אלא מצד שאר חיובי ההזכרה דשבת ויו"ט דהוא חיוב להזכיר את היום האם גם ביום מיוחד מדרבנן איכא חיוב זה.

והא דהיה פשיטא לגמ' דחיוב הודאה הוא רק בתפלה ולא בברכהמ"ז (דכמשנ"ת הצד לחייב עה"נ בברכהמ"ז הוא משום חובת הזכרת היום ככשאר יו"י מדאו'), יל"פ דכיון דאין חיוב לאכול פת ולברך ברכהמ"ז ל"ש לומר דחייבוהו להודות שהרי יכול היה לא לאכול.

ג) ומסקנת הגמ' דאינו מזכיר עה"נ בברכהמ"ז ולמשנ"ת היינו דליכא חובת הזכרת היום ביום שאינו מיוחד אלא מדרבנן, וחיוב הלל והודאה ליכא בברכהמ"ז כמש"כ לעיל דאינו חייב לאכול, ומעתה נראה לבאר דעת המהרש"ל דכ"ז דוקא גבי חנוכה דליכא חיוב אכילת פת אך בפורים בסעודה שחייב לאכול פת י"ל דכיון שחייב לאכול ולברך איכא חיוב הודאה כתפלה דחז"ל חייבו להודות בתפלה ובברכהמ"ז דפורים, ורק בברכהמ"ז דחנוכה ליכא חיוב הודאה כיון שאין חייב לאכול, ומש"כ תוס' דהספק מהו להזכיר עה"נ בברכהמ"ז הוא אף בפורים כוונתו כמשנ"ת דהספק האם יש חובת עה"נ מדין הזכרת מאין המאורע ונפק"מ לגבי שאר סעודות שאוכל אך בסעודה שחייב בה איכא חיוב עה"נ מדין הודאה וע"ז לא דיברה הגמ'.

ד) אך אכתי צ"ע קושיית המג"א דנהי דאיכא חיוב הודאה בברכהמ"ז דפורים אך גם בתפלה חייב להודות ואפ"ה אי"ז לעיכובא, ולזה צ"ל (וכע"ז כ' במור וקציעה) דבתפלה חובת ההודאה אינה לעיכובא כיון שעיקר חובת התפלה אינו משום הפורים, אך בברכהמ"ז דפורים שחייב לאכול ולברך משום הפורים ויום הפורים הוא המחייב של הברכה בזה הוי ברכהמ"ז דפורים וההודאה בזה לעיכובא.

בגדר מצות המשתה ועד דלא ידע

הרב מאיר רותן

ובט"ז שם ס"ק א' כ' חייב איניש לבסומי רבים לרפך ולפרש מה הכוונה בזה ולא נתישב ולענ"ד לפרש בדרך זה דצריך האדם לתת שבח לו יתברך על טובה כפולה שעשה עימנו האחד הוא פורענות שהביא הוא ית' על המן ואילו לא נתברך מרדכי ולא היה ניצול עם כל ישראל דינו אלא שבירכו למרדכי בגדולה מאד והטובה יתירה ע"כ אמר צריך לבסומי עד שלא ידע מעלתינו מן ארור המן שזה מפלה שלו לברוך מרדכי שזה מעלתינו וכי והכוונה מדאמר עד דלא ידע מכלל שקודם שכרות שלו ידע ונתן שבח ע"ז בזה נתכווננו **שלא יפסיק מליטן שבח ע"ז בשמחה** עד שיבוא לידי כך שלא יבחין עוד ואז פטור מזה עכ"ל הט"ז. והביאו המ"ב תרצה"ה ס"ק ד'.

והנראה מתבאר מדברי הט"ז דיסוד ושורש גדר דינא דעד דלא ידע היינו שיעור באמירת השבח וההודאה.

ומבואר מדברי דבאמת חייבו חכמים את יום הפורים **כיום הודאה** והרי הוא חייב להודות ולשבח על כל הניסים וזה הוסיף הט"ז דבזה נתכווננו חכמים שלא יפסיק מליטן שבח ע"ז בשמחה עד שיבוא לידי כך שלא יברך ואזי פטור והיינו דכ"ז שלא הגיע לידי כך הרי הוא חייב עדיין כדן הודאה ושבח על כל הניסים.

ונראה להוסיף עוד לפי"ז דהדין שתית יין עד דלא ידע הוי בגדר ומשורש דין **הודאה על הכוס**, והיינו כיון דחכמים תקנו שלא יפסיק האדם מלשבח בשמחה א"כ כל הצורת הודאה תקנו חכמים שיהיה כמו על הכוס ולכך הוי חיוב כל הזמן לשתות מדין הודאה על הכוס עד שלא ידע וכי ואז הוא פטור מדין כוס. וא"כ מתבאר דדינא דעד דלא ידע הוי גדר בדין שתיית היין דאין כאן סתם ענין של שכרות אלא כל הענין הוא לשתות יין בדרך הודאה ושמחה והוי כמו הודאה בכוס ודו"ק.

הנה בס' עמק ברכה בענין שמחת פורים הביא בשם מרן הגרי"ז ז"ל שאמר דבשאר יו"ט אין שתית היין בפנ"ע מצוה כי המצוה לשמוח ורק דכיון דאין שמחה אלא בבשר ויין לכך צריך לשתות יין אך בפורים עצם שתית היין היא המצוה ולא רק משום שיבוא לידי שמחה וזהו כי יש מצות משתה חוץ ממצות השמחה עכ"ל. והנה נראה דלפי"ז דיש מצוה במשתה בפנ"ע א"כ נמצא דכמו דיש דין יום שמחה כמו"כ יש דין יום משתה וכלשון הקרא ימי משתה ושמחה והינו יום משתה ויום שמחה

ויש להוסיף לפי"ז דשם משתה אי"ז מתקיים רק בשתית היין אלא בעי' סעודת משתה וכמו דשמחה הוי הלכה לעשות סעודה כמו"כ במשתה יש דין **סעודת משתה** והיינו דצריך להביא הרבה סוגי משקאות ויין דבהכי יש כאן שם סעודת משתה.

ויסוד הדברים נראה מתבאר בבה"ל תרצה"ה שהביא בשם הא"ר בשם האבודרהם דהטעם שתיקנו מצוות משתה בפורים הוא משום שהנס נעשה ע"י משתה כי בתחילה נסתלקה ושתית ע"י משתה ובאה אסתור וכן מפלת המן היה ע"י משתה ע"כ. ועי' עוד בכתב סופר עה"ת בעניני מגילת אסתור שכ' דזהו הטעם דיש מצוה להשתכר בפורים שהרי הנס היה ע"י שנשתכרו אחשוורוש והמלכה במשתה ע"ש. ונמצא בפ"ז דיסוד שתית היין הוא מדין משתה וא"כ לפי"ז יש לקבוע סעודת משתה ולא סתם שתית יין אלא יש ענין שיהיה כאן שם סעודת משתה.

והנה כ' הטור תרצה"ה ס"ב צריך שישתכר עד שלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי וכו'. ובשו"ע שם ס"ב כ' חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. הנה ו"א דא"צ להשתכר כ"כ אלא שישתה יותר מלימודו וישן ומתוך שישן אינו ידוע בין ארור המן לברוך מרדכי עכ"ל.

סעודת פורים כהלכתה

הרב זיו שצ'לקה

כתב הרמ"א (ריש סימן תרצה) מצוה להרבות בסעודת פורים ובסעודה אחת יוצאים (מרדכי ספ"ק) והנה היום נוהגים רובא דעלמא לעשות את סעודת הפורים לאחר מנחה בריבוי מעדנים ובקרב המשפחה והידידים כמו שכתבו הפוסקים (ואע"פ שאכלו במשך היום) ויש לעיין האם אכן זו סעודת פורים או שמא זו סעודת הרשות וכמו שיבואר להלן בעזה"י:

הנה ברמ"א (הנ"ל) מבואר שבסעודה אחת יוצאים יד"ח ונמצא שמי שאכל סעודה בשחית כבר יצא יד"ח סעודת פורים ואם כן הסעודה השניה היא סעודת רשות כיוון שאינו חייב לאכול וראיתי שכן מפורש בדברי הט"ז (תרצ"ג ס"ק ב') שכתב וז"ל דהא עיקר הטעם דיש חיוב סעודה באותו יום דכתיב ימי משתה ושמחה ולא סגיא דלא אכל וא"כ סעודה הראשונה שאוכל בו ביום **קיים סעודת פורים בזה** ואין לנו לתלות הדין במה שאנו קוראים לסעודה שאחר המנחה סעודת פורים שהוא לתוספת שמחה ול"ש בזה לא סגי דלא אכל עכ"ל.

ולכאורה זו תימה גדולה שכלל ישראל טורחים כ"כ להדר ולכבד סעודה זו בין במאכלים משבוחים ובין בקימה בחיק המשפחה והחברים (כמו שכתב המ"ב תרצה ס"ק ט' בשם הש"ה) וכל זה בשביל סעודת הרשות. ועוד קשה שבשחית יוצאים ידי חובה בסעודה פשוטה ללא בשר ויין ולדעת הרמב"ם ועוד פוסקים צריך לאכול בשר בסעודת פורים ולעשות סעודה חשובה ולכאורה יוצאים חובת הסעודה בלא הידור.

ולכן נראה שהעצה הראויה היא שלא לאכול פת במשך היום אלא שאר מאכלים בלבד ולכוון באכילתם שאינו רוצה לצאת יד"ח סעודת פורים ובה יוצא כמעט לכל השיטות, דהיינו לשיטת המאירי (ביצה טו): והערה"ש שבעיני פת לעיכובא בסעודת פורים נמצא שמקיים את מצוות סעודת הפורים רק בסעודה שאוכל בה פת ואף לשיטת המג"א (תרצה ס"ק ט) והשערי תשובה (ריש סימן תרצה) שיוצא יד"ח סעודת פורים אף בלא פת כיוון שמכוון שאינו רוצה לצאת בזה ידי חובתו אינו יוצא בע"כ. ואע"פ שבסימן תעה (מג"א ס"ק יד) מבואר שמי שאכל מצה בע"כ יצא יד"ח כיוון שנהנה באכילה ואם כן לכאורה ה"ה כאן, כבר עמד בכך הפמ"ג (תרצה מ"ז א) ותרפ"ך בסעודת פורים עיקרה זכר לנס שנעשה ע"י סעודה ולכן בעי כוונה לעיכובא ולא יוצא בע"כ. וכמדומני שלא נוהגים כך (להמנע מאכילת פת ולכוון שלא לצאת) וכנראה שסומכים שגם בסתמא לא יוצאים יד"ח סעודת פורים כיוון שלא מתכוונים לכך, אולם כיוון שבט"ז (הנ"ל) מפורש שבסתמא יוצאים וגם הפמ"ג לא בירא ליה כולי האי החילוק מצמה (ע"ש שנשאר בצ"ע) ע"כ נראה שלכתחילה ראוי לעשות כמשנת"ל ולצאת יד"ח סעודת פורים בהידור [והנהוג בכל יום לאכול פת שחרית יכול לקיים זאת ע"י אכילת פת הבאה בכיסנין כמבואר בדברי הפמ"ג (קנה מ"א א)].

בגדר השמחה והפרסומי ניסא

הרב בנימין ז. טאובה

במ"ב סי' תרפ"ח ס"ק י"ח כתב דהמשלוח מנות הוא מדיני הסעודה, ולכן בפורים משולש מקיימים משלוח מנות ביום א', ולהמהרלב"ח דהסעודה עושים בשבת, אף המשלוח מנות בשבת.

והקשה החזו"א, דזה בכלל תקנתא דשופר ולולב ומגילה שאין לקיימן בשבת, ואין לך שמא יעבידו גדול מזה. ולכך כתב שהמשלוח מנות אינו מדיני הסעודה אלא מדיני מתנות לאבינונים, ובפורים משולש מקיימן אותו ביום ו', ואף לדין דהסעודה ביום א' המשלוח מנות ביום ו'. וקצת תימא דהרי המשלוח מנות הוא העשיר לפי עשרו ובדברים המשמחים וא"כ הוא מיועד אף למי שיש לו ומה זה שייך למתנות לאבינונים.

והנה יש לחקור בדין זה דצריך משלוח מנות בדברים המשמחים, האם הוא מדין לעזור לזולתו לקיים את מצוות היום, לאכול הסעודה ולשמוח. או דלמא דהוא מגדרי השמחה אצל הנותן, דדרך השמח לשמח את כל סביביו (כלשון רש"י בראשית ו' ו' ש'מחתי וש'מחתי את הכל) וא"כ חייב לשמוח ולתת דברים המשמחים לחביריו.

וי"ל דזהו פלוגתא דהמ"ב והחזו"א, דהמ"ב הסובר דמשלוח מנות הוא מדין הסעודה, ס"ל דיסודו הוא לעזור לכולם לקיים את מצוות היום, ולהחזו"א הוא מדין שמחת עצמו, ולכן נותן מתנות לאבינונים ומשלוח מנות ביום קריאת המגילה.

ובאמת יש להבין אף את מתנות לאבינונים דהעמידוהו חז"ל דווקא ביום קריאת המגילה, ולכאוי היה להם להעמידו ביום השמחה והסעודה, שישמחו אף האבינונים יחד עם כולם.

והנה במגילה ד' בתודה"ה חיי"ב כתב דמברך שהחיינו אף ביום משום דעיקר הפרסומי ניסא הוי בקריאה דיממא, וכן הסעודה עיקרה ביממא וכו' ובביאור ענין פרסומי ניסא, י"ל דכמו שמצינו בליל הסדר דכשאדם נזכר בנס צריך להתנהג כאדם שהיה לו נס, וכמ"ש חייב אדם להראות את עצמו כאילו יצא ממצרים, כן בפורים כשנזכר בנס צריך לשמוח ולשמח את כל סביביו ולכן עיניהם של עניים נשואות למקרא מגילה, לפי שגדר המתנות לאבינונים הוא שרוצה לשמח את הכל.

ואף הסעודה היא מדין זה שכיון שנעשה לו נס, הוא קובע משתה ושמחה ולכן דינו ביום כמו שהפרסומי ניסאע עיקרו ביום (ועי' מרדכי סי' תשפ"ז בשם הראב"ה).

ובמשלוח מנות פליגי, דהמ"ב ס"ל דהוא מדין הסעודה שעיקרו הוא שידאג שכולם יקיימו את מצוות היום וישמחו, ולכן שולחים דברים המשמחים, ואף לעשירים, שצריך לשמח אף אותם.

ולהחזו"א אף המשלוח מנות הוא כהמתנות לאבינונים שהוא מדיני שמחת הנותן שישמח עד כדי שירצה לשמח את כל סביביו ולכן א"א להפרידו מקריאת המגילה, ובפורים המשולש מקיימן אותו ביום ו'.

אבל הסעודה שנאמר עליה בגמ' ששמחה אינה נוהגת אלא בזמנה, כל' שא"א להקדימה, לכן דוחים אותה ליום א' דשאני היכא דאי אפשר.

דין משתה יין

הרב צבי רוזן

נפסק בשו"ע בסי' תרצ"ה סעי' ב' חייב אדם לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. יש לדון במי שאינו נהנה מיין כלל אם צריך לדחוק עצמו ולשתות או דכיון שאין לו שמחה מזה אי"צ לשתות, ומצינו בפסחים דף סח: א"ר יוסף הכל מודים בפורים דבעינן נמי לכם מ"ט ימי משתה ושמחה כתיב ביה, מר בריה דרבנא כולה שתא הוה יתיב בתעניתא לבר מעצרתא ופוריא. ומעלי יומא דכיפורא וכו' פוריא ימי משתה ושמחה כתיב.

והשתא יש להסתפק בלימוד של ימי משתה ושמחה אם הכל הוא מדין השמחה וא"כ מי שאין לו שמחה מזה אי"צ לשתות וכדמצינו לענין שבת וי"ט שבכה"ג שאין לו שמחה יכול להתענות, ואף דמשבת אין ראייה כיון שהוא רק מדין עונג וא"כ כשאין האכילה עונג עבורו פטור וכדמצינו בשו"ע סי' רפ"ח, אך גם ביו"ט מצינו דמותר דהנה כתב הביאור"ל בהל' סוכה סי' תרל"ט סעי' ג' בהא דאכילה בליל ראשון של סוכות הוא חובה דהקשו הראשונים מאי רבותא והא בלא"ה חובה לאכול פת בשבת וי"ט ותירץ הביאור"ל דנפק"מ למי שהאכילה צער הוא לו דמשום שבת וי"ט בכה"ג פטור דלא ניתנו לצער אלא לעונג משא"כ בליל י"ט א' של סוכות דהאכילה גופא מצות עשה חחייב לאכול ע"כ. והרי דגם כשיש חיוב שמחה במקום צער פטור, או דנימא שיש חיוב משתה אף בלא דין שמחה, וא"כ גם בכה"ג מחויב אף שלא נהנה.

ובעמק ברכה (עניני פורים) הביא בשם מרן הגרי"ז זצ"ל ששונה דין שמחת פורים משאר שמחת כל המועדים שהרי לא מצינו בהם שיתחייב לבסומי בשתיית יין עד דלא ידע וכו', ומשום שבהם עיקר המצוה אינו אלא לשמוח בהשם ובשר ויין אינו אלא סיבה לעורר השמחה, אבל בפורים כיון דכתיב משתה ושמחה נמצא שהמשתה עצמה היא גוף המצוה בלי שום תכלית של שמחה, ועל יסוד זה של מצות משתה תקנו חיוב זה לבסומי עד דלא ידע.

ופשטות כוונת הגרי"ז דבפורים ש' ב' דינים דמלבד דין שמחה יש דין משתה שהוא חיוב בפני"ע, ומשתה הוא ביין, וכיון שכן לא נאמר שיעור כמה יין ישתה כיון שהיין אינו היכי תימצי לשמחה אלא דין בפני"ע של משתה.

ובזה מבואר אמאי בפורים אין מתענים תענית חלום אף ששמחה היא לו ומ"ש מכל יו"ט, אך כיון שיש דין משתה א"כ מכח זה אסור לצום ורק ביו"ט שהחיוב בשר ויין הוא רק מדין השמחה כיון שיש לו צער מותר לצום. ויש להביא ראייה נפלאה לדברינו מדברי הגר"א (אדרת אליהו דברים ל"ב) וז"ל: ולכן כתיב והימים האלה נזכרים ונעשים וגו' ימי משתה ושמחה ומשלוח מנות ומתנות לאביונים, חשב כאן ד' דברים נזכרים הוא מקרא מגילה שהוא זכרון לישראל, ונעשים הם ג' דברים משתה ושמחה ומשלוח מנות, והם כנגד מה שהמן חשב להרע לישראל ד' דברים להשמדי היינו להשמדי תורה מאשראל וכו' להרוג זו הריגת נפש וכו' לאבד זה הגוף וכו' וכשנהפך הדבר ההוא לטובה הפך הקב"ה את כולם להיפך ממה שחשב וכו' וכנגד הג' האחרים אמר ימי משתה הוא נגד לאבד שהוא הגוף ושמחה הוא לנפש וכמ"ש ושמח לבי בכל עמלי וכו' עיי"ש. ומבר דיש ב' עניינים משתה הוא כנגד איבוד הגוף ושמחה כנגד מה שרצה לאבד הנפש.

וכן יש להביא ראייה מדברי הביאור"ל (בסי' תרצ"ה ס"ב ד"ה חייב איניש) דהענין בחיוב שתיית יין עד דלא ידע הוא מכיון שנעשה הנס ע"י משתה היין לכן קבעו שתיית יין בשיעור זה. ומבר ג"כ שיש דין של משתה בפני"ע זכר לנס מלבד הדין שמחה.

ולפ"ז יוצא שאף באופן שאינו נהנה משתיית היין בכ"א צריך לשתות יין לקיום דין משתה, ואפשר ג"כ שיוצא רק ע"י שתיית יין ולא בשתייה אחרת המשכרת (ליקר וכדו').

אולם יתכן לבאר דברי הגרי"ז באופ"א, דבכל יו"ט יסוד הדין שמחה הוא לתכלית מסוימת דהיינו להגיע לשמחה בה' וכדברי המדרש שהביא הגרי"ז "נגילה ונשמחה בך בתורתך", אבל בפורים הדין שמחה הוא תכלית מצד עצמו ובאופן זה השמחה היא ללא גבולות ואין שיעור אלא עד דלא ידע, ומדכתיב משתה למדנו שזאת גדר המצוה ולכן השתיה היא ללא גבול, וכיון שהדין שמחה בפורים הוא אינו לשמוח בדבר מסוים אלא עצם השמחה א"כ בכל מה דמשמח מהני, ולפ"ז מי שאין לו הנאה מהיין אי"צ לשתות וישמח בדבר אחר ודו"ק.

גדר יו"ט דפורים ודין עד דלא ידע

הרב שמוחה הולנדר

הגמ' מגילה דף ה': מביאה דרבי נטע נטיעה בפורים ומק' דהתני רב יוסף שמחה ומשתה וי"ט שמחה מלמד שאסורים בהספד משתה מלמד שאסור בעשיית מלאכה ומת' דרבה בריה דרבא אמר דהספד ותענית קבלו עלייהו אבל מלאכה לא קבלו עלייהו דמעיקרא כתי' שמחה ומשתה וי"ט ולבסוף כתי' לעשות אותם ימי משתה ושמחה ואילו יו"ט לא כתי' והיינו דאין לפורים שום קדושה של יו"ט אלא הוי יום חול עם מצוות עד כדי שהאג"מ בח"ח סי' כ' שואל על מה שמצד הביאור הלכה בסי' תרצ"ב דיש לברך שהחיינו על עצם היום היכא דאין לו מגילה והרי אין שום קדושה על היום כדי לברך וכן שמעתי ממרן הגרי"ש אלישיב דמי שמגיע לכותל המערבי בפורים צריך לעשות קריעה כיום חול רגיל.

והנה הרמב"ם בפ"ב ה"טו' כותב שחובת סעודת פורים הוא שיאכל בשר ויתקן סעודה נאה כפי אשר נמצא בידו והיינו דיש חובה לאכול בשר בסעודת פורים עד כדי שהמ"ב פוסק בסוף בסי' תקכ"ט דגם מי שמסגף עצמו מפני תשובה חייב לאכול בשר בפורים וכן שמעתי ממרן הגרי"ש אלישיב דאפי' כשלייל טבילה חל במוצאי פורים יש לאכול בשר בסעודה. ונשאלת השאלה דהא אפי' ביו"ט עצמו אין חיוב לאכול בשר בזמנה"ז ומספיק עם יין. ומת' העמק ברכה דהיות דכתי' משתה ושמחה והרי משתה היינו יין ע"כ ושמחה היינו בשר ומבאר את זה לפי מה ששמע ממרן הרב מבריסק דיש הבדל יסודי בין החיוב בשר ויין של פורים לבין החיוב של שאר המועדים דבשאר המועדים עיקר מצות שמחה הוא לשמוח בד' ובשר ויין אינם אלא סיבה לעורר השמחה משא"כ בפורים כיון דכתי' משתה ושמחה נמ' שהמשתה עצמה היא גוף המצוה בלי שום תכליתים של שמחה. אבל נ' דהיסוד הזה של מרן הרב מבריסק הוי תלוי במח' דהרי ידוע שהגמ' מביאה בדף ז'. הדין של רבא שחייב איניש לבסומי עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, ואז מביאה הגמ' הסיפור שקם רבה ושחט לר' זירא והראשונים חולקים למה הגמ' הביאה הסיפור דהר"ן בשם רבנו אפרים סובר דהגמ' מביאה הסיפור כדי לומר לא לפסוק כמו רבא דחייב לבסומי עד דלא ידע אבל הר"ף כן מביאה את זה להלכה ומסבירים שהסיפור הוא כדי ללמוד עד כמה צריכים להשתכר ובפרט שבשנה הבאה רצו עוד פעם והל' למעשה מצד א' כותב המ"ב דזכות לנהוג כמו הרמ"א דא"צ להשתכר כ"כ אלא ישתה יותר וישן ומתוך שישן אינו יודע בין ארור המן לברוך מרדכי וכמו שהעיד לי אברך שהוא השתכר בבית של מרן הגר"מ פיינשטיין ור' משה אמר להוציא אותו מהבית כיון שלא זו הדרך ומצד שני המהרי"ל דסקין נהג כמו משמעות המחבר כפשוטו והשתכר לגמרי וכן אמר לי מרן הגר"מ מיכל פיינשטיין דבמיר בליטא כל הבחורים המצויינים כמו ר' לייב מאלין השתכרו לגמרי וכס ר' ירוחם בעצמו היה שתוי מאוד ועוד שמעתי מהרבנית רוטברג שבפורים בצהריים החזו"א היה בא מוילנא לבקר את אביה הגר"מ מאיר קרליץ כדי לעשות שמח והיה כנס לבית עם כובע שלו הפך ושתוי מאוד מהרבה יין. והנה הביאור הלכה מביא ראייה לדבריו שלא השתכר מל' המאירי דאין אנו מצווין להשתכר ולהפחית עצמנו מתוך השמחה שלא נצטוונו על שמחה של הוללות ושטות אלא בשמחה של תענוג שיגיע מתוכה לאהבת הש"י. ומשמע מדבריו דהמאירי נקט שהמצות שמחה בפורים הוא כמו המצות שמחת יו"ט ודלא כמרן הגרי"ז ואולי י"ל דהא גופא מח' אי צריכים להשתכר לגמרי או לא דלפי המאירי ל"צ דל"ש מכל יו"ט משא"כ לפי הבנת מרן הרב מבריסק האי יש דין לשתות בלי שום תכלית ולא משנה מה יצא בנותן לפי מה שמביא העמק ברכה מר' ישראל סלנטר שאין החיוב להשתכר אלא החיוב הוא לשתות ורק דהיכא דמשתכר כבר הוי בגדר של אונס. וצ"ע וגקדיש לציין מהם דכ' החת"ס בסוף תשובה קצ"ה דבדוואי יש חיוב לבסומי עד דלא ידע וברור ששלוחי מצוה אין ניזוקין ולא יצא שום תקלה ומכשול על דינו. ע"ש.

בגדר עד דלא ידע

הרב יעקב ישראל יונגרמן

בעמק ברכה ענין סעודת פורים הביא ממרן הגרי"ס זצ"ל דחייב אניש לבסומי עד דלא ידע אינו שיעור בקיום המצוה, דבאמת יש חיוב תמידי לשתות יין, ורק במצב דלא ידע שוטה הוא ופטור, ועו"ש. **ויל"ע** לפ"ז שני נפק"מ לדינא, א' דלפ"ז עדיף לשתות יין קצת קצת, דמקיים המצוה הרבה זמן, ואילו כששותה הרבה בבת אחד מקיים המצוה זמן מועט ואח"כ נעשה שוטה ופטור. ב' בנשתכר ונתפקח יהיה חייב לשתות שוב, מאחר דהחיוב תמידי ועד דלא ידע אינו שיעור בחיוב אלא פטור לנתבאר. **אכן** לדינא לכאור' אין ההלכה כהגרי"ס, מהמבואר ברמ"א דיש אומרים שע"י השינה מתקיים עד דלא ידע, ואי נימאד אין ענין בלא ידע אלא זהו רק פטור מדין שוטה איך יועיל שינה לזה, אלא מוכח דיש מטרה בעצם הלא ידע.

בגדר החיוב דעד דלא ידע

הרב משה קורלנסקי

כתב בשו"ע (תרצה ס"ב) חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי וכתב הרמ"א ו"א דאין צריך להשתכר כ"כ אלא שישתה יותר מלימודו ויישן ומתוך שישן אינו יודע בין ארור המן לברוך מרדכי, ואחד המרבה ואחד הממעט ובלבד שיכוין לבו לשמים.

וכתב על זה ה"ט"ז סק"ב שלפי שיטה זו מה שאמרו בגמ' חייב איניש וכו' נדחה מכיון שהגמ' מביא אח"כ את המעשה דרבה שחטיה לרבי זירא בסעודת פורים מתוך שכרותו, ש"מ מסקנת הגמ' דאין לעשות כן, וכן כתב ב"י בשם הר"ן בשם רבינו אפרים.

אמנם קצת צ"ע ביאור ה"ט"ז, דהרי הרמ"א מסיים דא' המרבה וא' הממעט ובלבד שיכוין ליבו לשמים, ומשמע דיש ענין להרבות אם מכיון ליבו לשמים, ולפי"ד ה"ט"ז אידחיא לגמרי החיוב דעד דלא ידע.

ויותר נראה כמו שמבואר בדרכ"מ עצמו, וכ"ה בביהגר"א דמקורו מד' הגהות מיימוניות (פ"ב ה"טו) דהחיוב דעד דלא ידע הוא למצוה בעלמא, אבל אינו חיוב, ומקורו משו"ת מהר"ל סי' נ"ו שכתב שכיון דכתיב "ימי משתה", א"כ יש משתה בלא שכרות וה"משתה" אינו מחייב שכרות.

ולפי"ז מובן ד' הרמ"א דהשתיה יותר מלימודו הוא לקיים החיוב ד"משתה". אמנם א' המרבה וא' הממעט, דיש ענין להרבות למצוה.

ויש לעיין לפי"ז א"כ מה"ת לן לומר דיש חיוב למצוה דעד דלא ידע מכיון דכתיב במגילה 'משתה' וזה לא מחייב שכרות.

והנראה דהנה המצוה דפורים היא "לעשות אותם ימי משתה ושמחה", ומזה שכתוב שמחה, כבר מזה ילפי את החיוב לשתות יין, כיון דאין שמחה אלא ביין וכמו שנקבע בכל המועדים דאין שמחה אלא ביין וא"כ התוספת שכתוב משתה, אנו לומדים דין נוסף של ריבוי שתיה. (ומש"כ בעמק ברכה ענין סעודת פורים בד' הרמב"ם פ"ב ה"טו מהל' מגילה, שכתב הרמב"ם דבעי שיאכל בשר בסעודת פורים, והק' דבשמחת החג לא בעינן בשר ויין, אלא יין להודיה. וכתב דהכא שאני דכתיב משתה ושמחה, שממשתה כבר ילפי יין, א"כ מה אני מקיים שמחה, אלא ודאי בבשר, לכאוי צ"ע דבריו, דהרמב"ם אזיל לשיטתו בה' יו"ט פ"ו הי"ח דגם בזה"ז איכא שמחה בבשר וא"כ מדין שמחה אפשר ללמוד גם בשר וגם יין, וממילא משתה לריבוי שתיה).

ולמדו חז"ל דגדר המצוה דמשתה, היא ריבוי שתיה, הוא ד' הרמ"א שישתה יין יותר מלימודו. אמנם כיון דיסוד הדין של ריבוי שתיה היא להביא לשמחה, וחזינון ממצוה זו של ריבוי שתיה, דשמחת פורים יתירה על שאר שמחות, א"כ מסתבר דודאי ככל שיוסיף להרבות בשתיה עדיף טפי, ומוסיף במצוה, ואינו מצוה כמצות אכילת מצה וכדו', דכיון שאכל כזית אין עליו שום חיוב, אלא מצוה כמצות עונג שבת דאף שיצא יד"ח בכסא דהרסינא, מ"מ ודאי ככל שמענג טפי, מצותו גדלה.

וא"כ גם כאן, כיון דענין המשתה להביא לשמחה יתירה, א"כ כמה שירבה עדיף, אמנם זה פשיטא ליה לחז"ל דגם לריבוי זה יש שיעור למעלה, דאין סברא שישתה ללא גבול ושיעור, ואמרו מדעתם הרחבה, דהשיעור הוא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי.

חיוב שמחת אשתו ובניו בפורים

הרב זיו שצ'לקה

בהקדם יש לבאר שהדבר פשוט שפורים יש מצווה של שמחה וכמה ראיות לדבר: בראש ובראשונה מהפסוק (אסתר ט- כב) "לעשות אותם ימי משתה ושמחה...", וכן בדיני פורים כמבואר בראשונים ובפוסקים.

א. הכל בו והאורחות חיים מסתפקים האם מותר לישא אשה בפורים או לא וצדדי הספק הם האם חכמים עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה ואין מערבים שמחה בשמחה כמו ביו"ט או דלמא כיוון שמצוות השמחה היא רק מדברי קבלה אינו אלים כמו יו"ט ומותר לישא אשה. ואף הרשב"א (שו"ת) שמתיר לישא אשה אינו חולק ע"כ שיש מצות שמחה בפורים אלא שהוא מתיר מטעמים אחרים (ועיין במג"א פר"ח שאוסרים לישא אשה בפורים מטעם שאין מערבים שמחה בשמחה).

ב. וז"ל השו"ע (תרצו-ז) יש מי שאומר שאונן מותר בבשר ובין דלא אתי עשה דיחיד באבילות ודחי עשה דרבים דאורייתא לשמוח בפורים דברי קבלה ניהו שהם כדברי תורה עכ"ל.

ג. הרמב"ם (מגילה ב-טו) כתב כיצד חובת סעודה זו שיאכל בשר ויתקן סעודה נאה כפי אשר תמצא ידו עכ"ל וכתב המ"מ שכיון שאין שמחה אלא בבשר פסק הרמב"ם שיש חיוב אכילת בשר בפורים כדי לצאת יד"ח שמחה (כמו בשאר יו"ט).

וכן מבואר בלשון המאירי מגילה (ז): ובשבלי הלקט ועוד ראשונים שיש חיוב שמחה בפורים

ואחר שנתבאר שיש חיוב שמחה בפורים והרי הוא כיו"ט מדברנן [פרט לאיסור מלאכה שלא קבלו עליהם כמבואר במגילה (ה):] צ"ע מדוע לא הוזכר בפוסקים ראשונים ואחרונים שיש חיוב לקנות לנשים בגדים ותכשיטים ולתת לקטנים קליות ואגוזים שהרי זו שמחתם כמבואר בפסחים (קט) וכך נפסק בשו"ע (תקכט-ב) לענין יו"ט.

וראיתי בספר ברכת רפאל (פורים סימן פג) שכתב שבפורים יש לשמוח שמחת הגוף ולא שמחה בה' כבכל יו"ט ולכן צריך דוקא הנאה גופנית כגון אכילת בשר ולא בגדים חדשים שאינם הנאה גופנית (ע"ש בכל דבריו) וכן כתב בשו"ת רבבות אפרים (ז-ריז), אולם מה שכתב שחלוקת קליות ואגוזים לקטנים אינה הנאה גופנית צ"ע.

ונראה לבאר ע"פ מה דאיתא במגילה (ה): שבתחילה קבלו ישראל לעשות את יום הפורים כיו"ט ממש שאסור אף בעשיית מלאכה ואה"נ שאז גם הייתה חובה על כל איש לשמח את אשתו ובניו כמו בכל יו"ט אולם לבסוף כשקיבלו עליהם רק משתה ושמחה ולא איסור מלאכה שוב לא קיבלו עליהם שיהיה יו"ט ממש אלא לעשות את יום הפורים יום שעיקרו זכר לנס וממילא החיוב בפורים הוא רק במצות שעיקרו זכר לנס וכדלהלן:

- מקרא מגילה הוא פרסומי ניסא כדאיתא במגילה (יח).

- חיוב שתיית היין הוא זכר לניסים שנעשו לישראל ע"י משתה ושתי ומשתה אסתר כדאיתא בא"ר (תרצה-א)

- סעודת פורים עיקרה זכר לנס שנעשה ע"י סעודה (כדאיתא בפמ"ג מ"ז (תרצה-א) - משלוח מנות ומתנות לאביונים הם זכר לנס שהקב"ה נפרע מכל אויבינו ולא נפקד מאיתנו איש כדאיתא בב"ח (תרצה ע"ש בכל דבריו)

ונמצא שעיקר יום הפורים הוא לשמוח בנס הגדול שעשה לנו הקב"ה ולהודות לו על כך ולכן אין כלל חיוב של קניית בגדים ותכשיטים לאשה ולחלק קליות לקטנים כיוון שאינו אלא לשמחה בעלמא ואינו זכר לנס וזאת לא קבלו היהודים עליהם.

ועיין במוע"ז (ח"ח-קעה) שדייק מלשון המהרש"ל (סימן מח) שיש חיוב לשמח נשים בבגדי צבעונים וקטנים בקליות ואגוזים כיוון שפורים הוא כיו"ט ממש וכן נראה שפשוט לבעל המשנה הלכות (ח"ז-צו) ועיין שו"ת היכלי שן תליתאי (ח-ז) וצ"ע שלא נהגו כן.

בענין שמחת נשים ביין

הרב משה אהרוני

י"ל כסברת השב"ל ש מסתבר שלא חייבות בכך באין נאה לה ריבוי יין כלל] וצ"ע.

וראיתי באורחות רבינו ח"ג עמ' נח' שמביא: ראיתי שמור"ר צוק"ל אמר לנכדותיו שישתו קצת יין לכבוד היום בפורים, וחתן בתו התוכח עם מור"ר שהיום נשים דידן לא שותות יין רק טועמות בקידוש ומור"ר אמר לו ששותות לפעמים, ואמר להם מור"ר לשתות לשמחת פורים קצת יין ע"כ.

אכן יש להקשות דהלא ודאי שנשים ג"כ בכלל שמחת פורים, שהרי חייבות בכל מצוות היום, והנה קיי"ל בפסחים (קט) לגבי מצות שמחת יו"ט, דאנשים בראוי להם, ביין, ונשים בראוי להם, בבגדי צבעונים ותכשיטים. וכן נפסק ברמב"ם וטוש"ע סי' תקכ"ט. ומבואר מזה דלא שייך שמחה לאשה אלא בבגדים ותכשיטים. וא"כ יש להק' מדוע בפורים א"צ לקנות לאשה בגד חדש כדי לשמחה, כדרך שקונים לה לכבוד יו"ט כדי לקיים מצות שמחה.

ויתכן דאה"נ דיש להקפיד לתת לה בגד או כלי שתשמח בו בפורים, אך לא פירשו זאת הפוסקים, ויל"ע.

מעוד תמהתי מדוע אין הנשים שותות יין בפורים דהלא הם חייבות במצוות היום [ולא מצינו חילוק בפוסקים] ואשר אחד מהמצוות מדברי קבלה הוא "משתה ושמחה", והנה אמנם דין שמחה יכולים הם לקיים בשאר דברים וכמבו' בהל' יו"ט שנשים בראוי להם זה בגדי צבעונים ותכשיטים ולא ביין, אבל הלא יש דין של "משתה" שהוא שתית יין [מהטעמים המבו' בראשונים זכר לנס שנעשה ביין וכו'] ואת זה א"א לקיים ע"י בגדים ותכשיטים וגם לא ע"י שתית משקאות קלים ומתוקים.

ובשו"ת שבט הלוי ת"י סי' י"ח נגע בזה, והשיב באות ב': ואשר שאל אם נשים חייבות בכלל מצות היום גם חייב אינש לבסומי וכו', לדידי אין שום שאלה דלא שייך באשה וכו' דחז"ל הקפידו בכתובות סה. מליתן ריבוי יין לאשה מטעמי התגברות היצר וכו' ועיין לשון המאירי שם אין ריבוי יין יפה לאשה, והדברים פשוטים עכ"ל.

והנה הדברים נאים לגבי שכרות ורביי יין אבל מדוע לא יקיימו דין שתיה מדברי קבלה (גם אם לא מקיימים לבסומי עד דלא ידע מדרבנן) דע"ז לא מצינו קפידת חז"ל [ואפי' מצות לבסומי יכולים אולי לקיים לפי שיטת הרמ"א שסגי במעט יותר מלימודו, אלא שבזה אכתי

גאולת פורים - גאולת הנשמה או הגוף

הרב נפתלי סופר

מגילה יב. מפני מה נתייבבו שונאיהן של ישראל שבאותו הדור כליה? לתלמידי רשב"י: **מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע, ולרשב"י: מפני שהשתחוו לצלם** [בימי נבוכדנצר].

ובמחלוקת זו יש תלות מחלוקת הגר"א והב"ח שנחלקו מה היתה הגזירה, להב"ח (או"ח עת"ר) **לאבד הגופים**, והגר"א (אסתר גיג) פירש **להשמיד לעקור הדת**: להרוג. ויצא הנפש: לאבד. לשרוף הגוף אחר ההריגה [וע"ע באדרת אליהו דברים לב, לב. ובמגילת סתרים, אסתר סופ"ג (להנתיח"מ)].

וי"ל שהב"ח הולך בשיטת תלמידי רשב"י, דחטאו **בהנאת גופם**, ולכן נגזר **לאבד הגופים**, ובתשובתם **עינו גופם** שלשת ימים, ולכן תקנו **משתה לנוף**.

והגר"א הולך בשיטת רשב"י, דחטאו **בעבירה על הדת** שהשתחוו לצלם, ולכן נגזר **להשמידם מהדת**, [וגם גזירת ההריגה היתה להשכיח שומרי הדת], ובתשובתם קיבלו **לשמור הדת**, ולכן תקנו מקרא מגילה, שהוסיפו חלק **בתורה ובדת**, עיי"ש.

[ולהלן בפסוק (ט, כז) "קבלו היהודים... ועל כל הנלוים עליהם", ביאר הגר"א דאע"פ שהגרים לא היו בגזירת "להרוג", אמנם הם שייכים ב"גאולת הדת". ועמ"ג (תרפ"ט, א) שעבדים חייבים במגילה. (אע"פ שלא היו בגזירת "להרוג").]

ועפ"ז מבואר הא דמגילה יט. דתנן, מהיכן קורא המגילה ויוצא יד"ח, רבי יהודה אומר מאיש יהודי, רבי יוסי אומר מאחר הדברים האלה. ומבאר הגמ', דלר' יהודה דורשים, מה ראה מרדכי דאינין בהמן? על ככה, דשוי נפשיה ע"ז? ומה הגיע אליהם? דאתרחיש ניסא! ולר' יוסי, מה ראה המן שנתקנא ביהודים? על ככה, דמרדכי לא השתחוה! ומה הגיע אליהם? דתלו אותו ואת בניו ע"כ.

כלומר, דלר' יהודה תמיד **מודגש הדת**, בצרה - שהמן עשה עצמו ע"ז, ובגאולה - דאיתרחיש ניסא וראו אמיתות האמונה והדת, ולכן מעכבת הקריאה **מאיש יהודי** - **שדתו יהודי וכופר בע"ז** (מגילה ג.) [ומרדכי פירסם שזו הסיבה שאינו משתחוה, וכמש"כ כי הגיד להם **אשר הוא יהודי**, ובעיקר ע"ז המן נתקנא, דאין שנאה כשנאת הדת. ביהגר"א ג, ד].

ולר' יוסי **לא מודגש הדת**, אלא רק שהמן נתקנא ורצה לנקום ביהודים, וכשנתלה ניצלו ממנו. ולכן הקריאה מעכבת רק מ"אחר הדברים האלה", שרק משם ואילך מוזכר הגזירה על הגופים. [וע"ע בראשון לציון, אסתר ג, ד. (מהאוה"ח), ובפדר"א (מ"ט)].

למה מרדכי לא השתחוה

אסתר רבה (ב, ו): ומרדכי לא ישתחוה. וכי קנתרן היה ועובר על מצוות המלך, אלא המן חקק עכו"ם על לבו, וא"ל מרדכי היאך אניח אדון הכל ואשתחוה לעכו"ם. עכ"ד. **מבואר שהסיבה שלא השתחוה כדי שלא לעבור איסור עכו"ם**. אמנם במד"ר הלהן איתא (ז, ח), שמרדכי אמר, כתיב ארוך איש אשר יעשה פסל ומסכה, ורשע זה עושה עצמו עכו"ם. א"ל המן והלא יעקב השתחוה לעשו, (ולילקוט תתנ"ד: היהודים שבדורו א"ל כן), והשיב מרדכי, אני מבנימן שעדיין לא נולד, ולא השתחוה לעשו. עכ"ד.

ומוכח שמניעתו מלהשתחוות לא היתה מאיסור עכו"ם. א. מזה שמרדכי לא הביא את הפסוק "לא תשתחוה להם" שאוסר על מרדכי להשתחוות, אלא רק הביא את הפסוק "ארוך אשר יעשה פסל" שזה האיסור שהמן עובר כשעושה עצמו עכו"ם. ב. שאם היה חייב דאיסור עכו"ם בהשתחויה להמן, מה הוכיחו לו מיעקב ועשו, הרי בודאי בהשתחויה לעשו לא היה איסור עכו"ם, דאל"ה יעקב לא היה משתחוה.

ואכן צ"ב למה ס"ל שמרדכי היה פטור מעכו"ם בהשתחויה להמן, וי"ל דאיתא בסנהדרין סא: העובד עכו"ם מיראה [דאדם, ולא שמחשיבה לאלוה] לאביי חייב ולרבא פטור, וממילא המשתחוה להמן פטור, דהוי מיראת ציווי אחשוורוש. והק' תוס' א"כ למה מרדכי לא השתחוה, ות"י משום דהיו צלמים על לבו.

ביאור דבריהם, דלעיל כתבו התוס', דהפטור דווקא בעכו"ם **שכולם** עובדים אותה מיראה, וממילא, על המן לא חל איסור, כי כולם עבדוהו מיראה (ושהוא יעבוד את עצמו כאלוה, זה לא שייך), אבל הצלמים, הלא המן עבדם שלא מיראה, וא"כ חל עליהם איסור עכו"ם, ומעתה אפי' המשתחוה להם מיראה חייב.

ולכן המד"ר (ב, ו), שפירש שהמן חקק עכו"ם על לבו, הוא זה שפירש שמרדכי נמנע מאיסור עכו"ם, אמנם להמד"ר (ז, ח), שפירש שהמן עשה עצמו עכו"ם, ס"ל שמרדכי היה פטור מעכו"ם דהוי מיראה, ומעתה חוזרת קושית תוס', למה מרדכי לא השתחוה.

וי"ל דבילקוט אסתר (תתנ"ד): **י"א שמרדכי לא השתחוה מאיסור ע"ז, וי"א כדי שלא להחניף לרשע**. וי"ל דנחלקו בב' תירוצי הגמ' במגילה ו: אם מותר לצדיק גמור להתגרות ברשע רק "במילי דשמאי" (ולכן מרדכי התגרה ולא השתחוה להמן רק "מחמת עכו"ם"), או גם "במילי דדידה" (ולכן התגרה אפי' "שלא מחמת עכו"ם"), ומעתה י"ל דהמד"ר שהמן עשה עצמו עכו"ם סובר כמד"ר ב', וזה שאמר מרדכי, לא אחניף לרשע שעובר בארוך אשר יעשה פסל. והנה לב' השיטות הנ"ל הוא מענין הדת, וכשיטת הגר"א, ויש שיטה ג': התרגום (ג, ד), ובמגילה טו. שהמן נמכר למרדכי בלחם [ומרדכי לא השתחוה שלא יהיה כהודאה ששחררו] ואינו מענין הדת, ומתאים לשיטת הב"ח.

צורת השמחה המיוחדת לפורים

הרב יהושע ברק

הנה ימי הפורים נקבעו כ"**ימי משתה ושמחה**" וכבר אמרו בגמ' אמר רבא חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארוך המן לברוך מרדכי, **ויש להבין**, מהי השמחה המיוחדת שיש בפורים יותר משאר המועדים והרגלים האחרים שבהם גם נצטוונו על שמחה כלשון הפסוק **"ושמחת בחגך"**. **ועוד צ"ב**, מאי טעמא ננקט חיוב של שתיית יין עד דלא ידע דווקא בפורים, והנה **ע"פ השאלה הראשונה, כ' בעמק ברכה בשם מרן הגר"ז מבריסק זללה"ה**, דבפורים החיוב שתיה אינו מדין יו"ט כבשאר המועדים שבהם יש דין שמחה והשמחה מתקיימת ביין, ואילו בפורים השמחה עצמה היא משתיית היין וזהו גופא מצוות היום.

ואולי אפ"ל דהנה בפורים היה נס גדול שניצלו מגזירתו של המן אך צורת הנס היתה שונה בתכלית מציאת מצרים וקריעת ים סוף שבהם ראו כל העולם בחוש את ידו הגדולה של ה' ואת כל הניסים והמופתים שעשה לבני ישראל בכל היציאה ממצרים ועוד קודם כשהיו במצרים (עשרת המכות), משא"כ בנס פורים שרוב הניסים נעשו בצורה נסתרת ולא הכל ידעו עליהם, וגם מה שידעו לא הבינו מה סיבתם אבל הקב"ה ברוב רחמי סיבב את הכל בצורה כזו שרק כך תגיע הישועה לעם ישראל מהמן הרשע, וא"כ על נס כזה יש להודות בכפליים דאמנם לא ראוהו כמו בקריעת ים סוף אבל עצם העובדה שה' הטא אלינו חסד והושיענו מכל הצרות בצורה כזו שלא ידענו ולא הבנו היא משמחת מאוד, כי היא רק מוכיחה על כוחו וגבורתו של הש"ת שבכל מצב שהוא הוא עמנו בצרה ומושיענו ממנה גם אם לנו זה לא נראה בעינים ואיננו מבינים את המאורעות המתרחשים, ולכן תיקנו לשתות יין שכידוע נכנס יין יצא סוד, והוא ע"ד זה לגלות את מיתרי ליבו של אדם שישמח עד מאוד באותה צורה שבה נעשה הנס.

הנה בגמ' מצינו כמה טעמים מ"ט לא אמרין הלל בפורים ואחד מהם הוא שקריאתא זו הלילא, דהיינו שאין צורך בקריאת ההלל בפני עצמו אלא עצם קריאת המגילה היא גופא הלל, **ולכאורה צ"ב**, היכן נזכר במגילה ענין ההלל. והלא במגילה לא מוזכרים בכלל פרקי ההלל ומזמוריו. וא"כ מאי כוונת דברי הגמ' בזה, **אלא לפי מה שכ' אתי שפיר דכיון דע"י קריאת המגילה רואים את גודל ותוקף הנס ואת כל ההשתלשלות הנס מתחילתו ועד סופו בצורה פלאית ובלתי מובנת, א"כ מאליה עולה ההודאה להשי"ת על כל מה שעשה, ואין צורך להגיד הלל נוסף בברכה ובכל הדינים דקריאת המגילה עצמה היא היא ההלל הכי גדול שאפשר לומר, דהרי הלל פ"י שבח והודאה וא"כ ע"י קריאת המגילה מהללים את ה' ומשבחים אותו על כל מעשיו ונפלאותיו.**

שמחת פורים מוכרה להכנה

הרב י.א. בריינבר

בגמ' (תענית) כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה כך משנכנס אדר מרבין בשמחה. ידוע הדקדוק מהו הדימוי ד'כשם', וראה בקונ' להגר"ח קרלינשטיין זללה"ה מה שהביא בזה. וי"ל עוד, דהנה גבי משנכנס אב ממעטין כו' ושללכות בגמ', למעט במ"מ של שמחה, ושבעו שחל בו, ומשא"כ גבי משנכנס אדר מרבין וכו' כדו' שאין שום הלכות בגמ' (ודפוס' נזכר שאם יש לו לדון עם עכו"ם שיקבע לאדר, וכיו"ב).

והנה באמת צ"ב למה צ' למעט מריש אב, והלא החורבן היה בט' בו ליתאבל אז מוכח שצ' ליכנס בעבודה מעט מעט כולי האי ואולי ישיג העמקות של האבלות וישוב אל ה' ויקוה לבנינו עיד"ז, ואילו הי' מתאבל אך בט' באב ל"ה זמן סגי להגיע לכ"ז. ומעתה י"ל שזהו מה שלימדונו רז"ל, שאף באדר כן, וזהו אמרם "כשם", ר"ל כמו באב שיש הלכות בהמיעוט שם תבין ההוראה בזה שעיד"ז יוכל לבא בזמן האבלות להתאבל בנתימי ולתקן מאי דאפשר, ה"נ בשמחת פורים, כי היא עמוקה מאד (ע' בר"מ בענין המצוות ריש ס' ה"י בסוף הענין) וא"כ להשיגה ביום אחד, ולכן אחז"ל אף באדר שאין הלכות מיוחדת אב תבין ותלמוד שאף בשמחה כן צ' להרבות בשמחה מעט מעט מריש ירחא דאדר עד שיזכה לזה. וכן ראינו מנהג ישראל תורה להכין עצמם קוד' הפורים בלימוד מס' מגילה וכיו"ב. והוא מבואר כמ"ש.

וכשהרציתי הדברי לפני רעי רש"ז כהן אמר סיום לדברי מהא דאי במס' סופרים (אולי פ"ח ד') שהיה מנהג לקרות ב' מוצאי שבתות קוד' הפורים המגילה, ע"ש, והיינו מטעם שנהגו כן להכין עצמם להשמחה, והוא מקור נאמן [שו"ר שהובא זה ג"כ במאירי ספר יעלה הדס].

השחוק והשמחה המיוחדת לפורים

הרב צבי יוספי

יתירה חובת השמחה בפורים, מהשמחה שנאמרה במועדים בבשר ויין והיא חובת האיניש (לבסומי בפוריאי עד דלא ידע" וכו', שענין זה מוגדר כשחוק ולא שמחה בלבד. ומתוך כך נהגו הרבה מהגאים של שחוק וכגון מנהג לבישת פרצופים וחיטפה זה מזה שהביא הרמ"א בס"י תרצ"ו. וצריך ביאור בזה שלא מצינו כמותם בשאר מועדי קדש לקיום ושמחת בחגך.

ולעמוד על ענין הבסומי, יש לעמוד על מהות השחוק - אם הוא ביטוי לעצם הרגשת שמחה, או שהוא רק אמצעי להגיע לשמחה. מאידך, דבר ברור וגלוי הוא ששחוק מראה על ריקנות.

וכך חקק החכם מכל אדם בספרו קהלת (ז): "כי כקול הסירים [הקוצים הנשרפים] תחת הסיר כן שחוק הכסיל". זאת אומרת ששחוק הכסיל נשמע מרחוק. ומפרש הגר"א שייחוד האדם מן הבהמה הוא בשני דברים [מלבד הדיבור ששייך גם בבע"ח רק שאיננו מבינים שפתם]: **דעת וצחוק**. בהמה אין לה שכל והיא אינה צוחקת, ולכן הכסיל שאין לו שכל, צריך לצחוק בקול להראות שהוא יותר מהבהמה.

ולהבנת המיוחד בצחוק שהוא מעלת האדם על פני הבהמה, נראה שהגדרת הצחוק שהוא בא על דבר **חידוש**, ככל שהדבר משונה יותר כך הצחוק גדל ולכן הצחוק מיוחד דוקא לאדם, ולא לבהמה שלעולם לא תבחין בדבר חידוש, [אפילו במאכלה, אם יום אחד יתנו לה מעדנים במקום שעורים, הוא לא תרגיש בזה שום חוויה של חידוש]. ועי' בקוני תפארת תורה בענין יצחק אבינו.

והנה כל נס הוא חידוש, וזהו מצב המביא לשמחה, ובאופנים מסויימים יכול להביא לשחוק. (ועי' בראשית יז, וי). המיוחד שבנס פורים שכולו בניו על מאורעות משונים, ולכן ככל שמתבוננים בו הוא גורם שחוק: הריגת ושתי, תקנת ממוכן להיות כל איש שורר כמ"ש המפר, בחירת אסתר שהיתה ירקרקת, וכו'.

וגם כל המהלך היה משונה והפוך המציאות, "ונהפוך הוא" כל מה שהמך זמם לעשות ליהודים נהפך על פניו (וראה בפיוט 'אשר הניא'), לקח את מרדכי על הסוס, הפוך ממה שחשב. נתלה על העץ שהכין לשונאו, ע"י אסתר שהוא הביא להמלכתה. ביום שתכנן להרוג את היהודים, הם הכו בעמו. **הכל בדיוק ההיפך**. זה משמח ומעלה שחוק, מרומם ומחזק בנו את הרגשת האהבה של הקב"ה לעם ישראל, זה מקרב אותנו אליו, זה נותן בנו כח של עבודת ה' בשמחה.

לפי"ז אפשר להבין את השמחה המיוחדת "משנכנס אדר", סיבת השמחה אינה פורים בלבד, אלא כדברי רש"י בתענית (שם) משנכנס אדר - **ימי ניסים היו לישראל פורים ופסח**. זאת אומרת שהשמחה אינה הכנה לפורים, אלא היא ההרגשה המיוחדת המתפרצת מתוך הלב בימים שמעלים את זכר הניסים ונפלאות שנעשו בימים ההם בזמן הזה. ואף שבכל השנה אנו מצווים לעבוד את ה' בשמחה, אבל בימים אלו של החידושים- הניסים הגדולים, מתעצמת הרגשת השמחה והקירבה, התוצאה של הרגשה זו היא: "מרבין בשמחה".

ואם נעמיק עוד נראה שההנאה המיוחדת שיש לאדם מהצחוק נובעת בעצם ממשמעותו. חריגות מהמהלך התקין של העולם, הם המה הגורמים לצחוק. ההנאה הזו היא נעוצה באשליה שכביכול שמסוגל האדם לצאת מגבולות ומגבלות העולם, וליצור עולם שמתאים לרצונותיו וחלומותיו. לכן צחוק גורם פורקן מסויים לאדם.

זהו גם העונג של שכרות היין, שהיא נותנת לאדם פורקן, החש כאילו יצא מעולמו והינו מעצב עולם חדש עפ"י דמיונו, וזו גם פעולת ההתחפשות, היא הופכת את האדם לדבר אחר, [וכדאמרי אינשי, "אדם מתחפש למה שהוא מחפש..."].

וכאן רובד נוסף בשמחה המיוחדת של פורים הבאה לידי ביטוי ב"צחוק". הנס הוא מעל הטבע, ככל שהנס בלתי צפוי כך הוא יותר חורג מהמציאות, דוקא נס פורים שמהלכו היה צירוף לא הגיוני של מהלכים טבעיים הוא החריגה מהמציאות הגדולה ביותר, שכן נסי מצרים הם ניסים ברורים! אין כאן טבע כלל! זה לא מצחיק מכיון שזו לא חריגה אלא **מהלך אחר**. אבל נס פורים היה בתוך עולמנו, שם התרחשו שרשרת מאורעות חריגים, החל מהריגת ושתי המלכה ועד למפלת ראש השרים, זוהי חריגה שגורמת לצחוק.

ולכן קבעו חכמים צחוק ובסומי לימי הפורים, ללמדנו שהקב"ה מנהיגנו ביד מכוננת גם בתוך הטבע. האדם אינו חפשי לנפשו לעשות ככל העולה על רוחו, אך בהנהגות פורים הוא **מתעלה מעל גבולות העולם**, כדי להכיר בהשגחת ה' המשוחררת מכל כבלי הטבע.

אם כן, הצחוק בימי הפורים אינו דמיון ופריצת גבולות, אלא מטרה והתעלות מעל הגבולות. אכן בצחוק עצמו יש "שחוק הכסיל" המורה על ריקנות, ויש את השחוק החיובי הוא המביא רוח טובה, והוא הנקרא בלשון חז"ל "**בדיחות הדעת**". וכמבואר בשבת (ל): שהאמוראים היו פותחים את השיעור במילי דבדיחותא שעיי"ז הלב נפתח להבין ולהשכיל. הרי שבדיחות הדעת היא "מחכימת פתי". אין זו מטרה [או מומחיות] של אמירת בדיחות אלא מצב רוח טוב השרה על האדם. (ועי' על שור ח"ב (עמ' רמב) שביאר את מעלת בדיחות הדעת בדרך הטובה).

שורש מצוות שמחת פורים

הרב משה הלוי פרנס

איתא בתענית (כט). "כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה כך משנכנס אדר מרבין בשמחה" ודברי הגמ' קשים עד למאד. דהיאך מדמים את אב לאדר כשם שבאב ממעטין בשמחה כך באדר מרבין בשמחה (וכמו דלא נימא כשם שמצווה על האבל להתאבל שבעה ימים כך מצווה על החתן לשמוח שבעה ימים) והיה צ"ל כשם שבחג צריך להיות בשמחה כך באדר. ועוד ק' מה זה הלשון מרבין בשמחה דמרבין זה לשון מפעיל וכמו "מרבין העם להביא" ולא לשון של תחושה שצריכה להיות, והיה צ"ל כמו ביו"ט דלא כתוב דמרבין בשמחה אלא חייב אדם להיות שמח ברגל.

והנראה בביאור ענין דדין מרבין בשמחה זה לא להיות יותר שמח דכל השנה צריך להיות שמח אלא דבאדר יש דין להרבות שמחה בעולם וא"ש לשון מרבין, וא"ש נמי הדמיון לאב דבאב אין דין להיות פחות שמח אלא להמעט את השמחה בעולם שהאווירה תהיה פחות שמחה, וכמו שבאב זה לא דין על האדם בעצמו לא להיות שמח אלא שזה יהיה האווירה כך באדר זה דין לעשות את האווירה שמחה ולאפוקי משאר יו"ט דזה דין האדם להיות בשמחה.

ומדויק הטיב לשון הפסוק הנ"ל לעשות אותם ימי משתה ושמחה דמשמע דצריך לעשות את הימים ימים שמחים, ואם זה דין על האדם לשמוח צ"ל דחייב על האדם לעשות משתה ושמחה.

וכן פסוק אחרי זה "והימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור ודור משפחה ומשפחה מדינה ומדינה ועיר ועיר" והנה לא מצאנו מצוות דכתיב בהם דכולם חייבים דור ודור משפחה ומשפחה ומדינה ועיר אלא זה הביאור דזה לא דין פרטי על האדם להיות בשמחה אלא זה להרבות אצל כולם את השמחה.

עוד נקודה דחזינן בפורים זה נקודת ההיפוך. דכתוב (שם) "והחדש אשר **נהפך** להם מיגון לשמחה ומאבל ליום טוב" "ונהפוך הוא אשר שלטו היהודים המה בשנאייהם" חזינן דזה לא כפשוטו המצוות שמחה אלא זה להפך את היגון לשמחה ויכול להיות דזה קשור למה דאמרן דכיוון דזה דין היפוך לכן זה חיוב מרבין בשמחה ולא דין להיות שמח.

והשמחה הכי גדולה שיש לאדם זה שכולם שמחים ואין אוירה של קנאה ותחרות ומריבות שזה הדבר הגורם את כל הצער תמיד, אלא כולם אוהבים ומתנשקים ומחבבים איש את רעהו באשר הוא שם וזה יסוד ההיפוך מכל השנה דכל השנה קיים איבה ותחרות ודוק.

והראה לי הגרשז"כ מציאה נפלאה בכלבו (סימן מה' בסופו) וז"ל אך שישתה יותר מלימודו מעט כדי שירבה לשמוח ולשמח האביניום וינחם אותם וידבר על לבם וזו היא השמחה השלמה. וה"ה הדברים שאמרנו.

על הניסים בברהמ"ז

הרב משה רייך

נחלקו הט"ז (תרצו ב) והמג"א (תרצד א) במי ששכח על הניסים בברכת המזום של סעודת פורים האם הוא צריך לחזור הואיל ולא סגי דלא אכל פת, עי"ש. ויש לציין שבהל' חנוכה (תרפב ט"ז ס"ב) לגבי מי ששכח עה"נ בחנוכה משמע שהטעם שאין מחזירין אותו הוא שאין בו קרבן מוסף דלאו דאורייתא נינהו, והרי גם פורים אינו דאורייתא ולדעת הט"ז מחזירים אותו משום דלא סגי דלא אכל פת, ובהלכות חנוכה היה צריך לתת טעם הדבר שאין מחזירין דאינו מחויב בפת. וקצ"ע.

משלוח מנות להרבות שמחה

הרב יעקב ישראל יונגרמן

החת"ס או"ח סי' קצ"ו דן, מהו טעם דין משלוח מנות, האם הוא כדי שיהיה צרכי סעודת פורים, או כדי להרבות שמחה וריעות, והוכיח ממש"כ הרמ"א סוסי' תרצ"ה דאם שלח מנות לחבירו ומחל לו יצא י"ח, דחזינן דהעיקר להרבות שמחה.

ויל"ע לפי"ז, דהמ"ב סי' תרצ"ה ד' הביא מהפמ"ג דאפשר דמשלוח מנות צריך כוונה דדברי קבלה חמורים כשל תורה, ולפמשנ"ת דהעיקר הוא התוצאה להרבות שמחה וכדמוכח מהרמ"א דאם מחל לו חבירו יצא א"כ יש לדון, דהנה יסד הקוב"ש ח"ב סי' כ"ג דבצדקה אין דין כוונה דהעיקר הוא התוצאה שהעני קיבל, וא"כ י"ל גם במשלוח מנות דהעיקר הוא התוצאה להרבות שמחה דאין דין כוונה.

סעודת מלוה מלכה בליל פורים

הרב ישראל גרטנר

כתב הב"ח (סי' תרצ"ה סוף אות ג'): והכי נוהג לסעוד בלילה, אף בחל ארבעה עשר ביום ראשון, וכבר סעד סעודה שלישית במנחה בשבת בסעודה חשובה, אפילו הכי חוזרין וסועדין אחר יציאת בית הכנסת בלילה, דעורכין שולחן וסועדין ומרבין קצת בסעודה זו לשם פורים, ולמחר ביום ארבעה עשר סועדין סעודה חשובה בריבוי מעדנים עכ"ל. והעתיקוהו להלכה המג"א (שם ס"ק א') והמ"ב (שם ס"ק ג').

ונראה מדברי הב"ח, דבכל שנה מן הסתם כל אחד אוכל בליל י"ד, כיון שהוא רעב מהתענית, משא"כ כשליל י"ד חל במוצאי שבת, שאז הוא שבע מסעודה שלישית, מן הסתם אין בדעתו לאכול. ולכן מדגיש הב"ח, שאפילו הכי צריך לחזור ולסעוד בלילה.

וצ"ע, מה מחדש הב"ח, שצריך לסעוד כשחל י"ד במוצ"ש, הלא אז ודאי שהוא סועד מלוה מלכה, כדאיתא בגמ' (שבת קיט ע"ב): לעולם יסדר אדם שולחן במוצאי שבת אע"פ שאינו צריך אלא לכזית. ונפסק להלכה ברמב"ם (פ"ל מה"ל שבת ה"ה) ובשו"ע (או"ח סי' ש'). ואדרבה, בליל י"ד אין חיוב לאכול פת (סי' תרצ"ה שעה"צ ס"ק ד'), ואילו סעודת מלוה מלכה יש לקבוע על הפת לכתחילה (מ"ב סי' ש' ס"ק א').

ואולי כונת הב"ח, דיש לכוין באכילתו, מלבד לשם מצות מלוה מלכה, גם לשם פורים. ואפשר, שראוי להוסיף מאכל אחד יותר ממה שרגיל לאכול בכל השנה במלוה מלכה, כדמצינו לגבי סעודת ר"ח, שכשחל ר"ח בחול עושים מאכל אחד יותר מבכל הימים לכבוד ר"ח, וכשחל בשבת עושים מאכל אחד יותר ממה שנוהגים בכל השבתות, כדי שיהיה ניכר כבוד של ר"ח (מ"ב סי' תי"ט ס"ק ב').

מצות מתנות לאביונים ומשלוח מנות

הרב רפאל מיישל רוזן

מה ענין מצות אלו לפורים, הבא ונתבונן מהו תוכן מצות האלו, לכאורה נראה שהוא ענין של בן אדם לחבירו להרבות בצדקה ולהרבות רעים ע"י משלוח מנות. מובא בספרים דעיקר הפגם של עם ישראל היה פירוד לבבות כמו שהלשין עליהם המן מפוזר ומפורד בין העמים ועל ידי זה נתרחקו משרשם העליון כמו דאיתא בדמי מגילה ב: לדרא משון בידע לישנא בשדו כהמן כמו שאמר ישנו עם אחד מפוזר ומפורד בין העמים. לכן אחרי שיש פירוד יש קטרוג על עם ישראל אז מיד בא עמלק כדמו שמצינו אצל עם ישראל אחרי שיצאו ממצרים, ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים, פ' שרפידים הוא גם לשון פירוד כשיש פירוד בא עמלק, אחרי שבאו למדבר סיני כתבו ויחנו שם מגד ההר פ' רש"י: כאיש אחד בלב אחד ולא כמו שהיה ברפידים שהיו בפירוד.

לכן כדי לתקן את חטאם בא מרדכי ותיקן להם מצות מתנות לאביונים ומשלוח מנות כדי להרבות אחוה ורעיות וכן כאשר עשו תפלה וזעקה אמרה אסתר לך כנוס את כל היהודים אשר בשושן, היינו שהישועה תבוא דוקא באופן של כינוס ואחדות.

וכן כתב השפת אמת: כי כל הכח נגד עמלק הוא התאחדות בני ישראל כמו שכ' במגילה "נקהלו ועמוד על נפשם" וכן איתא במדרש רבה בפד"א: כינסו וכנוס בני מיד עשו ואלופו לכן מחיית עמלק תלויה באחדות ישראל. וכן איתא במשלי "לתאוה יבקש נפרד" היינו מי שהוא נפרד מעם ישראל הוא בעל תאוה שתכלית התאוה הוא פירוד, וכן מצאנו אצל המן אחרי שיצא מן המשתה שמח וטוב לב אמר כ"ז איננו שוה ל כל זמן שאני רואה את מרדכי יושב בשער המלך, פ' שהמן אם כל התאוה והכבוד שלו אם נלקח ממנו מן הכבוד כחוט השערה לא שוה לו כלום כי מי שהוא בעל תאוה אינו יכול לתת לשני כלום הכל שלו זהו הכח של עמלק, לכן אנחנו באים לתקן כח רשע הזה ע"י נתינה לשני ולהתאחד עם השני ועל ידי כן אפשר להרבות אהבה ואחוה ולהגיע לשמחה אמיתית.

מצות אכילה ושתיית יין ודין בשר

המשך מעמ' 3

י. כתב הר"מ בפ"ב הט"ו ממגילה כיצד חובת סעודה זו שיאכל בשר ויתקן סעודה נאה כפי אשר תמצא ידו כו', ושותה יין עד שישתכר וירדם בשכרותו. הנה מש"כ "ויתקן סעודה נאה" צ"ב דלא מצינו האי לשון בהל' שבת וכן בהל' יו"ט דיש דין "סעודה נאה".

ואולי יש לומר דכ"ז מחמת שאיכא בפורים חובת "משתה" מעיקר תקנת פורים ולא רק היכי תימצי לשמחה, ולכן יש דין "נאה" בעצם הסעודה. ויש להוסיף עפ"י מש"כ בשיעורי ערבי פסחים בתחילתה דבאכילת מצה יש דין "יה קלי ואנוהו", משא"כ בסעודת שבת. דדווקא כשהמצוה הוא עצם האכילה שייך הידור מצוה, משא"כ בסעודת שבת שהאכילה הוא רק היכי תימצי לעונג לא שייך הידור מצוה באכילה. ולפי"ז בסעודת פורים שיש מצוה בעצם האכילה שייך דין הידור בעצם האכילה. ולכן דווקא בסעודת פורים יש דין סעודה נאה להידור.

משלוח מנות המשמחות

הרב מאיר רותן

הנה ידוע הא דנחלקו הפוסקים בגדר דין משלוח מנות אם הטעם הוא משום הסעודה וכמש"כ התרוה"ד דהמצוה היא כדי שיהיה לכא"א די וסיפק לאכול בסעודת פורים ולקיים המצוה כדינה. וכ"ה משמעות לשון הרמב"ם פ"ב ממגילה הט"ו, אולם בס' מנות הלוי על המגילה כ' דטעם המצוה היא כדי להרבות באהבה ואחוה ושלוה ורעות ע"י ש"ב פ"ט פסוק ט"ז

והנה באחרונים כ' נפק"מ בטעמים הנ"ל בדין אם שולח לחברו ואינו רוצה לקבלם. ובשו"ע תרצ"ה ס"ד כ' הרמ"א דאם שולח מנות לרעהו והוא אינו רוצה לקבלם או מוחל לו יצא. וכ' עלה בהגהת החת"ס וז"ל והנה ראיתי בזה ב' טעמים בתרוה"ד כ' כדי שיהיה הרווחה לבעלי שמחות אולי לא יספיק לו סעודתו הרי חבירו מסיעו וי"ל אפי' אית ליה טובא מ"מ תקנו כך שלא לביש את מי שאין לו וכו', אך בס' מנות הלוי כתב להרבות השלום והרעות היפך ממ"ש הצר מפוזר ומפורד וכו' וא"כ י"ל כיון ששלח והראה חיבתו כבר יצא י"ח אע"פ שזה מוחל, ויפה כ' הפר"ח מנ"ל להרמ"א להכריע בזה ע"כ.

ולפי"ז יש לתמוה טובא בדברי הלבוש שכ' בס' תרצ"ה ס"ד ועוד שאין טעם המשלוח אלא כדי שיהיה לכל אדם לאכול די סיפוקו ודברים המענגים ומשמחים את האדם כדי לשמוח בפורים ע"כ. והיינו דעיקר דין מ"מ הוי מדיני הסעודה שיהיה לכ"א די סיפוקו, ואפ"ה כ' שם באותו הסעיף דאם הוא שולח לחברו ואינו רוצה לקבל או מוחל יוצא וצ"ע. ג. ובאמת עיקר דברי הלבוש צ"ע טובא דהא פתח וכו' שאין טעם המשלוח אלא כדי שיהיה לכל אדם די סיפוקו לאכול וא"כ מסיים ודברים המענגים ומשמחים את האדם כדי לשמוח בפורים ע"כ. וצ"ע מנ"ל דבעי דברים המשמחים.

והנראה מתבאר מדברי הלבוש דיסוד ושו"ש גר דינא דמ"מ כדי להרבות אחוה ורעות אין הגדר כמו שרגילים לומר דעצם השילוח הוא מראה אחוה ורעות אלא יסוד הריבוי באחוה ורעות הוי מכוח **המנות המכבדות והמשמחות** דהוא צריך לשלוח לחברו דברים המשמחים והמענגים את האדם ובהוה הוא מרבה אחוה ורעות. והינו דלפי"ז ריבוי אחוה ורעות הוי מכוח זה שיש כאן חפצא של מנות המשמחות ולא רק מה שיש כאן מנות מכבדות אלא מה שיש כאן מנות המשמחות והשמחה בזה יוצרת אחוה ורעות והוי דין בהמנות שיש בכוחם ליצור אחוה ורעות.

ונראה דזה יסוד הדברים בטושו"ע תרצ"ה ט"ו שכ' דבמ"מ אין די בכזית או ברביעית דבעי מנה יפה כענין חתיכה הראויה להתכבד שהיה דבר חשוב וכו'. וכ"כ הפמ"ג בראש יוסף מגילה ז' א' דבעי שיעור משלוח מנות כפי השיעור הראוי לכבד חברו באותה העיר. וכן הביא הברכ"י שם סק"ד דעיקר המצוה היא שיהיה המנות יקרות הערך וערבות עכ"ד. והוא צ"ע מנ"ל דבעי מנות יקרות ערך וערבות והא עיקר המצוה היא ריבוי אחוה ורעות.

והמתבאר ע"כ כמש"כ דעיקר הריבוי אחוה ורעות הוי מכוח המנות גופייהו ולא מצד עצם השילוח אלא מה שנותן לחברו מנות יקרות וחשובות לכבדו בזה גופא הוא מרבה אחוה ורעות וכלשון הלבוש

מכר דאיכא ב' דינים

והנה ברמב"ם פ"ב ממגילה הט"ו איתא דכל המרבה בשילוח מנות הרי"ז משובח, ובס' כתר המלך [הובא בס' מפרשי היד החזקה על הרמב"ם] כ' להביא המקור לזה מהא דאיתא במגילה ז' הדר שלח ליה איהו ביד אב"י מלא טסקא דזנגבילא וכו' והנה כיון דמחוייב לשלוח שתי מנות של בשר או של ב' מיני אוכלין ואיך יצא במשלוח מנות בזה דלא הוה רק תבלין לבשם את האוכלין, וצ"ל דמירי דכבר קיים מצות מ"מ תחילה במיני אוכלין ואח"כ להרבות רעות בזה שלח הני דברים דסגי בזה ולהכי שפיר מסיק אב"י כי אתי לבי מר קריבי לי שיתין צעי דשיתין מיני קדרה ואכלה מיניה פלגא ולמאי אתי לאשמועי' אלא אתי לומר דלא נימא דמירי שלח הני דברים לרבה שלא היה לו מיני מאכל לשלוח ולהכי אמר דבעת שבה מצא שיתין צעי של מיני מאכל ורק באשר כבר יצא ידי חובת מ"מ ורק **למען להרבות דהרי זה משובח בזה די בהני דברים המשמחים** אף דלא הוי מיני מאכל עכ"ל. הנה מתבאר מדבריו דאיכא ב' דינים בדין מ"מ. הא': הוא להרבות אחוה ורעות. ובה': סגי בדברים המשמחים והיינו תבלין וכדו' דלא הוי מיני אוכלין. והב': הוא דין מ"מ במין אוכלין דווקא.

וא"כ נמצא דבדין ריבוי אחוה ורעות איכא ב' דינים. הא': דין בהגברא שע"ז שהוא נותן משלוח מנות הוא מרבה אחוה ורעות. והב': הוא דין בהמנות שיהיו מנות המשמחות ומכבדות שהם עצמם מרבים שמחה ואחוה ורעות.

מתנות לאביונים או לעניים

הרב יוסף חיים הלוי בירבונים

לקים מצוה זו כי כיום אלו שאוספים אין בזה כ"כ בושה כאביון דאז שהיה חסר כל לגמרי ממש, והיה צריך לבזות את עצמו ולתבוע מאנשים שבלא"ה לא יהיה לו דברים ההכרחיים ביותר, ודן בזה גם בתשובות והנהגות ח"ב ו"ח, אך בח"ה הביא לדון שכן יש היום אביונים דמצוי כאלו שלא רגילים לאסוף ופתאום לחתן ילדים אוספים ומתביישים מאוד ודן דאולי גם אם אחרים אוספים להם מקרי אביון יעו"ש מש"כ בזה, ובתוך הדברים שם הביא מזקינו הגרש"ז פינס שהקפידו לתת לעני הכי נצרך שהוא כאביון וי"ל שמקיימין את המצוה גם בעני אבל הידור לתת לאביון, אך אי"ז לעיכובא, וזה כמו שכתבתי כנ"ל דכ"א אביון רק בגלל שזה סדר הקדימה בצדקה ואי"ז לעיכובא, ובמקו"ח לחו"י כ' דיש להדר ליתן לעניים מרודים ומופלגים הנקראים אביונים וציין לגמ" קי"א היינו ששם מבו שאביון צריך יותר מהעני. [ועוד שם במקו"ח דידקדק לתת לירדו מנכסיהם דאביון הוא א' שהיה לו וכעת אין לו, אך בביאור הגר"א למשלי פ"ל כ' להיפך דאביון הוא מעולם ועני היה לו פעם].

ומהגרש"א שליט"א הובא דאף שלכתחילה עדיף לתת לאביון גמור לצאת שיטת המקו"ח אבל אפשר לצאת בכל עני כלשון הרמב"ם "עני".

ובעיקר מה שהבאתי בדצדקה אביון קודם לעני, בספר אורח משפט חו"מ סוף סי' ט"ו רצה לדון דעני קודם לאביון אך כאמור הח"ח פסק לא כך וכן בדרך אמונה.

ובספר אהל דוד ח"א על תהלים ק"ז, פסוק מ"א עה"פ וישגב אביון מעוני וישם כצאן משפחות כ' על דברי הערוה"ש הנ"ל שלא נזכר בשום מקום הגדרה הלכתית לחלק בין עני לאביון וכנ"ר שאי"ז תלוי במה שיש לו אלא במצב רוח של העני אם הוא מרגיש את עצמו חסר כל וכדמשמע מפסוק זה. ויל"ע בדבריו.

בספר טעמא דקרא למרן הגר"ק שליט"א בביאורים על מגילת אסתר כ': ומתנות לאביונים, נשאלתי הרי אביון גדול מעני כמבו ב"מ קי"א: וא"כ איך יוצאין יד"ח בעניים שמשה הרי בקרא כתיב אביונים, ונראה דב"מ שם מבואר דעני קודם לאביון משם דעני מתבייש לבקש אף שצריך ואביון כבר הורגל לבושת ואינו מתבייש וקמ"ל קרא הכא דגם באביונים יוצאין ידי המצוה וכ"ש בעני דיותר מצוה לתת לו, עכ"ל. ושוב ראיתי שכיון בתירוץו לדברי הערוך השלחן, שעמד בזה בסי' תרצ"ד ותירץ כן, ולפי"ז יוצא שעדיף לתת לעני מלאביון. ויל"ע בדבריהם דנהי שלענין תשלומי שכר שכיר עני קודם לאביון כיון שעני מתבייש לתבוע, אך לגבי מצות צדקה וכן הלואה הדין שאביון קודם לעני יעו"י באהבת חסד פ"ו בנתיב החסד סק"ב שהביא מהספרי לענין צדקה דהתאב תאב קודם והובא ברש"י בחומש דברים ט"ו, ז' וכ' דנ"ל מטעם זה דאם שניהם צריכים הלואה ואחד עני ואחד אביון [אביון הוא המדולדל ביותר ועל כן צריך מאוד להדבר ומשום זה נקרא בשם אביון שהוא תאב לדבר עי' ב"מ קי"א]. האביון קודם כי הוא צריך יותר דאף דלענין שכר שכיר העני קודם שם הטעם דהאביון הורגל לבושת ולא כסף למתבעיה להבעה"ב עבור שכרו משא"כ לענין הלואה מסתברא דמי לצדקה לגרד זה כיון דהוא צריך יותר, עכ"ל והנה במתנות לאביונים יש מקום לומר שאם הוא בגדרי צדקה [כידוע שדנו בדבר כולם] א"כ יש לו דיני קדימה כבצדקה וצריך לתת קודם לאביון ואח"כ לעני, ולפי"ז נראה שמה שבמגילה כתוב אביונים היינו כי זה סדר הקדימה שאביונים קודמים לעניים, ולפי"ז גם אין זה לעיכובא שיהיה דוקא אביון אלא עדיף אביון, [אלא שלפי"ז הרי לשון הרמב"ם והשו"ע להדיא עניים וכן לשון הגמ"ז: עיניהם של עניים, והיה להם לכתוב הידור זה, ויל"ע. ולדברי הערוה"ש והגר"ח"ק עדיף מאביון א"ש והוא ראייה לדבריהם ויל"ע]. ובאמת שבמועדים וזמנים בח"ו בזמנו דן בזה והביא לשון שצריך דוקא אביון וא"כ בזמנינו ק'.

הקדמת מתנות לאביונים לקריאת המגילה

הרב טוביה שפיאל

יל"ע אי נימא דמתנות לאביונים מדין צדקה הוא, כיון דבכל השנה אם יש לו עני מחויב הוא במצות צדקה הוה ליה המתנול"א תדיר ואמאי לא נימא דיקדים נתינת המתנות לאביונים קודם לקריאת המגילה כיון דתדיר קודם [והלא קיימי עניים קמיה ומחויב בזה].

וראיה דזה נמי חשיב תדיר אע"פ שאם לא יהי עני אינו מחויב בה, ממתני פ"ח דברכות מ"א בה"א מברך על היין ואח"כ מברך על היום ובגמ' שם איתא דה"ט מדין תדיר דברכת היין תדירה אע"פ שאינו מחויב בה ורק אם רוצה לשתות מברך עליה. ועי' באורך בארצוה"ח להרב מלבי"ם ז"ל פרי ש"י כ"ח.

ע"ע בחת"ס על שו"ע סי' רכ"ה שכתב דברכת פרי קודמת לשחייתו לפי שהיא תדירה ע"ש. אע"פ שאין מחויב באכילת פרי בשום זמן בשנה ומאיך שהחיינו מחויב בה בכל המועדים שופר, סוכה ד' מינים, חנוכה, קריאת מגילה, פסח, שבועות ושאר מגילות.

ובאמת שביסוד ושורש העבודה ובסידור בית יעקב הל' פורים סי' ז' סק"ה כתבו לתת המתנול"א קודם התפלה, אבל לא נתבאר שם הטעם.

ובעיקר הדבר אי הוי מדין צדקה, כ"ה בתרגום אסתר פ"ט פכ"ב עה"פ ומתנות לאביונים [ומענה דצדקתא מתנן דחשיכו" עכ"ל, וכ"כ להדיא בשיבלי הלקט אות ר"ב, ועי' בכת"ס או"ח קל"ט בדעת המהר"ל, ובריטב"א החד" ב"מ ע"ח ע"ב כתב דאין יום זה מדין צדקה בלבד אלא מדין שמחה עכ"ל וע"ש בהגהו' ומבואר דודאי דמדין צדקה נמי הוא אלא שנוסף בו מדין שמחה. וא"כ שפיר חשיב תדיר כלפי מגילה. (ע"ע בתומים סי' צ"ז סק"א).

ומה שהמחייב כאן הוא לא מדין הצדקה רק מדין מצות מתנול"א זה אינו מגרע מהמצות צדקה שבו שלא יהי עליו דין תדיר.

והנה במג"א סי' תרצ"ד כתב בשם השל"ה ויכוין בברכת שהחיינו גם על משלו"מ וסעודת פורים שהם ג"כ מצוות, והובא במ"ב שם סק"א, ובפמ"ג שם בא"א סק"א כתב דיכוין בשהחיינו גם על המתנות לאביונים וכ"כ בח"א קנ"ה, ובהקצשו"ע קמ"א, ב"ב, וצ"ע למה השמיט המג"א דיכוין על המתנול"א לאביונים. ובשלמי תודה - פורים סי' כ"ב הביא דיש שביארו דס"ל למג"א דמתנול"א הוא רק מדין צדקה וכיון דמצות צדקה נוהגת כל השנה לא שייך לברך עליה שהחיינו והפמ"ג ודעימיי ס"ל דהוא נמי משום שמחה וכדברי הריטב"א הנ"ל ועל דין זה הנוסף בה יכוין בשהחיינו. עוד כתב דאפי' א"נ דס"ל למג"א דהוא נמי משום שמחה כיון דמצוה זו תלי' בחסרון אחרים לא נראה שייך לברך עליה שהחיינו. וכע"ז כתב התומים בסי' צ"ז סק"א למה אין מברכין על מתנול"א והלוואות לאחרים ע"ש ובסו"ד כתב כיון דהוא קללה ופוענויות דבברכה נאמי ואתה לא תלוה ואפס לא יהיה בך אביון ועוונותי וטו את אלה אין לברך עליו ע"ש.

ולפמ"ש יש מקום לומר עוד דמשו"ה השמיט המג"א הא דיכוין על המתנול"א בשהחיינו דקריאה"מ דס"ל שצריך ליתנם קודם קריאת המגילה מדין תדיר קודם.

ובאמת שדבר זה מיתלא תלי' בפלוגתת הפו' בסי' תרפ"א לענין אם הבדלה קודמת להדלקת נרות חנוכה, או דפירסומא ניסא דנ"ח קודם להבדלה התדירה, ויעו"ש בט"ו באורך דס"ל שתדיר קודם אף לפירסומא ניסא, אולם הגר"א ועוד ס"ל דפי"נ עדיף, וא"כ ה"נ אם יש להקדים המתנול"א התדירה לקריאה"מ מהא משום פי"נ הוא דווקא לשיטת הט"ז ודעימיי דתדיר קודם אף לפי"נ וצ"ע.

אכילה לפני משלו"מ ומתנול"א

הרב זיו שצ'לקה

נחלקו פוסקי זמננו האם מותר לאכול לפני משלוח מנות ומתנות לאביונים או אסור והנה דעת האוסרים ברורה שהרי אסור לאכול אף לפני מצווה דרבנן כמבואר בסוכה (לח). ובשו"ע (תרנב-ב) ואם כן ה"ה שאסור לאכול אף לפני מצוות משלוח מנות ומתנות לאביונים.

ובדעת המתירים צ"ב מאי שנא מכל מצוה דרבנן שאסור לאכול לפני (ובכמה מספרי זמננו מביאים בשם מרן הגרש"א שליט"א שמוותר לאכול ולא באר טעמו)

ונראה לבאר דעת המתירים שכיוון שהרגילות היום שרבים האנשים אשר ישלחו לו מנות ע"י זה יזכרו הוא בעצמו שהוא חייב לשלוח גם כן לאחרים והרי זה כעין שומר שמזכיר לו לקיים את המצווה.

וכן לגבי מתנות לאביונים כיוון שרבים האוספים מתנות לאביונים והרבה ועדות צדקה אוספות את המתנות ע"י רכבים שמכריזים על איסוף הצדקה הרי זה כעין שומר וכמו שכתב הרמ"א (רלב-ב) שבמקום שיש מי שקורא לבוא לבהכ"ס מותר לאכול לפני תפילת מנחה. ואע"פ שיש לחלק ולומר שהרמ"א מיירי בשמש שמכריז לבוא לתפילה וכאן האנשים ששולחים לו מנות לא מזכירים לו לשלוח מנות זה אינו וכדלהלן:

א. בהגהות החת"ס (סימן תרנ"ב) מביא שמי שיועד שיביאו לו לולב יכול לאכול אף לפני נטילת לולב כיון שיש מי שיזכיר לו ליטול הלולב היינו אותו שיביא לו הלולב, ובפשוטו כוונתו שזה יביא לו את הלולב הוא רק שליח להבאת הלולב **ואינו אומר לו** ליטול הלולב (כן נראה מדברי האחרונים שם שהוא רק שליח) ועצם זה שמצפה ללולב מזכיר לו שהוא צריך ליטול הלולב. ואף אם נדחוק ונאמר שהוא שומר ממש (דהיינו שיזכיר לו ליטול), יעו"ש במ"ב (תרנב שעה"צ ז) שכתב שכ"ש אם הולך הוא בעצמו למקום הלולב שמוותר לו לאכול בדרך ושם ע"כ אין מי שיזכיר לו ליטול את הלולב אלא כיוון שהוא מחזר אחר הלולב לא חישישן שישכח (ועיי' באליה רבא שדימה זאת לפסחים (יא) ע"ש) ואם כן ה"ה כאן כיוון שקובע בדעתו לשלוח מנות וזה הרי כמי שמצפה להבאת הלולב ומותר לאכול כיוון שע"י שיביאו לו משלוח מנות יזכור גם הוא לתת לאחרים. וכ"ש אם המנות מוכנות לפניו ובדעתו לשלוח אותן בעת הלולב שאז הוא כמי שמחזר אחר הלולב

ב. הסכמת פוסקי זמננו ששעון מעורר יכול לשמש כשומר לתפילה (עיי' הליכות שלמה ב-י וכן נוטה דעת לקט הקמח החדש פט סק סו' ע"ש) ואע"פ שאין השעון מזכיר לו להתפלל אלא כיוון שעשה סימן לעצמו סגי בכי וה"ה כאן שעשה סימן שכאשר ישלחו לו משלוח מנות ישלח לאחרים חשיב כשומר.

ושור"ר שכן כתב בשו"ת אבני ישפה (ח"ד-פ) שעל כך סומכים המתירים וכתב כדברינו שאע"פ שאין השולחים מזכירים לו לשלוח אפי"ה חשיב כשומר (אולם לא הביא ראייה לדבריו). ולענין מתנות לאביונים כתב לחלק בין מקום שמצויים עניים ששם הם יזכירו לו לתת מתנות למקום שלא מצויים ע"ש

וראיתי בשו"ת משנה הלכות (ח"ו-קכ"ב) שהביא ג' טעמים אחרים להיתר והשיג עליו הגר"מ שטרנבוך שליט"א הובאו דבריו (שם ח"ז-צו) וכן בשו"ת אז נדברו (ח"ו-סה) דחה אותם אחד לאחד ע"ש בכל דבריהם.

כ' בב"י סי' רח"צ, כתוב בכל בו פורים שחל להיות במוצ"ש שקורין מגילה לאור הנר מברך בורא מאור האש קודם עכ"ל. ונ"ל דסבירא ליה דאע"ג דאסקינא בפ' מקום שנהגו דהלכה כר"י דאמר סודרן על הכוס, ה"מ כשאינו משתמש לאור הנר אבל כשמשמש לאורו מברך מיד, עכ"ל הבי"י.

ונדבריו צ"ב בתרתי, א' שהרי ברכת מאורי האש אינה בגדר ברכת הנהנין, וכמו שהאריכו הראשונים בפסחים (דף גג:) דלא תיקנו ברכת הנהנין אלא בדבר שנכנס לגופו, אלא "ברכת האור ברכת השבח היא, כברכה של יוצר המאורות." (ל' חי' הר"ן). וא"כ אמאי צריך להקפיד שלא להנות מן האור קודם הברכה, ואטו צריך להקפיד שלא להנות מאור השמש עד שיברך יוצר המאורות.

ולכאורה יש לישב עפ"י מש"כ הנו"ב (מהדו"ק סי' מ"א) לבאר מש"כ המג"א שאם שמע קול רעמים יפסיק באמצע ק"ש ויברך, דאם מפני כבוד בשר ודם פוסק ק"ו מפני כבוד הקב"ה, ומבאר הנו"ב דברכת הרעמים השעה עוברת להם דכיון שכבר נתחייב לברך על הרעם הזה חייב לברך. ואף אם יהיה אח"כ עוד רעם ויברך אז, מ"מ אין הברכה חלה למפרע על הרעם שעבר, ומטעם זה כתב הנו"ב דלקידוש לבנה אין להפסיק באמצע קריאת המגילה, דחיוב ברכת הלבנה הוא אחד, ואין נפ"מ מתי יקיימו.

ועפ"י ז"ל בברכת האש ג"כ, דכיון שתחילת בריאת האור היא במוצאי שבת הו' דומיא דהתחדשות אור השמש בכל בוקר וההשתמשות באש מחיבת ברכת השבח כשם שראית השמש מצריכה ברכת יוצר אור, ואף שיכול לראות אש אחר אח"כ ולברך עליו מ"מ כעת לא קיים חיובו, ורק מהזמן שמברך ואילך פוסט עד סוף הלילה. משא"כ ביוצר אור שהשמש שהיא אחת ושפיר יכול לברך עליה מתי שירצה.

[ובסברא זו של הנו"ב, יעוי' במ"ב רכ"ז סק"י שאין נוהו כן, (וכבר עמד ע"ז בשיעורי שלמי תודה על ירידת גשמים עמ' ס"ב) אמנם עיי"ש בסקי"א וצ"ע].

ב. אך עדין צ"ע בדברי הכל בו, שהרי מבואר בגמ' (ברכות גג:) דאי"צ להשתמש לאור הנר בכדי שיוכל לברך על הנר, אלא כל שהנר מצד עצמו אפשר להנות ממנו, אפשר לברך אפי' שהוא אינו נהנה ממנו כלל. וא"כ מאי שנא בין רואה לבין משתמש הרי גם ברואה גרידא כבר חל עליו חובת ברכה, וא"כ סברת הנו"ב הנ"ל שייכת גם ברואה בלבד.

וע"כ צריך לבאר באופן א', דבאמת סברת הנו"ב ל"ש כאן כלל, ול"ד ראית נר לשמיעת רעם. שבראית נר אם ראה ולא בירך, ואח"כ בירך על נר אחר לא עשה שום חטא, רק הטעם הוא דמה שכתבו הראשונים שבתחילת בריאת האור צריך לברך על הנראו זה אף שאינו ממש בגדר ברכת הנהנין מ"מ הפי' הוא שאינו ראוי שיהנה מהאור קודם שיברך, ודומה לזה מצוינו בטור סי' מ"ו דתיקנו ברכות השחר משום שאסור לאדם שיהנה מעוה"ז בלא ברכה, הרי דאף שאין כאן הנאה הנכנסת לגוף האדם, מ"מ תיקנו ברכת השבח מחמת שאסור שיהנה בלי ברכה. וע"כ ס"ל להכל בו דאין ראוי שיהנה מהאור לפני שיברך, וממילא ל"ש ד"ז אלא בהנאה, אבל בזמן שרואה את הנר אף שיכול לברך מ"מ את הענין של אסור לאדם שיהנה וכו' אין כאן.

וז"ל הראב"ד בתמים דעים (קע"ד) אבל הקורא את המגילה ומלא עיניו מן האור מתחילת המגילה, ונזון ממנו עד סופה ואח"כ מברך בורא מאורי האש, לא נכון הדבר. אבל יש אנשים בעולם שכיון שנוזק דבר אחר מפיהם ואפי' בטעות מחזיקין בו עכ"ל. והביאור כנ"ל מצד שנהנה מן האור.

ובזה יבואר מש"כ השע"ת בסי' תקצ"ט דמה שמקילין לקרוא לאור הנר במוצאי שבת שחל בו ליל ר"ה, אף שהוא קודם בורא מאורי האש, משום דאי"ז הנאה גמורה דקצת שגורה בפיו, ולכאוי צ"ב מאי שנא בין הנאה גמורה לאינה גמורה. אמנם להנ"ל א"ש דכיון שכל הפקידה היא מחמת סיבת התקנה, א"כ י"ל שבהנאה שאינה גמורה אין את סיבת התקנה. כך י"ל בסברת הכל בו והראב"ד, ולדינא עיי' במ"ב סי' רח"צ סק"ד ובשעה"צ שם, ובסי' תקצ"ט א'.

בשו"ע סי' ש"ח סעי' ד' כתב "כתבי הקודש ואוכלין מותר לטלטלם אפי' שלא לצורך כלל", ובמשנ"ב כתב פי' כל הספרים שמוותר לקרות בהן, ועיין בשע"ת לענין מגילה, [דכתב בשם הא"ר דמגילה נראה שדינה ככתבי הקודש, ועיי' לקמן סי' תרפ"ח שכתב הפר"ח שאסור לטלטלו והביאו בה"ט שם], ופמ"ג מצדד כהאלהו רבה דמגילה נמי בכלל זה, הנה מבואר שבכל שבת מותרת המגילה בטלטול מפני שניתן לקרות בהן. (ועיין בסי' של"ד סעי' י"ג לגבי להציל מן הדליקה מגילת אסתר ושם במשנ"ב מבואר דתלוי אי מותר לקרות בה). אך מה דמשמע מלשון השע"ת ומהמשנ"ב דדעת הפר"ח שאסור לטלטלה, לכא' צ"ע דהפר"ח מיידי בפורים שחל בשבת, דסובר הפר"ח דכיון שגזרו שלא לקרות המגילה א"כ אסור לטלטלו, אבל בכל שבת גם לדעתו נראה שמוותר לטלטלה, שו"ר שכ"כ באמת השע"ת עצמו בסי' תרצ"ג וכו"כ במחה"ש סו"ס תרפ"ח עיי"ש. (וכן משמע מהח"ס דלקמן ודו"ק).

וכשחל ערב פורים בשבת כתב החת"ס בגליון סי' תרפ"ח דכיון דאינו זמן קריאה א"כ יש להתיר ככל שבת, אך לפי מש"כ המג"א לקמן סי' תרצ"ב ס"ק ו' יש לאסור גם כשחל יום י"ג בשבת, אבל הפר"ח פליג אהא דלקמן ואוסר לקרותה אפי' בחול קודם זמנה, עכ"ד. וכונת החת"ס למה דאיתא בסי' תרצ"ב דמי שהוא אנוס יכול לקרות המגילה מבעו"י ב"ג. וכתב ע"ז המג"א דאם חל י"ג בשבת אסור מפני שאסור לקרות המגילה בשבת, ובמחה"ש ולבושי שרד מפרשים דבריו מפני הגזירה דשמא יעבידנו, (ועיי' בפמ"ג א"א ס"ק ו'), וזהו כונת החת"ס דלפי דברי המג"א יש לאסור לטלטל בשבת זו דהא בה ג"כ איכא הגזירה דרבה, אמנם הפר"ח עצמו שהוא אוסר לטלטל בפורים שחל בשבת הוא עצמו סובר דאין לקרוא כלל מגילה מבעו"י אפי' בחול, וא"כ אין לאסור לטלטל ב"ג, [ואין נראה כונת החת"ס דכיון שהוא בעל המימרא של שני הדינים א"כ ממ"נ יש להתיר, אלא כונתו, שכיון שהפר"ח חולק ואינו מתיר לקרוא מבעו"י, ויש להחמיר כדבריו אפי' בחול, א"כ אין להחמיר בשבת בטלטול מחמת זה], אך החת"ס מוסיף להקשות דמנ"ל דשייך שמא יעבידנה אם אין הציבור טרודים בקריאה, ועיין מש"כ הר"ן גבי מילה בשבת כיון דאין כל הציבור טרודים לא גזרינן, וה"נ במגילה גבי יחידים האנוסים.

ובתשובות סי' קצ"ה הוסיף החת"ס דאפי' אי הטעם כרב יוסף דעיניהם של עניים נשואות למקרא מגילה, ל"ש בהקדמה כל שהוא מפלג המנחה, ע"כ. ונראה כונתו דהא קריאה זו היא כקריאת לילה ומה דאמרי עיניהם של עניים היינו לקריאת יום. (ואין להקשות דא"כ בכל פורים שחל בשבת יקיימו קריאת לילה בליל שבת דלא רצו חכמים לחלק בין קריאת יום לקריאת לילה שיהיה בשני ימים).

אך יש להעיר בדברי החת"ס דמשמע שאם אסור לקרוא מפלג המנחה א"כ נאסר בשבת לטלטלה, ולכא' יאסר רק מזמן שאסור לקרות בה ולא קודם.

עוד יש להעיר, דבשו"ע סו"ס תרפ"ח איתא דהמפרש בים והיוצא בשיירא ואינו מוצא מגילה להוליך עמו, יקראנה ב"ג או ב"ב או ב"א בלא ברכה, ואם א"א להמתין עד ימים הללו י"א שקורא אותה אפי' מתחילת החדש, וכתב הרמ"א דהכי נהוג. ולכא' לפי זה יש לאסור לטלטל המגילה בשבת מתאריך י"א אדר, או אפי' מתחילת החדש, כיון שמפרש ויוצא בשיירא אינם יכולים לקרות בשבת. ואי"ל דהם רק יחידים, דהא גם האנוסים שמוותר להם לקרות מבעו"י הם רק יחידים, ואעפ"כ אוסרים מחמתם הטלטול.

אמנם, לפי מש"כ הבה"ל שם דהטעם דקורין אותה בלא ברכה היינו משום דיש ראשונים הסוברים דהאידינא שנתבטל הדין שבני כפרים יכולים להקדים ממילא אין קורין שלא ב"ד בשום גווי, (וצ"ע מהשע"ת סו"ס תרצ"ב ובה"ל שם דכל דין ההקדמה מבעו"י נובע מדין בני הכפרים שמקדימים), י"ל דכיון שאי"ז קריאה לגמרי כדינה כקריאה מבעו"י (וכ"כ הרמ"א דאם נזדמן לו אח"כ מגילה צריך לקרותה שוב בזמנה), לא סגי בזה לאסור בטלטול.

והנה בפמ"ג מ"ז סי' תרצ"ב ס"ק ג' רוצה להתיר לקרוא בביה"ש דמוצאי שבת המגילה, משום דלא גזרו על שבות בביה"ש, אך ציין להמג"א בסי' שמ"ב דנסתפק דביה"ש דמוצ"ש איתחזק איסורא ול"א הותר שבות בביה"ש לצורך מצוה, ואי מותר לקרוא בביה"ש א"כ מותר ג"כ כבר לטלטל בשעה זו. ועיין בפמ"ג סי' ש"ח מ"ז ס"ק ב' דנראה מדבריו דלהמג"א בסי' שמ"ב אסור לטלטל אף בביה"ש.

אך אפי' להשיטות שמוותר לטלטל המגילה בשבת או במוצ"ש ביה"ש, מ"מ יש להיזהר שלא יטלטל לצורך קריאת המגילה שבמוצ"ש משום הכנה משבת לחול, וכבר הזהיר על כך במחצית השקל בסי' ש"ח ובסו"ס תרפ"ח.

הרב יואל סנו

בגמ' ב"מ עח: תניא מגבת פורים לפורים מגבת העיר לבני העיר ואין מדקדקין בדבר אבל לוקחין העגלים ושוחטים ואוכלים אותם והמותר יפול לכיס של צדקה. וכי הריטב"א וז"ל בירושלמי פ"ק דמגילה אמרי אין מדקדקין במעות פורים אלא כל הפושט ידו ליטול נותנין לו, כלומר שאין מדקדקין בדבר לומר אם הוא עני וראוי ליתן לו אם לאו אלא נותנים לכל אדם שיבוא ויתבע שאין יום זה מדין צדקה בלבד אלא **מדין שמחה** ומנות שהרי אף בעשירים כתי' ומשלוח מנות איש לרעהו, עכ"ל.

ולכאור' צ"ב דמשמע מדבריו דכל הפושט יד נותנין לו הוי כחיוב משלוח מנות ואף לעשירים הוא וצ"ב דלא מצינו כזאת בד' הגמרא והפוסקים דיוצאים ידי חובת משלוח מנות אלא במנות הראיות לאכילה ולא במעות וא"כ מה הדמיון שדימה הריטב"א דין כל הפושט יד נותנין לו למשלוח מנות.

ואולי אפ"ל דנתבאר בד' הריטב"א גדר חדש במצוות היום דפורים. דהנה חלוקים דין משלוח מנות ומתנות לאביונים דהווי דין חיובי בפורים מדין כל הפושט יד נותנים לו, דהא במתנות לאביונים חיובם בבתינת מעות לאביונים ואף אם לא באים לפניו אביונים מ"מ מחויב לחזר אחריהם ע"מ ליתן להם מעות לקנות בהם לסעודת פורים (ואם אינו מוצא חייב להניח עבורם) וכן במשלוח מנות נמי דינא הכי דמחויב לחזר אחר בנ"א שיכול ליתן להם ע"מ שיצא יד"ח במשלוח מנות אבל דינא דכל הפושט יד נותנים לו הוא דין קיומי לחזר, אלא אם בא לפניו אדם הפושט יד חייב ליתן לו אפי' חזר אנו עשיר.

ולכאור' יש לומר בזה יסוד בדין מצוות פורים דאינם מצוות שכ"א הוי חיוב בפנ"ע ומחויב במשלוח מנות ומתנות לאביונים ומשתה ושמחה בכ"א בפנ"ע אלא לכאור' לכולם יש שורש אחד והוא חיוב השמחה בפורים, דמדין ימי משתה ושמחה קבעו אנשי כנה"ג ימי שמחה אלו בגדרים וחייבים של משלוח מנות ומתנות לאביונים, והכל הוא בגדר חיוב השמחה שבימים אלו לעשותם ימי משתה ושמחה. ומוכח כן מדברי הנמוק"ק שביאר ש"י הריטב"א והוסף וז"ל ואין מדקדקין בדבר לומר עני זה ראוי וזה אינו ראוי אלא כל הפושט ידו ליטול **כדי שיהיו הכל שמחים** דימי משתה ושמחה כתיב. ומבואר דהטעם לכל הפושט יד נותנין לו הוא מדין שמחה שגורם שיהיו הכל שמחים ועושים אותם ימי משתה ושמחה.

ולכאור' עפ"ז אפשר לבאר דברי הריטב"א שכ"א גבי דין כל הפושט יד נותנין לו שאין יום זה מדין צדקה "גרידתא" דהא אף בעשירים כתי' ומשלוח מנות איש לרעהו וכלל בדין זה דכל הפושט יד גם דין צדקה דמתנות לאביונים וגם דין משלוח מנות וע"ז ביאר הנמוק"ק דנותנים שיהיו הכל שמחים דימי משתה ושמחה כתי' בהו, ולכאור' נמצינו כאן הכביאור לדעיל דשורש מצוות היום דמשלוח מנות ומתנות לאביונים הוא מדין שמחה ומחויב דימי משתה ושמחה הוא וכיון דחייב זה דימי משתה ושמחה הוא כדי לגרום שיהיו הכל שמחים בו משו"ה חייבו חז"ל ליתן לכ"א בין לעניים ובין לעשירים משלוח מנות דהוא דרך שמחה וגם גורם שיהיו הכל שמחים בו, ועוד חייבו חז"ל ליתן לאביונים מתנות לאביונים כדי שיוכלו לקיים מצוות משתה ושמחה דסעודת פורים דגם זה הוא בגדר שיהיו הכל שמחים בו דהוא הגדר של משתה ושמחה.

והנה למדנו מהנ"ל גדר חדש בדין שמחה דימי הפורים דאינו רק שמחה מצד המעשים החיוביים שבו אלא הוא דין דכל יום הפורים מחויב האדם להיות שמח בו, ולא רק בזמן קיום הסעודה והמשלוח מנות ומתנות לאביונים דאל"כ החיוב הוא רק בזמן עשיית המצוות אלו אלא החיוב הוא להיות בשמחה כל היום וזה עפ"י מש"כ הריטב"א דיש ביום זה דין שמחה ומנות והיינו דמצוות היום הם אמצעי ופעולות שע"י אנו מקיימים השמחה וכמ"ש הנמוק"ק דכל הפושט יד נותנין לו שיהיו הכל שמחין בו.

וסמך לזה מצאנו מהא דנושאיני נשים בפורים וכדאי' בשו"ע תרצ"ו ח' ול"א כדאמרינן ברגל דאין נושאיני בו נשים משום דאין מערבין שמחה בשמחה, משא"כ בפורים דכל פעולה שעושה ועל ידה הוא שרוי בשמחה ביום פורים שפיר דמי ולא סותר מצות שמחת פורים. משא"כ ברגל דאיכא מצוה דשמחה בהקב"ה (וכדאי' נגילה ושמחה בך בישועתך ובתורתך) ע"כ אין מערבין שמחה בשמחה.

ומצאנו כן בס' עמק ברכה בשם הגר"י שהביא דהחילוק בין שאר יו"ט דלא נאמר בהם השיעור דחייב לבסומי עד דלא ידע לבין פורים דנאמר בו שיעור זה ואמר דהחילוק דבכל יו"ט החיוב דאכילת בשר ושתית יין הוא אמצעי להביא לשמחה בהקב"ה משא"כ בפורים דהשמחה היא מטרה בפנ"ע והיא החיוב דשמחת פורים. ומשמע לכאור' כמ"ש לעיל דמשו"ה נפסק במחבר דנושאיני נשים בפורים משום דלא איכפ"ל דהשמחה תהי' מצד הנשואין כל שמ"מ שמחים בפורים דזוהי המצוה דשמחת פורים.

הרב משולם קלרברג

כשמרדכי רצה לדעת מה יהיה בסוף הגזרות שאל שלושה תינוקות "פסוק לי פסוקך", הראשון אמר "אל תירא ..." (משלי ג,ה), והשני "ועצו עצה ..." (ישעי' תי), והשלישי "ועד זקנה ..." (שם, מו:ד) ואיתא על זה במדרש אסתר) וילנא פרשה ז סימן ג) "ושמח מרדכי כי בשורות טובות בשרוהו".

קובץ ג' פסוקי ישועה אלו נכנס לכמה סידורים. יש סידורים שהדפיסו אותו מיד אחרי "עלינו" ולפני קדיש יתום, ויש סידורים שהפסוקים נמצאים אחרי "קדיש יתום", יש שהפסוקים מובאים בלי מקום מיוחד לאמירתם, ויש שהפסוקים לא מופיעים כלל.

ויש לברר האם יש מקור לאמירתו ומתי התחיל מנהג זה, ואם כן מהו המקום המתאים שבו עדיף לאומרו.

הט"ז היה אומר פסוקים אלה בזמן שהחזן אמר "שים שלום" ומביא שבפרובנציה, כנראה בתקופת הראשונים, גם היו אומרים אותו (ט"ז או"ח קל"ב,ב בסופו). בכל הוצאות השולחן ערוך בקמ"ח לא נמצא מקור לט"ז זה, לכן שאלתי את הגר"ח קניבסקי שליט"א מה מקורו, וכתב בתשובתו "אולי קבלה בידו".

בסידור שפה ברורה לרו"ה [נוסח השער: "שפה ברורה ... מאתי וואלף ב"ר שמשון היידנהיים ... מהדורא שביעיא רעדעליהם תק"פ] אחרי "עלינו לשבח" כתוב בזה"ל:

כתוב בס' זכרון ציון שתיכף אחר עלינו יש לומר פסוקים אלו, והם **סגולה נפלאה להציל האדם מכה גזרות רעות**, ואם אינו יוכל לאמרם תיכף אחר עלינו משום אמירת קדיש יתום או שיר הייחוד יאמרם קודם צאתו מביהכ"ל.

רו"ה, מוזכר לשבח בחתם סופר קובץ תשובות מ"ח, היה מיסד ומנהל דפוס רעדעליהים. בסידורו שלוש פסוקי הישועה נמצאים מיד אחרי "עלינו" כהעדפתו הראשונה של זכרון ציון.

[ספרן בספריה הלאומית אמר לי שנראה שזכרון ציון הוא ספר שיצא לאור בשנת ת"ם ויש בו תחוננים ועוד דברים על פי האריז"ל. אין עותק של ספר זה בספריית הגדולות בארץ].

הרמ"א פוסק ש"אין אומרים קדיש בלא תהלה לפניו", וגם "אין להפסיק בין קדיש לברכו" (או"ח ג, ד). והמג"א על דבריו ש"אין להפסיק בין קדיש לברכו" מצייין מקורות גם בהלכה וגם בקבלה. מתוך דברי הרמ"א נראה שיש יותר הקפדה שלא להפסיק בין קדיש ואמירה חשובה אחריו מאשר מה שבא לפניו.

הקפדה זו אנו מוצאים גם בסימן נ"ה במנחה בקדיש שלפני תפילת י"ח, ובסימן רצ"ב, ב במ"א, בשבת במנחה אם אין שם ספר תורה אומרים רק קדיש שאחר ובה לציון, ותפילה מיד אחריו ומדלגים פסוק ואני תפילתי או אומרים אותו אחר ובה לציון, וכן הוא ביד אפרים (שם) ושולחן ערוך הרב (שם ד). כנראה פסוק בודד כמו "ואני תפלת" אינו נחשב אמירה אחרי קדיש ואעפ"כ מפסיק בין קדיש לאמירה החשובה שאחריה.

וכן בסידור הרב בעל התניא במנחה לשבת אנתנו מוצאים הוראה "ובמקום שאין ס"ת אומרים הח"ק אחר ואני תפלת" וגם שלושת פסוקי הישועה אחרי קדיש יתום על פי העדפתו השניה של "זכרון ציון".

(לפי הנ"ל יש לברר אם יש מקום לומר "כי שם ה' אקרא" במנחה ובמוסף אחרי חצי קדיש ולפני תפלת י"ח).

בסדור "עבודת ישראל", מחובר ומסודר ומוגה על ידי ר' יצחק בן אריה יוסף דוב המכונה דר' זליגמן בער', (ירושלים, צילום דפוס רעדעליהים תרכ"ח 4868) אחרי עלינו ולפני הפסוקים כתוב:

אחרי עלינו יש לומר פסוקים אלו. ואם אינו יכול לאמרם מיד אחר עלינו משום אמירת קדיש יתום או שיר הייחוד, יאמרם קודם צאתו מביהכ"ל.

אחרי הפסוקים הוא דן אודות עלינו וקדיש יתום וחוזר לכתוב אודות אל תירא: פסוקים אלה אינם בכ"י וספרים ישנים, אך נוספו לומר ע"פ ספר זכרון ציון וע"פ הא דאיתא במדרש אסתר דף קכ"ז וכו'.

אמנם בסדור "שפת אמת" לרו"ה [נוסח השער: "מאת (העירוני שאחרי פטירתו של רו"ה השמיטו את האות יו"ד מסוף המילה "מאתי") וואלף ב"ר שמשון היידנהיים ... מהדורא ק"ח (1408) רעדעליהים תרנ"א"] אחרי "עלינו" נדפס "קדיש יתום" ואחריו שלושת הפסוקים. הרי שאחרי פטירתו של רו"ה הקפידו שיהיה קדיש סמוך לטעמו אחריו, כדעת הרמ"א והפוסקים, וכהעדפתו השניה של ספר זכרון ציון ולא כהיידנהיים עצמו!

לאחרונה עורכי הסידורים החדשים "ארטסקרול", ו"סדור המפורש השלם" (וינגרטן), וספר השבת (קפלון), חזרו להעדפתו הראשונה של ספר זכרון ציון שלא כהרמ"א והפוסקים.

הספרדים שאומרים קדיש יתום אחרי פרק תהילים לפני עלינו מקיימים דעת הפוסקים. אמנם ב"סדור המדויק איש מצליח השלם" פסוקי הישועה נמצאים בין המשך של פסוקים אחרי "עלינו" בלי יחס ישיר לסדר התפלה.

ב"תכלאל תורת אבות" כמנהג ק"ק תימן נוסח בלדי (בני ברק תשנ"ד) נמצא מיד אחרי "עלינו" הוראה "יש נוהגים לומר בלחש ג' פסוקים אלו סודם ידוע ל"ח (יודעי חן)".

גם סידורי היעב"ץ והרב הירש צריכים עיון ואכמ"ל.

במקורות ראינו לשונות הרומזות לקבלה ("אריז"ל", "סוד") ואין לנו עסק בנסתרות, אבל ברור שכל מי שאומר פסוקים אלה מעורר ישועות.

פורים כל השנה! א גאנץ יאר פורים!

הרב צוריאל גלעזר

מצוות שמחת פורים

עיי רמב"ם תחילת הל' מגילה שמנה רק מצוה אחת מד"ס - קריאת מגילה. ומשמע שאר מצוות היום כלולות בה. וכן מפורש בסמ"ג (עשין דרבנן ד') עיי"ש. וכתב הרא"ם (בביאורו לסמ"ג) "והא דאחשבינהו לכולהו מצוות דמקרא מגילה ומשתה ושמחה וכו' למצוה אחת, משום **דכולהו משום פרסומי ניסא הוה**, ותלה הכל במגילה מפני שהיא עיקר הפרסום".

ועיי ברמב"ם (א,א) שכ' על קריאת המגילה "והדברים ידועים שהיא תקנת הנביאים", וביאר בס' הקדמון ידי אליהו שאם לא היו שם נביאים לא היה כח באנשי כנה"ג לתקן תקנה זו דחלוקה משאר מ"ע דרבנן, כיון שהיא כמו תוספת יו"ט על מועדי ה'. ומוכרח מדבריו דעיקר המצוה הוא המשתה ושמחה, שהרי קריאת המגילה בפנ"ע אינה מכריחה יו"ט. ועיי בנין שלמה (ח"א נח ד"ה ואכן לענ"ד, בשם אחיו) דמדרכי ואסתר חילקו בתקנתם בין פזרים למוקפים כדי לעשות היכרה שאינו מן התורה ולכן אינו שווה בכל מקום.

ויש לדק' בפיטו: אשר הנביא (שיסודו מאנשי כנה"ג כמ"ש במח"ו) "קיימו עליהם לעשות פורים **ולשמחה בכל שנה ושנה**", דמשמע שמצוות השמחה אינה כלולה בעשיית הפורים. [ויתכן ד"ל דלשמחה בכל שנה קאי על דין מרבין בשמחה שהוא בכל החודש].

שמחה ויום טוב

במגילה ה: מבואר דיו"ט לא קיבלו עליהם אלא רק משתה ושמחה, ולכן מותרין במלאכה. ויש לדון בדין משתה ושמחה שנאמר בפורים, אם הוא כשמחת יו"ט או דין חדש כיון דפורים אינו יו"ט.

כ' השו"ע (תרצוה), שמותר לישא אשה בפורים. ומקורו מתשו' הרשב"א דדוקא ביו"ט אסור דכתיב ושמחת בחגך, ולא באשתך. והמג"א (יח) הק' דהא קי"ל דאין מערבין שמחה בשמחה וילפינן מקרא, ומשו"כ הכריע לאסור. ועיי"ש דגם להרשב"א ההיתר הוא משום שבדרבנן יש להקל כמ"ד שמעריבין. ומבואר דלכו"פ עצם **שמחת פורים היא כשמחת יו"ט**.

ובטהרת השלחן סי' תרצה כ' דשמחת פורים **עדיפא מדיו"ט**, דנשים חייבות בשמחת פורים, אבל ביו"ט איכא סברא דאינה חייבת בשמחה רק בעלה משמחה.

ובס' מאורי המועדים (ח"א ריח) דייק מל' הפס' "ימי" משתה ושמחה דהוא דין ביום, והיינו כמו יו"ט שהיום הוא המחייב במצוות השמחה. וה"ר ממ"ש השו"ע (תרצד), דאבילות נדחה מפני פורים. וע"כ דהוא דין שהיום הוא יום שמחה ולכן שייך שיחה אבילות.

אך עיי חת"ס בדרשות (ח"א קצ"ז): דחלוק פורים משאר יו"ט שבהם המשתה הוא בגלל השמחה, שכשאתם שובת ממלאכה ממילא שמח. אבל כשאין שביחת יו"ט וכ"א טרוד בעסקיו, א"א לשמחה אא"כ ישתה וישכח רישו, ולכן קודם המשתה לשמחה שע"י המשתה באה השמחה. ולפי"ד אין היום גורם את השמחה.

ועיי בעמק ברכה (קכו) בשם הגר"ז דחלוק יו"ט שבו המצוה היא לשמחה בה' והיין הוא סיבה לעורר השמחה, משא"כ פורים דהדין הוא במשתה מצד עצמו גם ללא תכלית של שמחה.

ובמאורי המועדים (רכא) כ' דביו"ט אין שמחה אלא בבשר ויין ואם אין לו אינו מחוייב בשאר דברים, אבל בפורים איכא דין שמחה בעצם וגם אם אינו שמח בבשר ויין לא נפטר מהדין.

ועיי בית דוד דרוש י' דחלוקה שמחת פורים משמחת המועדים שעיקר שמחתן היא בלב, אבל בפורים הקפידו שבעיקר תהיה שמחה גופנית ולכן נתחדש החיוב לבסומי.

סעודת מרעים

אי' במגילה ז: אביי בר אבין ור' חנינא בר אבין מחלפי סעודתייהו להדדי. ופירש"י דזה אוכל עם זה בפורים של שנה זו ובשניה סועד חברו עמו. והמהרש"א תמה מאי אשמועינן, עיי"ש. ובחידושי אנשי שם פי' דברי רש"י דקמ"ל שעשו כן **לשמחה יתירה** כדי להרבות בשמחה בסעודת מרעים ולא שיהא משמח כל איש ואיש בביתו לבדו. ומזה נראה שנשתרבו המנהג שהולכים בחבורות מרעים מבית לבית ואוכלין ושותין. [והכא באחים עסקינן דשניהם היו בני אבין].

וכע"ז כ' ה"ב"ח בד' רש"י "שהמה היו אוהבים זא"ז ביתר עוז והסכימו שטוב ויפה להם לשבת באחים יחד בסעודת פורים בשמחה ובטוב לב משתה כברכת ה' אשר נתן להם".

וכן מבואר בס' הפרדס לרש"י ובשבלי הלקט (רא) "ואוכלין ושותין ושמחין ומזמרין על שולחנם ובבית חבריהם". ועיי רש"י באסתר (ט,כח) "משפחה ומשפחה, מתאספין יחד ואוכלין ושותין יחד".

ובסדה"י (מובא בא"ז) כ' "יקבץ כל אנשי ביתו וחביריו על שולחן אחד כדרך המסיבה שמתאספים הרבה לעשות סעודה ומתוך כך מתרבה השמחה, אבל כשהאדם יושב יחידי וגלמוד אי אפשר לשמח כראוי".

[אך בשכנה"ג כ' בד' רש"י שהיו אוכלים יחד "לשמחת פורים כדי שיהיה להם ריבוי מאכל בצירוף סעודתן"].

חיוב בסומי

במגילה ז: חייב איניש לבסומי בפוריא. ופי' רש"י לאבסומי - להשתכר. וכ"כ הר"ח בסימא פי' שיכור. וכ"כ הטור (תרצה, ב) וצריך **שישתכר** עד שלא ידע בין ארוך המן לברוך מרדכי. וכ"ד האבודרהם.

ועיי במאירי שם שכ' אין אנו מצווין להשתכר ולהפחית עצמנו מתוך השמחה, שלא נצטוונו על שמחה של הוללות ושל שטות, אלא בשמחה של תענוג שיגיע מתוכה לאהבת השי"ת והודאה על הנסים שעשה לנו. ומשמע דלא פטר מעצם חיוב ההשתכרות אלא שעכ"פ אסור שע"י השכרות יפחית עצמו. וכ"נ מהביאור הלכה שהביא את המאירי, והוסיף מהח"א שכיון שכל הנס היה ע"י יין לכן חייבו חכמים להשתכר ולכה"פ לשתות יותר מהרגלו כדי לזכור הנס הגדול.

אכן השו"ע לא כ' להשתכר אלא "לבסומי". ועיי בב"י שהביא מהר"ן (ג): דמהעובדא דרבה שחטיה לרבי זירא נדחה מימרא דרבה ואין ראוי להשתכר. ועיי באשכול דאדרבה משם ראייה שצריך לבסומי שהרי לשנה הבאה א"ל ניתי ונעביד סעודה בהדדי ולא הסכים, הרי דאכתי צורת הסעודה היא לבסומי כהאי שיעורא.

בב"י שם הביא מהארחות חיים שלא ישתכר **שהשכרות איסור גמור**, אך שיטתה יותר מלימודו מעט. וכן דעת המאורות (הובא לק') והכל בו (מה) דהשכרות איסור גמור. והיינו שמפר' בגמ' דלבסומי אינו להשתכר, ובגלה"ש ציין לרשב"ם בב"ב עג: דמשמע ש"מבוסס" אינו לשון שכרות אלא "שתוי".

וכ"כ הרמ"א י"א דא"צ להשתכר כ"כ אלא שישתה יותר מלימודו וישן. אמנם השו"ע והרמ"א לא כ' איסור על השכרות, ומשמע דלא פסקו לגמרי כהראשונים הנ"ל, אלא סמכי על ל' רבינו אפרים (בר"ן המובא בב"י) "דלא שפיר למיעבד הכי" דמשמע דאינו איסור, וצ"ע. (ועיי לק' בחיוב עד דלא ידע).

ועיי בשו"ת הרדב"ז (ח"ב תרטו) ששתיית היין מגונה מצד עצמה אפילו בלא ציווי ואזהרה ומעשה דנח יוכיח. וכ' "יש ב' מיני יין, **יין תרעלה המשכר, ויין המשמחה, והכל לפי כוונת השותה**". ועיי של"ה (נמ"צ טו) שכ' ואף אותן המשתכרים יהיה כוונתם לש"ש כדי לזכור הנס שבא במשתה היין, לא כאותם המשתכרין כדי למלאות גרונם... וכ"ז בלי ספק רע ומר והוא עון פלילי, כי לא הותר לנו רק שמחה ולא שחוק וקלות ראש...

מעם חיוב בסומי

כ' האבודרהם (תפילת פורים) "וא"ת האיך חייבו חכמים להשתכר בפורים, והלא בכמה מקומות בתורה מזכיר שהוא **מכשול גדול השכרות**, כמו נח ולוט". וביאר מפני שהניסים שנעשו לישראל [שנטרדה ושתי ושנכנסה אסתר תחתיה ומפלת המן]. היו ע"י משתה היין. ולכן חייבו חכמים להשתכר כדי שיהיה נזכר הנס הגדול בשתיית יין (והובא בביה"ל בשם הא"ר). ועיי בחי' חת"ס בענין הנס שנעשה ע"י משתה היין כשנכנסה אסתר.

בסדה"י כתב מפני שהמן בקש להשמיד ולשפוך דם, נצטוונו לעשות ענין קרוב לזה מתוך שמחה, לשתות הרבה "עד שנשאר כמתים מושכבים ארצה". [ושיטתו דעד דלא ידע הוא כפשוטו (כדלק' בענין עד דלא ידע) והיינו שהשיעור לחומר וכמ"ש שם "שהוא ענין כבד וקשה"].

שיטת המהר"ל (בהק' לאור חדש) דכיון שתקנו את ימי הפורים למשתה ושמחה שוא הנאת הגוף, צריך שיהיו נמשכים לגמרי אחר הגוף עד שיסולק השכל לגמרי.

ודעת החת"ס (דרשות עמ' רה) שחיוב זה הוא תשובה על קלקול משתה אחרורו, ועיי המצוה לשתות עד שכרות נעשים בעלי תשובה על חטא ההנאה מסעודתו שנשתכרו בה וקלקלו בזנות.

יין או שאר משקין

רש"י כ' להשתכר ביין. וכן מוכח ברדב"ז (ח"א תסב) שדן במי שנדר שלא ישתה יין אם מותר בקידוש וד' כוסות ופורים, ודעתו שפותרין לו ביין של מצוה ומותר. ומבואר דהמצוה זוקא ביין. וכ"מ ברוקח רלו שכ' "ירבה במשתה היין". ובגליוני הש"ס תמה מנ"ל דאינו יוצא בשאר משקה המשכר. ובאמת בטור ובשו"ע לא הוזכר יין כלל.

ולכאו' תליא בטעמי החיוב (הנ"ל), דלאבודרהם שהוא כדי לזכור את הנס שנעשה ע"י יין, ל"מ שאר משקין. וכן לפי חת"ס שהוא תיקון על משתה אחרורו, וביותר שכ' שם שהמצוה להרבות בשתיית יין ישראל. אבל אם התכלית רק להרחבת הלב ולסילוק הדעת או להנאת הגוף, איה"נ דאין חילוק בין יין לכל מילי דמשכר. ועיי רש"י ב"מ סו: (ד"ה לפכוחי) דמשמע שגם בשכרא נאמר "ויין ישמח לבב אנוש".

אכן גם אי נימא דמתקיים בכל משקה המשכר, יש לדון דזה רק לקיום דין בסומי, אך מ"מ בעי לשתות גם יין מצד דין השמחה דאין שמחה אלא בבשר ויין. ועיי מש"נ לעיל בענין שמחה ויו"ט. ועיי מו"ז ח"ב קצ דאפי' אם אינו נהנה מיין צריך לקבוע סעודה זו בין (וחלוק מיו"ט).

שיעור עד דלא ידע

בגמ' שם מחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. והשיעור מבואר בתוס' (בשם הירוש') "ארורה זרש ברוכה אסתר ארורים כל הרשעים ברוכים כל הצדיקים". ובארו הבי"ו והב"ח (תרצה, א) דזהו השיעור, כיון שבין ארור המן לברוך מרדכי אפילו שיהא טובא לא טעי ביה.

אבל הצידה לדרך (בב"ח) פירש שישתכר עד שלפעמים יטעה לומר להיפך ברוך מרדכי ארור המן. והיינו דלדעה הא' שיעור השתיה עד שמאבד מקצת דעתו, אבל לפי הצ"ח הוא רק שמתבלבל בלשונו. וכ"כ הסדה"י "שצריך ששכלו יתבלבל כ"כ עד דלא ידע לכוין אם יאמרו ברוך לארור, שיאמר אינו ברוך אלא ארור". אכן החת"ס כ' (בדרשות עמ' ה) דלא שיאמר חלילה ארור מרדכי, אלא שישתה כשיעור שאדם אחר כיוצא בו לא ידע בין ארור המן, אבל הוא ידע.

עוד פ"י הב"ח בשם האגודה (וכ"כ האבודרהם) **דלא ידע לחשב את הגימטריא שלהם**, שחשבון זה כזה (תק"ב). ולפ"ז הוא שיעור פחות מהצ"ח, וכ"כ המהר"ל (מנהגי פורים ז) דהוא שיעור קטן שבקל יבא לטעות בזה, וכן נקט המג"א.

האשכול וכן האבודרהם בשם המנהגות פ"י שהיה לקדמונים פיוט שעל כל חרוז וחרוז היו המשיבים עונים פעם א' ארור המן ופעם א' ברוך מרדכי, וצריך צילותא שלא יטעה, והיינו **דלא ידע לענות כפי הסדר**, וכן הביא הדרכ"מ ובחי' החת"ס כ' שכן קיבל ממ"ו הגאון רנ"א זצ"ל.

והדרכ"מ הביא מהמהר"ב דכוונת הדין הוא שישתכר ויישן **ובשנתו לא יידע** בין ארור המן. וכ' דכן משמע ברמב"ם (ב"ט) שכתב "ושותה יין עד שישתכר וירדם בשכרותו".

המהר"ל (בהק' לאור חדש) מפרש דסילוק הידיעה אינו בהבדלה בין המן למרדכי, אלא שימשך כ"כ אחרי הגוף עד **דלא ידע בסיבת השמחה** דהיינו ארור המן וברוך מרדכי שבשבילם באה השמחה.

והחכמת מנוח הביא י"א דלאו דוקא בין ארור המן וכו' אלא ה"ה שאר דברים שהם ב' הפכים. ועוד י"א (בחק"מ שם) **שלא ידע הסדר** איזה תחילה, שהרי תחלה נעשה המן ארור שנתלה על העץ ואח"כ נתגדל מרדכי שנעשה משנה למלך. [ועי' שם מה שהאריך לפרש שהוא בעיניו ב"א לחברו].

מאיך, ה"ט"ז והגר"א (מובא במ"ב) מפרשים דאינו שכרות של היפך הדעת אלא הוא שיעור בשבח והודאה על הנקמה שעשתה בהמן ועל הגדולה שניתנה למרדכי, **עד שלא יבחי** בין ב' המעלות.

וכע"ז כ' ביניה לעיתים (סוף דרוש א' לפר' זכור) שהחיוב שיתבסם ויעמיק עיונו בעוצם ניסי פורים "עד שלא ידע בין ברוך מרדכי וכו' דהיינו שיעמדו לפניו כמה צדדים לכל נס מאלו, שלא יוכל להבחין ולתת איזה הפרש בין הנס שנעשה בברוך מרדכי הוא מעלתו גדולתו וכו', ובין הנס שנעשה בארור המן אשר נתקלל והושפל עד עפר".

חיוב עד דלא ידע

כ' הגהמ"י (שם) בשם הראב"ה דעד דלא ידע הוא **למצוה בעלמא ולא לעכב**. וכ"כ בשו"ת מהר"ל (נו"ט) ובאר דהכי משמע בל' מחייב איניש, ולא קאמר דסעודת פורים כך דינה. והטעם משום דימי משתה כתיב ואיכא משתה בלא שכרות שהרי במגילה ה: ילפי' מינה שאסור בתענית. וכ"כ הלקט יושר (הל' פורים יח) והכנה"ג (ס"י תרצה). ולשון "מצוה" כ' גם במנהגי ר"א טירנא (ד"ה במנחה) אלא שהוסיף בה וכו' "מצוה לשמוח ולשתות ולהשתכר מאד בפורים". ובזה יש לבאר מה דמשמע בב"מ כג: ובמהרש"א שם דת"ח פטור מלהשתכר בפורים. (ועי' בס' ישועת דניאל).

ועי' שפ"א דאין הכוונה שחייב להשתכר כל כך עד שלא ידע, אלא **דכל היום** מחוייב לעסוק במשתה, ועד דלא ידע עדין החיוב עליו, לאפוקי כשהגיע לשיעור זה, אבל אפי' קודם השיעור יוצא ידי מצוותו כל שעוסק במשתה. וכע"ז כ' בעמק ברכה (רכז) בשם הגר"ס שדין עד דלא ידע אינו שיעור בקיום המצוה אלא שיעור לפטור מהמצוה שאז נפטר מדין שכור ושוטה.

ועי' יד אפרים על השו"ע תרצה שכ' שנתפרש לו בחזיון הלילה שיעקר חיובו של המשתה שיהיה שרוי בשמחה, "ומחמת שיהיה שרוי בשמחה יהיה חדות ה' מעוזו ויתן תודות והלל לה' על הנס מתוך הרחבת הלב" ומש"כ אין להשתכר יותר מדי שאז לא יכיר בתוקף הנס, ועל זה אמרו עד דלא ידע דהיינו **עד ולא עד בכלל**, כיון שמכאן והלאה נתבטלה כוונת החיוב שהוא כדי שיתן הלל והודאה.

וכדבריו מצאנו בס' המאורות (לרבינו מאיר מנרבונה) שכ' ומחייב איניש לבסומי נפשיה בפוריא, **והוא דידע** בין ברוך מרדכי לארור המן, והאי דאמרינן בגמ' עד דלא ידע וכו', עד ולא עד בכלל הוא, וכו' והשמחה היא לשמוח בשם ית' שגאלנו והצילנו וקרבתו לעבודתו להיות לו לעם סגולה וכו' (עי"ש, מובא בקש"ק מגילה ז:).

תורה ושמחה

הב"ח בר"ס תרצה הוכיח מהגמ' במגילה (ז:): "דשרי להרבות בסעודת פורים ושלא לבוא לביהמ"ד מחמת טירדה דסעודתא, דכיון דעסיק במצוה להרבות בסעודת פורים, **פטור ממצות ת"ת** בביהמ"ד".

ועי' חת"ס מגילה ב. דהטעם שתקנו פורים בשני ימים שונים, "כי לא רצו מרדכי ואסתר שיהיה יום אחד אשר כל ישראל אוכלים ושותים ומתבטלים מתורה ומצוות" לכן קבעו בב' ימים נפרדים, "נמצא כשאנו שמחים ומשתכרים אלו עוסקים בתורה".

אך הרמ"א (תרצוב), כתב טוב לעסוק בתורה קודם שיתחיל הסעודה, וסמך לדבר ליהודים היתה אורה ושמחה, ודרשינן **אורה זו תורה**. וכ"כ השל"ה וקודם כל השמחה מטיילים בשמחת לימוד תורה, כדרשינן ליהודים היתה אורה זו תורה, ושמחה, כלומר אח"כ שמחה, עכ"ל. ומבואר דמתנאי השמחה להקדים לה ת"ת. ועי' פסחים סח: הכל מודים בפורים דבעינן **נמי** לכם.

ועי' בהקדמת הרמ"א למחיר יין על מגילת אסתר, שכ' שגלה מעירו ולא יכל לקיים ימי הפורים במשתה ושמחה, "אמרת'י אקומה ואשמח במפעלי אף חכמתי עמדה לי, כי פקודי ה' ישרים משמחי לב".

שמחה בלבישת פרצופין

בספר המנהגים דק"ק וורמיישא (ח"א עמ' רס) כ' "גם בחורים ונערים משנין בגדיהם ומשימין פרצופים על פניהם, שקורין ואר שטעלט (מחופש) עיש"ע. והמהר"י מינץ (ס"י ז) דן לגבי איסור לא ילבש, וכ' "על דבר לבישת הפרצופים שנוהגין ללבוש בחורים וכו' זקנים עם נערים בפורים" ודעתו דמותר דכיון שאינו עושה אלא משום שמחת פורים אין בו איסור משום לא ילבש. ועי"ש שהיה המנהג מצוי "גדולים וחסידים עליון ז"ל שנתגדלתי אצלם אשר ראו בניהם ובנותיהם חתניהם וכלתיהם לובשין אותן פרצופים ושינוי בגדיהם מבגדי איש לבגדי אשה" וכו'.

והביאו הרמ"א (בס"י תרצו ח) דאין בזה לא ילבש, אך עי' בדרכ"מ הארוך שאינו לכתחילה ובסוף דבריו כ' אבל טוב להחמיר ולעבוד את ה' בשמחה ולהיות גילה ברעדה.

וכ"ד הלבוש וחללא להיות, אך הא"ר (טו) מביא את דעת המחמירים וכ' שודאי יש ללבוש נפש להחמיר בכולהו, **אך לבלש המנהג אין שומעין**.

ועי' ב"ח יוד"ט סו"ס קכב שחלק על המהר"י מינץ ואסר בגדי אשה, וכ"ד ה"ט"ז שם, ועי' בבאה"ג שהרבה חורבנות נולדו מזה, ואשרי המבטלם. וכן הכריע המ"ב (תרצו סק"ל) ועי' בערוה"ש (יב).

טעם מנהג התחפושות

כ' האליה רבא בסו"ס תרצו (בשם הכנה"ג) טעם ורמז למנהגו "בשינוי בגדים חשובין", שהוא זכר למרדכי שיצא בלבוש מלכות. ועוד שהוא זכר לושתי שפרחה בה צרעת או שנעשה לה זנב.

והמהר"ם חגיז (הובא בבני יששכר ט) כ' שנהגו לכסות הפנים לזכר משאחז"ל (מגילה יב) הם לא עשו אלא לפנים וכו'. [ולהראות שמה שישראל חוטאים ומתדמים לאוה"ע הוא רק למראית עין]. והרבה האריכו בזה וגם שכל מהלך נס הפורים היה בהסתרה, ומציץ מן החרכים. ועי' בס' זאב יטרף (ח"ב פ"ה).

ויש שכתבו מצד התשובה וההתקרבות בפורים כיפורים, שנהפך לאיש אחר (ייטב לב). וכן מצד עבודת האדם שכל חיזיוניות האדם אינה אלא מסוה והסתרה. עי' קונט' ימי הפורים (עמ' ק), לקח טוב חיים של תורה ח"ב (עמ' ר), שבילי המנהג ח"ב עמ' קעו.

ובשו"ת שיח יצחק (ס"י שפ) כ' עפי"ה הרמב"ן בס"פ תולדות שעשו עשה עצמו כאילו אינו שונא ליעקב. ולכן אליהו בא בדמות חרובנא שלא הכירוהו, עי"ש. וי"א זכר לענינים שבמגילה, לאסתר שלא הגידה עמה ומולדתה, או עי"ש "ופני המן חפז", וי"א ע"ש "ונהפוך הוא". ובמנהגי קול אריה כ' שהיא תקנה כדי שכל הפושט יד לא יתבייש.

מנהגי שמחה

עי' סנהדרין סז: רבא אמר כמשוורתא דפוריא, ופירש"י כדרך שהתינוקות קופצין בימי הפורים שהיתה חפירה בארץ והאש בוער בו והוא קופץ משפה לשפה. ועי' גלינוני הש"ס מגילה ז: שהוא משום שמחה, ותמה שלא ראה שדברו ממנהג זה בשום מקום.

אכן מצינו ענין זה בא"ר (סו"ס תרצו) שהביא מהערוך וז"ל מנהג בבל ועילם, כל הבחורים עושים **צורה כדמות המן**, קודם פורים, ותולין אותו על גגותיהן. ובימי הפורים עושין מדורה ותולין הצורה לתוכה, ועומדין סביבה מזמרין. ויש להם טבעת תלוי בתוך האש ותולין בה הצורה, וקופצין מצד האש לצד האחר, והוא הנקרא משוורתא דפורים.

עי' ט"ז ר"ס תרצו דמותר לעשות פרקמטיא בפורים **כיון דשמחה היא לו**. ומבואר דכל מה דמשמח הוא קיום דין שמחה, [שהרי איסור המלאכה אינו מחמת צער אלא מצד שביתה, ואם הותרה פרקמטיא ע"כ דהיא קיום מצות היום ולא רק היתר].

עי' בסדה"י שכ' בליל פורים "וימצא בביתו נרות שדולקות וערוך שולחנו ומטה מוצעת ויאכל וישתה בשמחה גדולה ובטוב לב".

עשה משתה לכל שריו ועבדיו... עשה המלך לכל העם... משתה... (א, ג-ה)

יל"ע דבתחילה פתח במשתה ואח"כ כתב למי עשה ובמשתה הב' פתח באותם שעשה להם ואח"כ כתב דעשה משתה. וי"ל דב' עיני משתה הוו, דהראשון היה על שנתקיימה מלכותו וכדאיתא בגמ' יא: וענין זה מביא משתה כנגד השרים ולכך פתח במשתה, אמנם המשתה הב' הוי לקרב את בני עירו יעוי בגמ' יב'. ולא היה המשתה כי אם כתוצאה ולכך פתח בהם. ומ"מ בגמ' שם שהיה צריך לקרוביהו ברישא אף דהמשתה ל"ש כלפם.

הרב יצחק מרגליות

יצא דבר מלכות... ולא יעבוד, אשר לא תבוא ושת... ומלכותה יתן המלך לרעותה... (א, יט-כ)

לא יעץ המן להורגה, אלא רק שלא תבוא לפניו, כ"כ המלבי"ם, וכך מוכח ממה שנאמר על זה "יצא דבר מלכות ולא יעבוד" משמע שיהא זה חוק המלכות שלא יעבוד במשך הזמן, משא"כ אילו היתה כונתה להורגה, הרי זו הוראת שעה שמתקיימת ברגע אחד, ולא שייך ע"ז ולא יעבוד. גם מדאמר ומלכותה יתן המלך וגו', מיותר הוא לומר שאחר הריגתה יקח אחרת, פשיטא שאינו צריך להשאר בדד. אלא הכי קאמר שתיענש בחייה שלא תבוא. ושלא תסבור שעתיד להחזירה, נתתן מלכותה לאחרת.

ובטעם הדבר י"ל כדמצינו שביקש דהמע"ה על אויביו (תהלים נט יב) אל תהרגם פן ישכחו עמי, הניעמו בחילך והורידמו, פרש"י אל תהרגם, שאי"ז נקמה הניכרת. פן ישכחו עמי, כי כל המתים משתכחים (פסחים נד:). אלא הניעמו מנכסיהם שיהיו עניים והיא נקמה שתזכר לאורך ימים. עכ"ל. הכא נמי כדי שיעליו לימוד הלכח ממנה לכל הנשים, כדאי שתשאר חיה שהורידה מהמלכות.

ומה שפרש"י כאן "ולכך נהרגה", י"ל שאחר שגזר שלא תבוא, כשעברה על זה ובאה [או במה שלא יצאה], נגזר דינה למות, כמאמר אסתר (ד יא) שכל איש ואשה אשר יבוא אל המלך... אשר לא יקרא, אחת דתו להמית. עיי' תרגום כאן.

הרב יצחק ליסציין

זכר את ושת ואת אשר עשתה (ב, א)

פרש"י זכר את ושת, את יפיה ונעצב. וצ"ב היכא נרמו בפסוק שהכונה ליפיה ולא למעלה אחרת. ואולי י"ל כי המעלה היחידה שניתן להכיר שיש באדם ע"י שרואים אותו בלבד גם בלי לדעת שום מעשה שעשה, היא יופיו, ולכך כשנאמר זכר את ושת ואת אשר עשתה, "את ושת" מתפרש שזכר אותה עצמה בלי לזכור שום דבר שעשתה, בהכרח זה היופי.

הרב יצחק ליסציין

ויאמרו נערי המלך משרתיו יבקשו למלך נערות בתולות (ב, ב)

ואח"כ כתיב ויאבה המלך את אסתר מכל הנשים ותשא חן וחסד לפניו מכל הבתולות. והיינו שבתחילה כתוב שנתנו לו עצה שיבקשו לו נערות בתולות ופירש"י בתולות ולא בעולות ולבסוף קיבץ אף נשים בעולות דמאי דכתיב (ב, ז) ויאבה המלך את אסתר מכל הנשים. ופירש"י כל הנשים הבעולות ולא שמע לקול יועציו לקבץ רק בתולות (דמאי דכתיב מקודם בפסוק ד' וייטב הדבר בעיני המלך ויעש כן היינו על גוף העצה לקבצם אבל לא שמע בקולם בענין פרטי העצה) נמצא לפ"ז דהוה עוד פרט בנס מה שלא שמע בקולם לקבץ דוקא בתולות דאילו הי' מקבץ רק בתולות אסתר לא היתה באה לבית המלך כיון שכבר היתה נשואה למרדכי דכתיב (ב, ז) ובמות אבי ואמה לקחה מרדכי לו לבת ודרשו חז"ל לו לבית.

הרב זאב רוזנברג

ויהי אמן את הדסה היא אסתר (ב, ז)

במס' מגילה יג. תניא ר"מ אומר אסתר שמה ולמה נקרא שמה הדסה על שם הצדיקים שנקראו הדסים. ע"כ. ואיתא במדרש (אסתר ו, ט) וז"ל: ויהי אומן את הדסה - מה הדסה ריחה מתוק וטעמו מר, כך היתה אסתר מתוקה למרדכי ומרה להמן. ע"כ. ונראה לבאר ולהטעים ע"פ מה שמצינו במדרש (ויק"ר פ"ל, יא) עה"פ ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר וגו' דאיתא שם 'וענף עץ עבות' - אלו ישראל, מה הדס יש בו ריח ואין בו טעם, כך ישראל יש בהם שיש בהם מעשים טובים ואין בהם תורה. ע"כ. ולפ"ז יש לבאר דלכן אסתר שהיה בה מעשים טובים אולם פטורה היא ממצות תלמוד תורה, לפיכך נקראה הדסה ע"ש ההדסים, ומה שהגמ' נוקטת בלשונה שהצדיקים נקראו הדסים ע"י במהרש"א שם שפי' דקאי על אנשים טובים, ונמצא דאסתר הגיעה למדרגה הגבוהה ביותר שיש לאשה דהיינו להדמות להדסים, משא"כ אצל איש שהדרגה הגבוהה ביותר אצלו היא להדמות לאתרוג שיש בו טעם וריח, דהיינו תורה ומעש"ט.

הרב אברהם ישעי' פרידליס

ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה (ג, ב)

בר"ן על הרי"ף יומא (ג: בדפי הרי"ף) ד"ה חוץ 'ובע"ז נמי אשכחן דמרדכי סכין נפשיה וכולהו ישראל לגבי המן משום דנעבד הוה, ואע"ג דלהנאת עצמו ולכבודו הוא דכתיב גדל המלך אחשוורוש את המן וכתוב וכל עבדי המלך כורעים ומשתחוים להמן, אלמא דבג' עבירות הללו אפי' להנאת עצמן אמרינן דיהרג ואל יעבור.

הרב משה הסגל

הפיל פור הוא הגורל... ויאמר המן למלך... יכתב לאבדם (ג, ז-ט)

הרב מרדכי פרלמוטר שליט"א שאל על הנהגת המן שעשה גורל לתאריך להרוג את כל היהודים, ורק אח"כ הלך למלך שיסכים, ולכאורה היה לו בתחילה לקבל הסכמת המלך, ואח"כ לעשות גורל לקבוע זמן. ותיירץ דכך דרך גס רוח ססבור שבידו הכל, לכך סבר המן שהוא הקובע ומי יאמר לו מה תעשה, ובודאי כולם יסכימו לעצתו. ולכן רק לפני ההוצאה לפועל צריך לשאול למלך.

והרב נפתלי היימן שליט"א השיב שהכיר המן באחשוורוש ששונא את ישראל ובודאי יסכים, כמש"א במגילה י"ד א' משל לתל וחריץ.

ועי"ל דידע המן שאחשוורוש מלך הפכפכן היה, כבמגילה ט"ו ב', וצריך לשאול אותו רק פעם אחת כשכל התכנית מוכנה ומיד לשלוח ספרים, משא"כ אם יסכים לפני הגורל, אפשר שאחרי הגורל יתחרט.

וכתירוצים אלו י"ל גם להלן (ה יד) יעשו עץ גבוה חמשים אמה ובבקר אמור למלך ויתלו את מרדכי, שאחרי שהעץ יהיה מוכן, רק יאמר למלך, ואין צורך לשאול או לבקש ממנו, כי ודאי יסכים.

הרב יצחק ליסציין

להשמיד להרוג ולאבד... ושללם לבזו (ג, ג)

צריך להבין מדוע ראו לכתוב זאת במגילה, דלכאורה אם נגזרה הגזירה לאבד את כל היהודים אין שום בעלים לממונם, ואיזו משמעות יש לכך שספסם יבזו. וביותר יש לתמוה אחרי שתקנו חז"ל להזכירו ב"על הניסים" ושמעיון דהוא חלק מההודאה.

וכשתמהתי כן לפני מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א ביום הפורים תש"ע, השיב לי שהמן אמר כן כדי לשכנע את הגויים שירצו להרוג את היהודים. עכ"ד. שו"ר שכ"כ שם בפ"י הגר"א והוספי' שם לבאר שהמן רצה לעקור הכל גם את קנינם שיהיה לבז שלא יסאר שם ישראל בעולם ח"ו.

ונראה עוד לומר דהנה בפרשת שופטים (כ, ו) כתוב "ומי האיש אשר בנה בית ולא חנכו ילך וישבו לביתו פן ימות במלחמה ואיש אחר יקחנו". ופי' שם רש"י, שדבר של עוגמת נפש הוא זה. ע"כ. והק' המהר"ל שם בגו"א וז"ל: וא"ת ומאי נפק"מ אם אחר יחנכנו או לא, ויראה משום שיש אדם בשביל שאחר יקח את שלו חלש דעתו עליו כמו שפירש"י לעיל, ובשביל חלש דעתו איתרע ליה מזליה ומת במלחמה, ודבר זה גורם המיתה, ולפיכך תלה הכתוב באיש אחר יחנכנו כי זהו גרמת המיתה. עכ"ד. ומתבאר מדבריו שאין 'ואיש אחר יחנכנו' תוצאה ממימתו, אלא להיפך, מחמת שחושש שאיש אחר יחנכנו לכך ימות במלחמה, משום דאיתרע ליה מזליה, וזה יגרום לו למיתה, ואמנם שם במלחמה מחזירים מעורכי המלחמה רק את מי שעדיין לא חנך את ביתו כי זהו צער גדול במיוחד, אולם נראה דהצער על כך שאיש אחר יקח את ביתו קיים גם בכל אחד מעורכי המלחמה, וכמבואר בלשון המהר"ל: 'שיש אדם בשביל שאחר יקח את שלו חלש דעתו עליו, וממילא גם החשש שמשום כך איתרע ליה מזליה וימות במלחמה קיים לגביו, אך היות והצער אינו גדול כ"כ כמי שעדיין לא חנך את ביתו, וגם משום דאין אפשרות לפטור את כל העם מלצאת למלחמה, לפיכך אין לו פטור מלצאת למלחמה.

ולפ"ז יש לבאר גם כאן, דכשבאים לתאר את רשעות המן מזכירים גם דבר זה של 'ושללם לבזו', שכיון שדבר זה שיבזו הרשעים את ממונם יגרום להם לעוגמת נפש ממילא יהיה להם חלישות הדעת, ועי"ז איתרע להו מזליהו וימותו. עוד י"ל עפי"מ שמצינו בגמ' (פסחים כה) 'יש אדם שממונו חביב עליו מגופו לכך נאמר בכל מאודך, ומה"ט גם כאן נכתב ושללם לבזו.

הרב אברהם ישעי' פרידליס

ומרדכי ידע את כל אשר נעשה (ד, א)

פירש רש"י: ומרדכי ידע. בעל החלום אמר לו שהסכימו העליונים לכך, לפי שהשתחוו לצלם בימי נבוכדנצר ושנהנו מסעודת אחשוורוש. עכ"ל. לכאורה במגילה י"ב ע"א מבואר דרק משום שהשתחוו לצלם נגזר עליהם כך, דאי משום סעודת אחשוורוש היו נענשים רק היהודים אשר בשושן, עיי"ש וצ"ע.

הרב אילן גרינוולד

זמרדכי ידע את כל אשר נעשה (ד, א)

ביאור מה דכתיב "כל", יש לומר דידע אף השורש שגרם למה דנגזירה הגזירה
דהוא הידיעה האמיתית, ויעווי פרש"י.

הרב יצחק מרגליות

ותקרא אסתר להתך (ד,ה)

הפת"ח שתחת הלמ"ד מורה שהתך אי"ז שם אדם, כי א"כ היה נקוד שו"א,
כמו "לאברהם" שנקוד בשו"א בכל מקום (ברא' כ' ט', יד, ועוד). אלא הוא
תואר כינוי למי שחתכוהו מגדולתו ולמי שכל דברי מלכות נחתקין על פיו,
כבמגילה ט"ו א'. וכן "לאבימלך" המנוקד הלמ"ד בפתח (ברא' כא כז), י"ל כי
אבימלך הוא תואר לכל מלכי פלשתים, ואינו שם אדם.

הרב יצחק ליסיצין

רוח והצלה יעמוד ליהודים (ד,ז)

נל"פ ד"רוח" הוא היפוכו של דוחק, ובכגון שהגזירה מתקטנת מלהשמיד וגו',
או מתאחר זמנה לזמן רחוק, זה נקרא רוח, כמו (קדושין ו: ארוח לה זימנא.
ו"הצלה" היא הצלה לגמרי. ועי' באלשיך (תהלים קכד,ד) שע"י שהאריך הזמן
שלא שלחו הגויים ידם להורגנו מיד קודם לצומות, עבר על נפשנו רק נחלה
וחיל לענות נפשנו ג' צומות וע"י כך ניצלנו. דהיינו שבאמת על ידי שהיה רוח
באה הצלה.

הרב יצחק ליסיצין

וצימו עלי ואל תאכלו ואל תשתו (ד,טז)

הגמ' במגילה יב. מבארת ששאלו תלמידיו את רשב"י מפני מה נתחייבו
שונאיהן של ישראל שבאותו הדור כליה, אמר להם אמרו אתם, אמרו לו
מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע, אם כן שבשושן יהרגו שבכל העולם
כולו לא יהרגו, א"ל אמור אתה, אמר להם מפני שהשתחוו לצלם, ע"כ ויעווי
רש"י דהשתחוו בימי נבוכדנצר.

ו"ל בענין זה דמרדכי הצדיק בכל המהלך בא לתקן הענין דנשתחוו לצלם,
על ידי דלא יכרע ולא ישתחוה להמן, אע"פ דמעיקר הדין היה מותר לו
וכמבואר בסנהדרין פא. וכמו"כ י"ל דענין זה הוא בגלוי, דכל ענין האמונה
לקרוא ולפרסם ולהודיע, וכלשון התפילה "גלה כבוד מלכותך", וכל יסוד
האמונה מאברהם אבינו לפרסם שמו יתברך. וכן מבואר בזה מה שבעט בהמן
כשעלה על הסוס, אע"פ שעדיין לא באה הישועה, מ"מ נתגרה בו דז"ג התיקון
והכפרה.

משא"כ אסתר שבאה לכפר על חטא ההנאה מסעודתו של אותו רשע, וזה
על ידי גזירת הצום. וכן על ידי משתה היין, עפ"י מש"כ האבודרהם והובא
בביאור"ל דענין החיוב לבסומי הוא משום שהנס נעשה ע"י משתה היין,
ו"ל דאינו סמל בעלמא, אלא היה כפרה וחילוף על סעודת אחשוורוש, בזה
שמסרה עצמה בתוך משתה היין, וסיכנה עצמה מתוך הצום. וכן י"ל במה
דמבואר במגילה יג. דאחשוורוש עשה משתה גדול את משתה אסתר, והכל
כדי שתגלה את עמה ואת מולדתה, ובכ"ז אין אסתר מגדת. וכל זה היה כפרה
על משתה היין. ויש להוסיף דהתיקון של אסתר היה בנסתר דהיינו בחלק של
התאוות שהן פנימיות והן החלק הנסתר המנהיג את האדם שלא מידיעתו
בניגוד לחלק הדעת שהוא בגלוי.

הרב יהודה כץ

ותעמד בחצר בית המלך הפנימית (ה, א)

במגילה ט"ו: מבואר שאסתר אמרה תהילים מזמור כ"ב, "הצילה מחרב נפשי
מיד כלב יחידתי", (פס' כ"א), וכיוונה בכלב לאחשוורוש, ויש להוסיף עוד רמז,
דגם להמן כיוונה בר"ת של הצילה נפשי.

הרב משה הסגל

יבא המלך והמן (ה, ה)

הגמ' במגילה טו: מביאה כמה טעמים מדוע זימנה אסתר את המן, ורבי
יהושע בן קרחה אומר שתסביר לו פנים כדי שיהרג הוא והיא, ופירש"י
שיחשדני המלך ממנו ויהרוג את שנינו, ובסוגריים מובא נ"א וכי גזרי גזירה
ומית חד מינייהו בטלי הגזירה (תענית כט), וכן הגירסא ברש"י בע"י.

וקשה דהרי לא נתבטלה הגזירה ע"י מיתת המן, ואדרבא אחשוורוש אמר "כי
כתב אשר נכתב בשם המלך ונחתום בטבעת המלך אין להשיב" וצ"ע.

הרב יעקב פיליפס

ויאמר המלך מהרו את המן לעשות את דבר אסתר (ה, ה)

אע"פ שאסתר לא אמרה שימהרו לבוא, רק יבוא המלך והמן "היום", ויום
משמע איחור (רש"י פסחים נח. ד"ה ר' ישמעאל), אעפ"כ אחשוורוש אמר
למהר, כי אמרה אשר "עשיתי" לו, שהמשתה כבר מוכן. והיא בדוקא נקטה
לשון איחור, כי ההשתדלות לא הצריכה למהר, שהרי גם במשתה רק
הזמינתם למשתה למחר.

הרב יצחק ליסיצין

ולא קם ולא זע ממנו (ה,ט)

בירושלמי שקלים פ"ב ה"ה מהו למיעבר קמי דאדורא צלמי, א"ל מה את
פליג ליה יקר, עבור קמוהי וסמי עינוי. והביא בתקלין חדתין י"מ למה אתה
חולק כבוד לאלילים במה שאין אתה רוצה לעבור לפניו כאילו אתה ירא
ממנה, אדרבה עבור לפניו ובה תראה כי אינך ירא מפניה. עכ"ל. ו"ל
דמרדכי בדוקא ישב במקום שהמן יעבור, כי בזה שאינו קם ואינו זע ממנו
מראה שאינו ירא ממנו, משא"כ אילו היה נמנע מלישב שם, הוי כיבוד להמן
שמרדכי מתירא ממנו.

הרב יצחק ליסיצין

את אהביו ואת זרש אשתו (ה, י)

כאן הקדים אהביו לאשתו, כיון שלכבודו ומשום כבודו, קרב את אהביו והם
התקרבו אליו, דאז היה בגדלותו עדיין. אבל לקמן (ו' י"ג) כתוב להיפך "לזרש
אשתו ולכל אהביו", אהביו בסוף, דלאחר מפלתו ובושתו התרחקו ממנו
אוהביו.

הרב משה הסגל

יעשו עץ... ויעש העץ (ה, יד)

הם אמרו בלשון נסתר ורבים "יעשו" עץ, ולא שהמן עצמו יעשהו, כי אי"ז
לפי כבודו, וגם כבד הוא להעשות ע"י יחיד. אבל שנאתו קלקלה את השורה
ועשה בעצמו לבד את העץ, כמש"א (רש"י בלק כה כא) על בלעם שחבש
האתון בעצמו.

הרב יצחק ליסיצין

יעשו עץ גבוה המישיים אמה ובבקך אמר למלך ויתלו את מרדכי עליו (ה, יד)

אפשר מאי דיעשה קודם העץ ואח"כ יאמר למלך ולא יעצו לו שקודם ישאל
מהמלך ואח"כ יעשה העץ דכיון שהעץ כבר יהי עשוי המלך יתרה יותר.
[ולבסוף ז"ג גרם למפלתו שהעץ היה מוכן כבר].

הרב זאב רוזנברג

ובא עם המלך אל המשתה שמח (ה, טז)

צ"ב מאי בעי לכך דמשמע שלא היה המן חפץ כל כך בהכי ודילמא המן היה
חפץ בהך תלי אלא היה חפץ שיתלו את מרדכי על העץ לעיני כל העם ובהאי
גונא לא שייך שיתלו אותו כבר למחר אלא צריך להמתין זמן עד שיאספו
כולם ולכך אמרו לו שאם יתלו אותו למחר כבר יבא אל המשתה שמח. וביתר
ביאור דלעיל כתיב (ה, ט) ויצא המן ביום ההוא שמח וטוב לב דמשמע דאינו
תמיד כך אלא ביום ההוא ולכך אמרו לו שיתלו אותו למחר ואז יבוא אל
המשתה שמח.

הרב זאב רוזנברג

לבוש מלכות אשר לבש בו המלך וסוס אשר רכב עליו המלך (ו, ו)

אכן ע"פ התורה זה מורה מלכות, שכן שנינו בסנהדרין כ"ב א' אין רוכבין על
סוסו של מלך ואין משתמשין בשרביטו, ומלך משתמש בשרביטו של מלך.

הרב יצחק ליסיצין

אל תפל דבר מכל אשר דברת (ו, י)

מה שכפל והזהירו "אל תפל מכל אשר דברת" אחר שכבר א"ל "ועשה כן".
י"ל עפ"י אמרם ז"ל רשעים אומרים הרבה ואפ"י מעט אינם עושים, לכך צריך
היה להזהירו שלא יהיה רק באמירה בעלמא ואפ"י מעט לא יעשה.

הרב טוביה שפיגל

ויספר המן לזרש אשתו ולכל אהביו את כל אשר קרהו (ו, יג)

מה שהמן הולך בעצמו את מרדכי ברחוב העיר וקרא לפניו ככה וגו',
מסתמא כבר ראו או שמעו ולא הוצרך לספר להם. ו"ל שסיפר להם
את אשר "קרהו" דהיינו את אשר "נזדמן לו", שאילו לא בא
המן אל המלך באותה שעה שרצה המלך להטיב

למרדכי, היה אחשוורוש שואל אדם אחר מה לעשות באיש אשר המלך חפץ ביקרו, ולא היה משיב דברים גדולים כל כך, ורק ע"י שהמן נזדמן לשם גרם למרדכי לכבוד כזה. ואת זה סיפר להם.

הרב יצחק ליסיצין

ואלו לעבדים ולשפחות נמכרנו החרשתי (ז, ד)

צ"ב למה מזכירה צרה קטנה שלא היתה ואינה שייכת לענין, שאילו נמכרנו לעבדים ולשפחות החרשתי. ונראה שרמזה בזה שהמן גזר שלא יהא אדם ראשי לקנות ישראל לעבד, כברש"י מגילה י"א א' ד"ה הדא דכתיב. ואפשר דאילו היו ישראל נמכרים לעבדים לנכרים, היו האדונים נמנעים מלהרוג עבדיהם ומעבדים אחרים מלהורגם. וא"כ היה, החרשתי, כי אפשר לסמוך שלא יצליח המן להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים. אבל עתה שלא נמכרנו, אמורה גזירת המן להצליח, ומסתמא לכן גזר המן שלא יקנום, כדי שלא תהיה שום מניעה להורגם.

הרב יצחק ליסיצין

איש צר ואויב (ז, ו)

בגמ' טז. אי' "ותאמר אסתר איש צר ואויב המן הרע הזה" א"ר אלעזר מלמד שהיתה מחווה כלפי אחשוורוש ובא מלאך וסטר ידה כלפי המן. והנה זה פליאה גדולה לענין מאי מחוי ידה כלפי אחשוורוש [לשון הגר"א] ומבאר הגר"א דרך הצדיקים לכשידברו לפני המלך היה לבם ומחשבתם דבור להקב"ה ית"ש, ולבה של אסתר היה להקב"ה והיה במחשבתה על אחשוורוש ומחמת הדמיון הזה טעתה ומחוי בידה כלפי אחשוורוש.

ויש להמתיק מדוע היה במחשבתה אחשוורוש עפ"י מה דאי' בגמ' טו: דכשהגיעה אסתר לבית הצלמים נסתלקה הימנה שכניה אמרה קלי קלי למה עזבתני שמא אתה דן על שוגג כמזיד ועל אונס כרצון או שמא על שקראתיו כלב שנאמר "הצילה מחרב נפשי מיד כלב יחידתי" חזרה וקראתו אריה שנאמר "הושיעני מפי אריה". ומבאר המהרש"א דמתחילה חשבה לתלות הצרה בהמן שהוא דמיון הכלב שהניצול מהכלב אינו כ"כ נס כמו הניצול מהאריה, ונרמז שמו בפסוק הצילה מחרב נפשי מיד כלב ר"ת המן וממנו, ועכשיו מבינה שהצרה גם מהמלך שנמשל לאריה שגם דעתו היה לרעה כדאמרי' לעיל בע"א במשל התל והחריץ, ובעי אפוש רחמי טפי להיות ניצולים בנס גדול, ולכן חזרה בתפילה ואמרה "הושיעני מפי אריה". ולפי"ז מיושב שפיר מדוע מחשבתה היתה על אחשוורוש.

הרב יעקב פיליפס

ותוסף אסתר ותדבר לפני המלך... להעביר את רעת המן האגני... (ח, ג)

צ"ב שהרי במשנתה השני כבר אמרה אסתר כי נמכרנו אני ועמי וכו' ותלו את המן על העץ. ולכאורה מה הוסיפה לבקש ולהתחנן להעביר את הכתב שנשלח על היהודים, והמלך אמר מה בקשתך עד חצי המלכות ותעש וא"כ הסכים עמה.

ונראה לבאר ע"פ דברי הבית הלוי (בסוף חומש שמות) שביאר מה שאמר אחשוורוש לאסתר במשנתה היין כשאמרה לו כי נמכרנו אני ועמי "מי הוא זה ואיזה הוא אשר מלאו לבו לעשות כן", דמהו זה שאחשוורוש מכחיש את הדבר הגלוי לכל המדינות וכתוב וחתום בטבעתו.

וביאר שיש הבדל בין הגזירה של אחשוורוש שביקש לחתום עליה לבין מה שהמן אכן שלח לכולם, שהרי טענת המן לאחשוורוש היתה שדתיים שונות מכל עם וע"כ: אם על המלך טוב יכתב "לאבדם", וכתבו המפרשים שלאבדם הכוונה לאבד דתם, והיינו שכיון שזאת היתה עיקר טענת המן שדתם שונה משל כולם ציוה אחשוורוש שיעזבו היהודים את דתם המיוחדת והיו מעורבים בכל העמים, וכמו שבכל פקודה של המלך המיפר אותה חייב מיתה ה"ב מי שלא ימיר דתו יהיה מחויב מיתה, אבל עיקר הגזירה היא שחילפו הדת, ואילו המן שינה את הגזירה וכתב להשמיד להרוג ולאבד, כלומר שזהו עיקר הגזירה להרוג את היהודים, אלא שמי שחילף דתו ניצל כיון שהוא כבר לא יהודי והגזירה נאמרה רק על היהודים, ולכן כתב להשמיד להרוג ולאבד שזה עיקר המבוקש. וזהו שאמר אחשוורוש לאסתר מי הוא זה וגו' שגזירה כזו לא עלתה על דעתי ולא הסכמתי להשמיד להרוג ולאבד, עיי"ש בכל דבריו הנפלאים.

ולפי"ז יש להוסיף ולומר דהיו לאסתר ב' בקשות שונות דבמשנתה היין ביקשה על הגזירה שהמן שלח דהיינו להשמיד להרוג ולאבד, וע"ז אמר אחשוורוש מי הוא זה ואיזה הוא כלומר שעל גזירה כזו מעולם לא הסכמתי, והיא בטילה לגמרי כיון שלא ע"ז חתם המלך, ואח"כ שוב הוסיפה וביקשה שאף את גזירתו שלו שהסכים

עליה, דהיינו שיחליפו דתם יבטל גם אותה, והוא מדויק היטב דבפסוק ו' כתוב "להשיב את הספרים מחשבת המן...אשר כתב לאבד את היהודים בכל מדינות המלך" וזהו הגזירה לאבד את הדת, ואחשוורוש אמר שמה שנכתב בטבעת המלך אין להשיב כיון שעל גזירה זו הסכים וחתם, ולכן אח"כ כתוב ותוסף אסתר ותדבר וגו' שזה בקשה חדשה שעדיין לא ביקשה במשנתה היין.

הרב צבי רותן

הנה בית המן נתתי לאסתר ואותו תלו על העץ (ח, ז)

ויש לתמוה חדא דמה שתלו להמן היה קודם למעשה נתינת ביתו לאסתר ולמה הזכירו אח"כ, ויותר תמוה דנתינת בית המן הלא היה טפל כלפי מה שתלוהו, והיה לו להזכיר תחילה מה שתלוהו. ומבואר דאחשוורוש הרגיש הקרבה יותר גדולה נתינת בית המן לאסתר ולוותר על רכוש המלוכה מאשר תלתות עוד איהו גוי, ולכן הזכיר זאת ראשונה.

הרב טוביה שפיגל

כי כתב אשר נכתב בשם המלך ונחתום בטבעת המלך אין להשיב (ח, ח)

ע"י לעיל א' י"ט: אם על המלך טוב יצא דבר מלכות מלפניו ויכתב בדתי פרס ומדי ולא יעבור וגו'. וע"י דניאל ו' ט'-ט"ז: כען מלכא תקים אסרא ותרשם כתבא די לא להשניה כדת מדי ופרס די לא תעדא וגו'. באדין קריבו ואמרין קדם מלכא על אסר מלכא הלא אסר רשמת וגו', ענה מלכא ואמר יציבא מלתא כדת מדי ופרס די לא תעדא וגו'. באדין גבריא אלך הרגשו על מלכא ואמרין למלכא דע מלכא די דת למדי ופרס די כל אסר וקים די מלכא יהקים לא להשניה.

ולפי"ז יש להעיר קצת על מש"כ רש"י כאן, וז"ל: אין להשיב - אין נאה להשיבו ולעשות כתב המלך בזיוף. עכ"ל. ולכאורה להנ"ל לא רק אין נאה להשיבו, אלא מחוקי מדי ופרס א"א כלל לשנותו.

הרב אילן גרינוולד

ככתבם וכלשונם (ח, ט)

במגילה (ט) איכא מד"א דיליף מפסוק זה, דאף דכל התנ"ך נכתב בכל לשון, אבל מגילת אסתר נכתבת רק בלשון הקודש בלבד. ויש להבין מה יתרונה של מגילת אסתר על כל התורה כולה.

ויש לומר עפ"י מש"כ הרמב"ם (מגילה פ"ב הי"ח), "כל ספרי הנביאים וכל הכתובים עתידין ליבטל לימות המשיח, חוץ ממגילת אסתר הרי היא קיימת כחמשה חומשי תורה וכהלכות של תורה שבעל פה שאינן בטלין לעולם", וכיון שקיימת היא לנצח, לכן יש לה מעלה ליכתב בלשון הקודש - לשון נצחי.

ועי"ל עפ"י הגמ' במגילה (ז) דשמואל סובר דמגילת אסתר נאמרה לקרות ולא לכתוב ואינה מטמאה את הידים, ומאן דאמר שנאמרה לכתוב הוא רק משום דמצאו לה אסמכתא מקרא, לכך עשו חיזוק לדבריהם לכותבה בלשון הקודש, כדי שלא יזלזלו בקריאתה.

עוד נראה לומר, משום דלא נמצא שם ה' במגילת אסתר, וכתב האבן עזרא בהקדמה ובמרדכי הטעם משום שהמגילה כתובה בדתי מלכי פרת ומדי, וכדי שלא יבואו לזלזל בה לא כתבו בה שם ה'. ומ"מ רמזו בה שם ה' בכמה מקומות בראשי תיבות וסופי תיבות. לפי"ז י"ל שהקפידו לכתוב דוקא בלשון הקודש כדי שלא יבטל עכ"פ הרמז לשם ה' שיש בה.

הרב יצחק לוי

ושללם לבזו (ח, יא)

וכתב רש"י כאשר נכתב בראשונות, והם בבזה לא שלחו את ידם, שהראו לכל שלא נעשה לשם ממון. הנה לקמן ט' י' כתיב ובבזה לא שלחו את ידם, ופירש"י: שלא יתן המלך עין צרה בממון. ולכאורה למה היה צריך רש"י לפרש לקמן הטעם שלא יתן המלך עין צרה בממון, והרי גם בלא"ה לא היו שולחים ידם בבזה כדי להראות לכל שלא נעשה לשם ממון, וכמו שפי' כאן.

ופירושו כאן לכאורה מוכרח הוא, שהרי לקמן שם פס' ט"ז ג"כ כתיב ובבזה לא שלחו את ידם, וזה היה בשאר מדינות המלך הרחוקות ממנו, ועל כרחך אין לפרש שם דהוא משום שלא יתן המלך עין צרה בממון, שהרי היה רחוק ממנו.

הרב אילן גרינוולד

ומרדכי יצא... ועטרת זהב גדולה... ליהודים היתה אורה ושמחה (ח, טו)

בפירוש הגר"א כתב ד'עטרת זהב גדולה' היא תפילין שבראש, ותכריך בוץ' הם הרצועות שכורכין בהם, 'וארגמן' הם תפילין של יד. עכ"ד. ונראה דהנה אחת מהגזירות היתה שלא יניחו

תפילין, (כדאיתא במס' מגילה טז: וברש"י שם ד"ה זו מילה) ולפי"ז יש לבאר דלכן כשראו את מרדכי יוצא מלפני המלך כשהוא עטור בתפילין היתה ליהודים אורה ושמחה שבכך הבינו שנתבטלה הגזירה, ובזה גם יתבאר היטב דרשת חז"ל שם ד'ויקר' אלו תפילין דליהודים היתה שמחה על כך שיכולים שוב לקיים מצות תפילין ללא מורא. ואף דבשעה שגזר עליהם המן היה זה שעת השמד, [כמש"כ הגר"א עה"פ (פ"ג, יג) להשמיד להרוג ולאבד]. ובשעת השמד צריך למסור את נפשו אפי' על ערקתא דמסאנא כדאיתא בגמ', (סנהדרין עד): "מ"מ כבר כתבו התוס' (מס' שבת מט. ד"ה נטלם מראשו). גבי מעשה דאלישע בעל כנפיים, דדוקא בשינוי ערקתא דמסאנא אסור, משום שאם ישמע לגזירת העכו"ם ויתנהג כמותם דומה שמוציא עצמו מכלל ישראל, אבל בתפילין כשנמנע מלהניח אינו עושה כלום, אלא שאין לו תפילין בראשו, והרבה ישראל שאין להם תפילין כמותו.

הרב אברהם ישעי' פרידליס

ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר (ת, יז)

במגילה ט"ז ב' א"ר יהודה אורה זו תורה, שמחה זה יו"ט וכה"א ושמחת בחגך, ששון זו מילה, ויקר אלו תפילין, ע"כ. וצ"ב מהו הסדר שנכתבו, הרי תפילין תדיר מיו"ט ומילה. וי"ל דאור תורה ישנו בכל ישראל שיש להם חלק לעוה"ב, בין אנשים ובין נשים, כככתובות ק"א ב' כי טל אורות טלך, כל המשתמש באור תורה אור תורה מחייהו, וגם המנהג ת"ח בכלל, וגם נשים זכיין באקרוי בנייהו וכו' (ברכות יז). אח"כ נזכרה שמחת יו"ט שישנה גם בנשים אבל אין מצווה בעצמה אלא בעלה משדלה לשמוח עמו ואפשר שלא תתרצה, כמבואר כבעל המאור ר"ה ו' ב' (א. בד' הרי"ף). ואח"כ מילה שאינה בנשים אלא בזכרים, וישנה מבן ח' ימים. ואח"כ תפילין שישנם רק בזכרים ורק מכשודע לשמור תפילין.

הרב יצחק ליסיצין

ונהפוך הוא (ט,א)

הישועה התחילה בפסח ועיקרה היה לכא' בכ"ג סיון, ומ"מ היו"ט נקבע בזמן הלמעשה ולא בעצם הישועה. [הגם שכבר בסיון ליהודים היתה אורה ושמחה].

ונראה מזה דעיקר הפורים הוא הונהפוך הוא, דזה נעשה דוקא באותו היום, ולכן נקרא פורים ע"ש הפור דז"ג נתהפך. וזהו הכח שנתחדש בפורים במחייית עמלק, להכניע הרע - ונהפוך הוא. על כן כח היום הוא בהתהפכות הכל מרע לטוב, וזו סגולת היום במה דיוה"כ כפורים, דביוה"כ לפני ה' תטהרו ונהפך לטוב, ובפורים מצד עצם היום מתהפך.

הרב צ. גלעזר

ויבנו היהודים בכל איביהם מכת הרב והרג ואבדן (ט, ה)

כתב הגר"א ז"ל פ"י, שהכו אותם בתחילה על מקום שלא ימות מזה, להרבותן ביסורים, ואח"כ הרגו".

ושמעתי מקור לדברי הגר"א דבפסחים איתא דאחד מהדברים בפסח שדחין את השבת הוא "מיחוי קרבינו", ואמרינן שם בגמ' (סח). "מאי מיחוי קרבינו, רב הונא אמר שמנקבן בסכין". ופרש"י, "לישנא אחרינא מיחוי לשון נקיבה וחיבול כמו תמחה את זכר עמלק", הרי שבמצות מחייית עמלק נאמר לחבל בהם ולנקבן. וכל הגויים שהיו שם במלחמה בימי מרדכי, היו עמלקים כמבואר בתרגום שם (פ"ט פס' ו, ו"טו ט"ז).

הרב ראובן יוזוק

ומשלוח מנות (ט, יט)

כאן כתוב "ומשלוח מנות" מלא וא"ו, ואילו בפסוק כ"ב כתיב "ומשלוח מנות" חסר וא"ו. ויעוי' במנחת שי שכתב שם ד"א שניהם מלא, וי"א שניהם חסר, אך הוא מכריע דהראשון מלא והשני חסר. (ע"פ מסורת ברורה שיש בידו).

ואאמרו"הרה"ג ר' בנימין יוזוק שליט"א אמר בזה פשוט נפלא עפי"ד הרמב"ם הידועים (הל' מגילה פ"ב ה"יז) "מוטב לאדם להרבות במתנות אביונים מלהרבות בסעודתו ובשלוח מנות לרעיו" וכו', והנה, בפסוק י"ט כתיב בקרא רק "ומשלוח מנות" ותו לא, אך בפסוק כ"ב כתיב "ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים", ומשו"ה נכתב חסר, לרמז על דין זה שיחסיר ממשלוח המנות כדי להרבות במתנות לאביונים.

הרב ראובן יוזוק

על כן קראו לימים האלה פורים על שם הפור (ט, כו)

לכאורה לא מובן מדוע כל החג נקרא על שם הפור הרי זה לא היה עיקר הנס כי מה אכפת לי באיזה יום היו ניצלים? והשאלה מפורסמת.

ויתכן לומר שבעצם כל הנס קרה בגלל הפור שהיה כנגד הטבע. כי הרי כל כעסו של המן על היהודים התחיל בזה שמרדכי לא כרע ולא השתחוה לו וכשבא להרוג את היהודים מטרתו היתה לאבד בכך בעיקר את מרדכי, והנה הוא ביקש מהמלך

והמלך נתן לו רשות והוא במקום לבצע את הרשות מיד, המתין וחיכה במשך כמעט שנה שלימה ואף שבזה הוא גרם שימשיך לסבול כי מרדכי לא יכרע לו וכמו שקרה שזה מילא אותו חימה.

וגם לא חשש ששום דבר ישתנה והכל היה בגלל הפור שעשה ויצא לו לפי דעתו בזמן ראוי בחדש פטירת משה רבנו. ולולא זאת לא היה מחכה. וזה היה משמים כדי להטעותו.

ובאמת הנס היה כפול כי כל מה שעשה את הפור הוא פלא, שהרי גורל הוא בעצם השלכת הבחירה לכה עליון והוא הרי כפר בכח עליון ומדוע השליך עליו את בחירתו? אלא שמשמים גרמו שלא ידע איך להחליט וירצה לזרוק את הבחירה על המזל.

ואפשר להוסיף עוד שעמלק היו עם זריז במיוחד כמו שרואים שמיד כשבנ"י יצאו ממצרים באו להלחם בהם, וכאן בגלל הפור השתתה.

מכל הסיבות הנ"ל זהו עיקר הנס, ולכן נקרא שם החג על שם הפור.

הרב אריה ליב שאר-ישנוב

ומאמר אסתר קים דברי הפורים האלה ונכתב בספר (ט, לב)

איתא במס' מגילה ז. שלחה להם אסתר לחכמים קבעוני לדורות, ופירש"י בד"ה שלחה להם: בשנה שניה לקובעה עליהם חובה, ובד"ה קבעוני פירש"י ליום טוב ולקריאה להיות לי לשם. שלחו לה קנאה את מעוררת עלינו לבין האומות, ופירש"י שיאמרו האומות שאנו שמחים להזכיר מפתן שלחה להם כבר כתובה אני על דברי הימים למלכי מדי ופרס, ופירש"י ושם היו רואים מה שאירע להם ע"י ישראל. ע"כ.

וצריך להבין דהא עיקר החשש של חכמים לקבוע את פורים ליום טוב הוא מחמת האומות שיאמרו שאנו שמחים להזכיר מפתן, וא"כ מה הועילה אסתר בתשובתה שהדברים כבר כתובים בספרי מדי ופרס.

ונראה לומר, ובהקדם דברי הרמב"ם, (בסוף מנהמ"צ, בתחילת ספר המדע.) וז"ל: וציוו לקרוא המגילה בעונתה כדי להזכיר שבחיו של ה' ותשועות שעשה לנו כדי לברכו ולהללו וכדי להודיע לדורות הבאים שאמת מה שהבטיחנו בתורה, כי מי גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים אליו וגו'. (דברים ד, עכ"ד.) והנה הרמב"ן שם על פסוק זה ביאר, דהעמים יתבוננו במה שה' קרוב לעם ישראל בכל קראם אליו, ובזה ייראו מהם, וזהו שאמר כי מי גוי גדול וגו'. עכת"ד.

ולפי"ז יש לבאר דבתחילה אכן חששו חכמים לקבוע את פורים ליום טוב וקריאת המגילה כדי לא לעורר את קנאת האומות עלינו שיאמרו שאנו שמחים להזכיר מפתן, אולם אסתר השיבה לחכמים שכיון דגם אצל האומות הדברים מופיעים בספריהם הרי שהם מודים שהנס אכן קרה ואין הם מכחישים זאת וע"כ אין הגויים מתקנאים בישראל, אלא מבנינים שישראל אינם שמחים לאיד במפתן, שהרי שמחתם היא על שזכו להיות קרובים אל ה' בכל קראם אליו, וכמו שנתבאר בדברי הרמב"ן הנ"ל דהעמים יתבוננו במה שה' קרוב לעם ישראל. ועי' ב'משך חכמה' פר' בא ד"ה הנה וז"ל: וכן בנס פורים לא עשו יו"ט ביום שנתלה המן או ביום שהרגו בשונאיהם, כי זה אין שמחה לפני עמו ישראל, רק היו"ט הוא בימים אשר נחו מאויביהם.

הרב אברהם ישעי' פרידליס

על ספר דברי הימים למלכי מדי ופרס (י, ב)

הא דהקדים מדי לפרס ובריש המגילה אמר חיל פרס ומדי והקדים פרס, וע"ע מגילה יב'. ופרש"י דסמך מדי לפרתמים, ויל"ב דאיתא שם בגמ' אי מיניה מלכי וכו' ולכך פתח בהו בזמן אחשוורוש דהקדים השרים דעמו ומ"מ קאמר קרא דהשרים החשובים ממדי, ואמנם ספר דברי הימים דהיה מזמן דריוש שהיה ממדי ולכך שם הספר פתח במדי, ועי'.

הרב יצחק מרגליות

כי מרדכי היהודי... ורציו לרוב אחיו דורש טוב לעמו ודובר שלום לכל זרעו (י, ג)
 ויש להבין מהו השבח של 'דובר שלום לכל זרעו' הלא כל אדם דואג לזרעו, וברש"י פירש דמילת 'זרעו' קאי על 'עמו' היינו זרעו של עמו, וע' בפ"י הגר"א. ויש לבאר בדרך דרוש, דהנה רש"י מביא דברי חז"ל עה"כ "ורציו לרוב אחיו" וז"ל "לרוב אחיו, ולא לכל אחיו, מלמד שפירשו ממנו מקצת סנהדרין לפי שנעשה קרוב למלכות והיה בטל מתלמודו", והנה באופן רגיל כאשר קורה דבר כזה מצוי שיתחילו להיות כעין 'מפלגות' ומחלוקות, אלו הולכים אחר מרדכי [שהיה מוחזק לראש הסנהדרין], ואלו עם האחרים שפירשו הימנו וכו' וכו' כדרכו של היצה"ר, והרבה פעמים אלו שבוחשים בקצרה ומלבים את אש המחלוקת הם בני המשפחה והצאצאים שיש להם קצת נגיעה בדבר, אמנם מרדכי היהודי שהיה צדיק היה מזהיר לכל זרעו להיות רק בשלום ולא לעורר מחלוקות כלל בנוגע אליו, וזהו השבח ששבחו הכתוב 'דובר שלום לכל זרעו' - שהיה דובר לכל זרעו להיות תמיד בשלום עם כולם.

הרב חנניה הסגל

"כי מרדכי היהודי משנה למלך אחשוורוש וגדול ליהודים ורצוי לרוב אחיו" (אסתר י, ג) דרשו חכמים: לרוב אחיו ולא לכל אחיו. מלמד שפירשו ממנו מקצת סנהדרין. (מגילה טז:). אי אפשר לפרש את ההגדרה של "רוב אחיו" על רוב אחיו היהודים, שהרי גדר של "רוב ישראל" הוא רק בני ארץ ישראל ולא על בני הגולה (ראה הוריות ג. ורמב"ם שגגות יג, ב "עשו רוב אנשי אר"י על פיהם, וכן אם עשו רוב השבטים אע"פ שהן מיעוט הקהל, ואין משגיחין על יושבי חוצה לארץ שאין קרוי קהל אלא בני ארץ ישראל"). לכן יכול להתפרש "רוב אחיו" רק על אחיו הסנהדרין, כשעמדו למניין ונמצאו שרובם סוברים כך. עוד יש להטעים דרשה זו, שהרי כל דיני רוב שבתורה, נלמדים מהנאמר "אחרי רבים להטות" שהיא המצוה ללכת בסנהדרין אחר הרוב (ראה חולין יא. וש"ך י"ד סג ס"ק ד. וביאור הגר"א י"ד קט ס"ק ד). לכן ביארו "רוב אחיו" על אחיו הסנהדרין.

תקנת עשרה בטלנים לקבוע שהלכה כמרדכי הצדיק

כתב רש"י, שפירשו ממנו - לפי שבטל מדברי תורה ונכנס לשררה (מגילה טז:). וכן בפירושו למגילת אסתר כתב: לפי שנעשה קרוב למלכות והיה בטל מתלמודו. ההחלטה של מרדכי לבטל מהתורה ולהכנס לשררה זו, היתה על פי רובן של סנהדרין, שהלכה כמותם. ויתכן, שמכאן המקור להלכה מיוחדת בהלכות מגילה - לקבוע את מעמדה של עיר על פי עניין נוסף, שלכאורה אין לו שייכות לגדרי פורים ומגילה. דתנן במגילה (ה) "אי זו היא עיר גדולה כל שיש בה עשרה בטלנים, פחות מכאן הרי זה כפר". בגמרא: "תנא, עשרה בטלנים שבבית הכנסת". ופירש"י "שהן בטלים ממלאכתן וניזונים משל צבור כדי להיות מצויין בתפלה בביהכ"נ". אכן, מאז התקנה הזו בהלכות מגילה, ההגדרה של "עיר" תלויה בהימצאותם של עשרה בטלנים אלו. ומעתה אי אפשר להיות לעיר זו סנהדרין קטנה אלא אם כי ישנם בה י בטלנים. את הטעם כתב רש"י: "ועשרה בטלנים - עשרה בני אדם שטילין מכל מלאכה, להיות מזומנים לבית הכנסת שחיות וערביה... דקיימא לן (מגילה ג:) כל כרך שאין בו עשרה בטלנים נידון ככפר, הלכך אי ליתנהו לא חזיא לסנהדרין" (רש"י לסנהדרין יז:). כמו כן מצאנו שעזרא הסופר שהיה מאנשי כנסת הגדולה, תיקן לקרוא בתורה בשני ובחמישי ושיקראו בה עשרה פסוקים "כנגד עשרה בטלנים" (ב"ק פב). וראה בירושלמי (פ"א ה"א), שעזרא תיקן זאת רק אחרי תקנת המגילה של מרדכי ואסתר. ויתכן שבזמן ביהמ"ק הראשון לא היה חיוב של תפילה בעשרה. ורק מזמן ביהמ"ק השני מתקנת אנשי כנה"ג, אשר קבעו תפילות וברכות היה גדר זה. והם שגם קבעו שיהיו י בטלנים בביהכ"ס כדי שיבוא הקב"ה וימצאם שם כמבואר ברש"י הנ"ל עיי"ש). את המעמד המיוחד שלהם יש לבאר על פי מה שכתב הרמב"ם בתשו': "בדבר הבאור של עשרה בטלנים מה שאמר הירושלמי בטלנים ממלאכתן בבית הכנסת. רב יהודה אמר כגון אנו שאין אנו צריכין לתלמודנו וכו'. (מגילה פ"א ה"ו דף ע"ג). וכתב: התשובה, ירצו בזה, שיהיו באותו מקום עשרה אנשים מוכנים לצרכי צבור (ראה רמב"ם מגילה א, ח) וכאשר יהיה שם דבר מצוה או ענין בעניני הצבור יבטלו ממלאכתם ויבואו לבית הכנסת. ולכן אמרו עשרה בטלנים ממלאכתן ולא אמרו עשרה בטלנים שאין להם מלאכה. ומה שאמר בבית הכנסת, להיותם רוב הזמנים, כאשר מתאסף הצבור שם, בביהכ"נ. רב יהודה אמר כגון אנו שאין אנו צריכין לתלמודנו... וענין דברי ר' יהודה [הוא] שאם תלמיד החכם עדיין מתלמד ומוסיף ולא הגיע לידי שלימות ואין תלמודו ערוך בפיו, אזי לא יימנה מכלל אלו העשרה בטלנים, לפי שאינו בטל לצרכי צבור, כאשר הוא לומד ושוקד, לפי שהוא עסוק בלמודו ובקריאתו. אבל [תלמיד חכם] כמו ר' יהודה, שאינו צריך להתלמד, ר"ל אינו צריך לעיין בספר ולהתעסק עסק גדול, הריהו יימנה מכלל העשרה בטלנים, אשר הם בטלנים לצרכי צבור, הואיל ואינו צריך לתלמודו לעסוק בו בכל עת. וכל מי שצריך לתלמודו, אין ראוי לו לבטל תלמודו לצרכי צבור, אלא אם יהיה ענין עצום או אין שם מי שימלא מקומו. [ש"ת הרמב"ם פאר הדור י"ג. ובהוצאת בלאו קכ"ג. מובא בתורתן של ראשונים למגילה שם, בתלמוד ירושלמי הוצאת וילנא. ולפ"ז יש לבאר מה שכתב הרמב"ם בהלכות תלמוד תורה פ"ג ה"ד "היה לפניו עשיית מצוה ות"ת אם אפשר למצוה להעשות ע"י אחרים לא יפסיק תלמודו, ואם לאו יעשה המצוה ויחזור לתלמודו". היינו שיש כאן גדר עקרוני, שהיתר זה לבטל מהתורה הוא רק אם אכן יוכל לחזור למצבו הקודם ולא כאשר הוא עסוק בהתלמודו והעיסוק במצוה יטרידנו מ[כך]. לאור דברי הרמב"ם בתשובתו זו, יש לתת טעם במה שקבעו הלכה, במעלתה של עיר שיש בה עשרה בטלנים. וקבעו שעיר שאין בה עשרה בטלנים דינה הוא ככפר. דיש לומר שחכמי הדור ההוא רצו לקבוע שאכן מרדכי "רצוי לרוב אחיו הסנהדרין", ואין הלכה כאותם ממקצת הסנהדרין שפרשו ממנו. כי מרדכי הצדיק אכן נהג כהלכה כשהלך ועסק בצרכי ציבור בשעה שהתמנה למשנה למלך אחשוורוש. מטעם שאמרו, שכאשר כבר "אינו צריך לתלמודו", יכול להיבטל כדי לעסוק בצרכי ציבור.

מצינו במגילה בב' מקומות שמרדכי אינו משתחוה להמן. א' בריש פ"ג כתיב ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה. וכן בפ"ה פסוק ט' וכראות המן את מרדכי בשער המלך ולא קם ולא זע ממנו.

וכשנתבונן נראה לכאור' כמה קושיות ותמיהות ביניהם ונראה לבארם.

דהנה בריש פ"ג כתיב, ויגידו להמן לראות היעמדו דברי מרדכי כי הגיד להם אשר הוא יהודי ואח"כ כ' וירא המן כי אין מרדכי כורע ומשתחוה לו וימלא המן חמה. ויש להקשות וכי המן לא רואה בעצמו שמרדכי אינו משתחוה ומדוע הוצרכו עבדי המלך להגיד לו זאת ועו"ק דלאחר שארע רואה שמרדכי אינו משתחוה ומתמלא עליו חמה, מדוע ויבז בעיניו לשלוח יד במרדכי לבדו. אדרבה ישלח בו את ידו וממילא לא יהא סיבה לכעסו. ומה שייכות ל-כי הגיד לו את עסמרדכי דהרי אין לו כעס על עם מרדכי אלא על מרדכי לבדו שהוא זה שאינו משתחוה, ועליו התמלא חמה.

ולעומת זאת להלן פ"ה פסוק ט' לאחר משתה היין הראשון דכתיב וכראות המן את מרדכי בשער המלך ולא קם ולא זע ממנו וימלא המן על מרדכי חמה, מהו הוספת המילים ולא קם ולא זע שלא נאמר זאת לעיל ריש פ"ג, וכן דלעיל ריש פ"ג כתיב וימלא המן חמה וכאן כתוב וימלא המן על מרדכי חמה.

וכדי לבאר זאת יש להביא דברי רש"י שכתב בריש פ"ג ע"ה"פ היעמדו דברי מרדכי וכ' רש"י האומר שלא ישתחוה עולמית כי הוא יהודי והוזהר על ע"ז. ולעומת זאת להלן פרק ה' בכעסו של המן לאחר משתה היין הראשון כ' רש"י בפסוק י"ג וכ"ז אינו שווה לי בכל עת אשר אני רואה את מרדכי היהודי אמרו רבותינו שהיע מראה לו שלר שמרר עצמו לעבד על חוסר מזונות כשנתמנו ראשי גייסות מרדכי והמן במלחמה אחת עכ"ל. וכמבואר כל בגמ' מגילה ט"ו. זה בא בפרובובל וזה בא בפרובובל.

וצריך ביאור מדוע כאן סיבת אי השתחוית מרדכי הוא מחמת שהוא יהודי והוזהר על ע"ז, וכאן הוא מחמת חוב ממוני.

והנראה בביאור הדברים דריש פ"ג דגידל המלך אחשוורוש את המן וינשאהו וכי' וכולם השחוו להמן, ומרדכי שאינו משתחוה זהו משום ע"ז אלא דהמן לא עלה בדעתו שזהו מחמת ע"ז אלא מחמת חובו הממוני שמתא. ולכן אעפ"י שהמן ג"כ ראה בעיניו שמרדכי אינו משתחוה מ"מ לא שת לבו לזאת דלא ראה בזה פגיעה בכבוד שנתן לו המלך, אבל כשעבדי המלך שמעו ממרדכי דהסיבה לכך היא אשר הוא יהודי והוזהר על ע"ז או אז וירא המן כי אין מרדכי כורע ומשתחוה לו וימלא המן חמה. דראה כאן פגיעה בכבוד המלכות שניתן לו מאת אחשוורוש שיגדלו ונישאו מעל כל השרים. ואם מרדכי לא משתחוה במוצאה מחמת יהדותו ה"ז פגיעה בתפקידו. ולא איזה חשבון מתביעה ממונית. [שמתקבל על הדעת שיקפיד על בע"ח].

וא"ת שישלח בו יד, ואז כבר לא יהא סיבה לכעסו, לא אי"ז נכון. דאמנם מרדכי עצמו לא יהא אבל עם מרדכי יהא ואם כל סיבה אי השתחוית מרדכי הוא כי הגיד להם שהוא יהודי והוזהר על ע"ז, אזי גם אם מרדכי ייהרג יקומו אחריו יהודים אחרים ששוב לא ישתחוו להמן. וא"כ שליחות יד במרדכי לבדו לא יפתור את הבעיה שלו כל עדו ישנם יהודים המוזהרים על ע"ז. וזהו שכתב בעיניו לשלוח יד במרדכי לבדו, כי הגידו לו את עם מרדכי, והיינו דיש מאחוריו עם שלם ולכן ויבקש המן להשמיד את כל היהודים וכו'.

אבל להלן פרק ה' פסוק ט', דמיירי לאחר הגזירה דלהשמיד ולהרוג, דבעצם מבחינת המן הרשע יש לו פיתרון לכל הבעיות שהוזכרו דעל כל היהודים כבר נגזירה הגזירה ובכללם על מרדכי. וא"כ כעת מה מפריע להמן, אלא מפריע לו דכעת שיוצא ממשתה היין שמח וטוב לב או אז רואה את מרדכי שלא קם ולא זע ממנו. ובאמת יש כאן תוספת על מה שהמן ראה בזמנו, דאז הפריע להמן דאינו מחשיבו לאלוה מחמת שהוזהר על ע"ז וכאן הגם שמרדכי אינו משתחוה מחמת שהוזהר על ע"ז, זה עצמו אינו מפריע להמן לאחר שנגזירה גזירה וכאמרו, אלא מפריע לו שמרדכי אינו מתייחס אליו כלל וכלל ולא עוד אלא שמראה לו שטר שמכר עצמו לעבד, וכאן הכעס של המן הוא אישית על מרדכי וזהו שכתב בפסוק תוספת המילים ולא קם ולא זע ממנו לאוחיי לן שזהו סיבת כעסו של המן שמרדכי אינו מחשיבו למאומה ולא עוד אלא שמזכיר לו חוב ישן. וזהו שכתב אחרי וימלא המן על מרדכי חמה, דהכעס כעת הוא אישית על מרדכי.

הסימן שניתן למרדכי

הרב זיו שצ'לקה

איתא במדרש (אסתר רבה פ"ו-ו) ששני צדיקים ניתן להם סימן וחשו דוד ומרדכי. דוד אמר "גם את הארי גם הדב הכה עבדך" אמר דוד וכי מה אני ספון (חשוב) שהייתי חיות רעות אלו, אלא אמר שמא דבר עתיד לארע את ישראל והן עתידים לנצל על ידי (ופרש בע"י שבשביל הצלת דוד היה מספיק שיבריחם מעליו אבל לעשות לו נס שהוא יכה אותם מה שאינו בכוחו ע"כ הוא כדי לתת לו סימן)

מרדכי, "בכל יום ויום מרדכי מתהלך לפני חצר בית הנשים", אמר אפשר לצדקת זו שתנשא לערל, אלא שעתידי דבר גדול שיארע על ישראל ועתידי להנצל על ידיה עכ"ל.

ונראה שדבר פשוט הוא שהסימן לא ניתן בחינם כי אם כדי שיהיה לדוד ומרדכי לעזרה בעת הצורך. והנה בשלמא בדוד מובן היטב מדוע הוצרך הסימן, והוא כדי שבבוא היום שכלל ישראל יעמדו מפוחדים וחסרי אונים כנגד גלית יזכר דוד בסימן של הריגת האריה והדב ויתחזק לבו לעמוד כנגד גלית ולא לחשוש (וכן מפורש ברש"י אסתר ב-יא).

אלא שצ"ב מדוע הוצרך מרדכי לסימן ואיזה חיזוק הלב היה נצרך לו שבגינו ניתן לו הסימן. ונראה לבאר עפ"י דברי המהר"ץ חיות (גיטין נו.) שהאריך לבאר מדוע **ענותנותו** של ר' זכריה אבקלוס החריבה ביתנו ותו"ד הוא שרזב"א היה ענו ולא הרהיב עוז בנפשו לעשות הלכה למעשה (להרוג את בר קמצא או להקריב בעלי מומים) ולא החשיב עצמו לגדול להיות עושה הלכה למעשה ומפני זה אמרו לשון ענותנותו היינו במה שלא רצה לעמוד על דעתו, זאת הייתה הסיבה לחורבן הבית (ע"ש בכל דבריו) ונמצא לפי דבריו שגדול בישראל חייב לקיים בעצמו "ויגבה ליבו" ובמקום בו נצרכת הכרעה חשובה וגורלית אינו יכול לפטור עצמו בטענה שאינו גדול מספיק ואם עשה כן יש עליו תביעה.

והנה במדרש (פ"ח-ז) איתא **ותאמר אסתר להשיב אל מרדכי לך כנוס את כל היהודים הנמצאים בשושן וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו שלושת ימים** אילו הן שלושה עשר וארבעה עשר וחמשה עשר בניסן שלח לה והרי בהם יום ראשון של פסח אמרה לו זקן שבישראל למה הוא פסח (כלומר למי נצטווה רק לישראל ואם ח"ו יתבטלו פסח מה תהא עליו מוטב שיחללו פסח אחד כדי לקיים פסחים הרבה - מ"כ) מיד שמע מרדכי והוד לדבריה הזא הוא דכתיב וכו' עכ"ל המדרש.

ומבואר במדרש שמרדכי חשש להורות לכלל ישראל להעביר את יום הפסח בתענית ולבטל מצוות עשה של אכילת מצה ושמחת יו"ט ואסתר היא זו שהביאה אותו להחלטה להורות לכלל ישראל לצום.

ומעתה מובן היטב מהו הצורך בסימן שניתן למרדכי והוא כדי שבבוא היום שיצטרך מרדכי להכריע הוראת שעה שכלל ישראל צריכים לעבור על התורה ייזכר בכך שלא בכדי התגלגל שצדקת זו נשאת לערל אלא שעתידין ישראל להנצל על ידיה ואם היא אומרת שצריך לצום בפסח (ומביאה ראיות מוכחות לדבריה) עליו לקיים בעצמו "ויגבה ליבו" ולא להיות ענו ולאמר שאינו גדול מספיק להכרעה כזאת ולזה בא הסימן שיתחזק ויטעם לדברי אסתר להורות לכלל ישראל לצום בפסח.

ההצלה מגזירת המן

הרב ישראל רבינוביץ

גזירת המן היתה "להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים" וגו' (ג, יג). וילה"ק דהנה ידוע מש"כ חז"ל דאחשוורוש מלך על כל העולם כולו, וא"כ כשצויה להרוג את כל היהודים שבכל מדינות מלכותו הרי"ז כל עם ישראל, וא"כ צ"ב מהו השמחה הגדולה בביטול הגזירה, דהרי מוכרח הוא הדבר שתבטל גזירתו דהא הובטחנו שישראל קיימים לעד, שלא תשכח מפי זרעו לעולם, וביותר צ"ב דרש"י כתב עה"פ ומרדכי ידע את כל אשר נעשה שראה מרדכי שהסכימו משמים עם גזירת המן, וצ"ב כנ"ל.

ונראה בזה בהקדם מה שידוע לפרש את דברי אסתר לאחשוורוש על גזירת המן "ואילו לעבדים ולשפחות נמכרנו החרשתי", וצ"ב אמאי הוסיפה אסתר ענין זה, וידוע לומר בזה (עיין מהרש"א מגילה י"א ע"א, וילקוט מעם לועז שם) דרמזה אסתר בזה לגזירה אחרת שגזר המן שאסור לקנות מישראל לעבדים, וע"ז אמרה דאילו לעבדים ולשפחות נמכרנו החרשתי, ע"כ והדברים צ"ב דמשמע דאי לא גזר המן איסור לקנות עבדים מהיהודים היתה אסתר שותקת, וקשה דלמה לה לאסתר לשתוק, והרי ניתנה גזירת כליה על ישראל. והרי עיקר בקשתה היתה על גזירת הכליה, ולמה אם לא היה המן גוזר שלא לקנות מישראל לעבדים היתה אסתר שותקת. והנר' דמבואר מדבריהם דלא נאמרה גזירת המן "להשמיד את כל היהודים" על ישראל עבדי עכו"ם, אלא רק על ישראל בני חורין. ומה"ט גזר המן שאין לקנות מישראל לעבדים, לאחשוורוש רצה במיתת כל ישראל, וע"ז אמרה אסתר לאחשוורוש דאילו לא גזר המן שלא לקנות מישראל לעבדים לא הייתי מבקשת לבטל הגזירה, אלא כל ישראל היו נמכרים לעבדים לעכו"ם, ואז לאו בכלל גזירת המן הם, אך כיון שגזר המן שלא לקנות מישראל לעבדים בקשתי לבטל את גזירתו של המן "להשמיד את כל היהודים". ודו"ק.

ולפי"ז יש לישב הקו"ה הנ"ל דמה השמחה הגדולה בביטול גזירת המן דכבר הובטחנו שלא תשכח מפי זרעו, וביותר דאיך הסכימו משמים עם גזירת המן, ולמשנ"ת יש לישב שפיר, דכיון דאסתר היתה ברשותו של אחשוורוש, ועליה לא נאמר גזירת המן ע"י"ז שאסתר תתקיים והיא ודורותיה יהיו המשך לעם ישראל, ולכך הסכימו משמים עם גזירתו של המן, וזהו השמחה הגדולה בביטול גזירתו. ודו"ק.

ודאתאן להכי יל"פ כפתור ופרח את דברי מרדכי לאסתר (ד' י"ד) **ואם החרש תחרשי בעת הזאת רוח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר ואת ובית אביך תאבדו**, וצ"ב אמאי תלה מרדכי בדבריו שאם החרש תחרשי את ובית אביך יאבדו וכי בלא זה לא תסכים אסתר לבקשתו, ועוד ילה"ק במה הוסיף מרדכי לומר ולשכנע את אסתר לדבריו "דאם החרש תחרשי רוח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר", ומה הוסיף מרדכי בזה, והרי ונהפוך הוא דאם הישועה תבא בין כך איזה תועלת תהיה אסתר לדבר על לב אחשוורוש, והרי הצלת עם ישראל תהיה אף בלא דבריה.

ולמשנ"ת א"ש דברי מרדכי, דאמר מרדכי לאסתר דאין גזירת המן יכולה להתקיים אלא ע"י קיום של עם ישראל ע"י אסתר עצמה, וכנ"ל ולכך אמר מרדכי דאם החרש תחרשי בעת הזאת "את ובית אביך תאבדו", וא"כ ע"כ הוא ש"רוח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר" שהרי הובטחנו שלא תשכח מפי זרעו לעולם, וע"כ שתבטל גזירת המן. ודו"ק.

הלימוד מהנהגת מרדכי

הרב סיני פרלמוטר

פסוק ב' איתא וכל עבדי המלך אשר בשער המלך כורעים ומשתחוים להמן כי כן צוה לו המלך ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה ובהמשך בפרק ה' ואימר המן... וכל זה איננו שווה לי בכל עת אשר אני רואה את מרדכי היהודי יושב בשער המלך ומפרש רש"י שם אינו חש לכל הכבוד אשר לי ולכאורה צריך הבנה וביאור מדוע כ"כ הפריע להמן שמרדכי לא יכרע ולא ישתחוה הלוא כל עבדי המלך כורעים ומשתחוים להמן וא"כ מה מפריע שיהודי אחד לא משתחוה עד כדי כך שכל זה אינו שווה ויש בדבר מס' ביאורים אך הנקודה שאפשר לבאר כי המן ידע היטב שכל אלו אשר משתחוים לו לא עושים זה מעומק לב מהכרה בכבודו אלא כי כן צוה לו המלך... הכל ענין של אינטרסים היחיד שהוא אמיטי זה מרדכי. ואם הוא לא משתחוה הכל לא שווה כלום והדבר מדויק היטב בהמשך הפסוקים בפרק ה' ויצא המן ביום ההוא שמח וטוב לב... ויבא אל ביתו וישלח ויבא את אוהביו ואת זרש אשתו... ותאמר לו זרש אשתו וכל אוהביו יעשו עץ, זה היה בזמן שקודם נפילת המן שהיו לו אוהבים ובהמשך בפרק ו' לאחר שנפל המן נדחף אל ביתו אבל וחפוי ראש ויספר המן לזרש אשתו ולכל אוהביו את כל אשר קרהו ויאמרו לו חכמי זרש אשתו. נשים לב לדבר מפליא שכאן המן מספר לאוהביו והם לא עונים לו אלא חכמי זרש והיכן האוהבים הביאור ברגע שהמן נפל כל אוהביו נמלטו עד האחרון שבהם ואז חכמי זרש אשתו ענו לו ולכן מובן היטב למה אמר המן כל זה אינו שווה לי כי הכל אינטרסים ורק מרדכי הצדיק פועל עם האמת בכל מצב.

בפרק ד' פסוק י"ז איתא ויעבור מרדכי ויעש ככל אשר צוהו עליו אסתר ומפרש רש"י ויעבור פסח מרדכי על דת להתענות ביו"ט ראשון של פסח שהתענה י"ד בניסן וט"ו וט"ז שהרי ביום י"ג נכתבו הספרים. ולכאורה צריך הבנה טובא אמאי התענו בחג הפסח ובטלו את מצוות היום ושמתח חג הפסח הלוא הגזירה היתה לזמן מאוחר יותר ב"ג אדר לשנה הבאה ואם כן מה דחוף עכשיו, שימתינו אחר הפסח ואז יצומו והדברים מתבארים באר היטב עפ"י דברי רש"י שם פסוק י"ד על מה שהשיב מרדכי לאסתר כי אם החרש תחרשי בעת הזאת... ומי יודע אם לעת כזאת הגעת למלכות ומה ההדגשה של מרדכי בעת הזאת מפרש"י ומי יודע אם יחפוך בי המלך לשנה הבאה שהוא זמן ההריגה... ואם תגיעי לגדולה שאת בה עכשיו. מרדכי לא המתין יום נוסף ברגע שהיה ניתן לסכל את הגזירה פעל מיד אפילו שהדבר כרוך בביטול שמחת יו"ט מחשש שמא אח"כ תעבור השעה.

הדברים מלמדים בינה את האדם לא לדחות דברים טובים אשר בידו לעשות אלא כל אשר בכוחך לעשות עשה ואל תאמר לכשאפנה אשנה שמא לא תפנה. עם זאת נציין כמה חשוב לעשות דברים במחשבה תחילה וכמאמר בעל חובות הלבבות בשער הפרישות פרק ד' על הפרוש שלא ימהר ולא יסכל אך כאשר נעשים הדברים בישוב הדעת מתוך מחשבה תחילה הרי אין לדחותם יותר שמא מסיבה שיהיה לא תפנה והדברים הטובים לא ייצאו לפועל. נקודה נוספת שמצינו במגילה היא ביחס של המן למרדכי בפרק

ועשרת אלפים ככר כסף, הכסף נתון לך

הרב מרדכי שלמה אורדנטליך

בפ"ג פסוק ח' ויאמר המן למלך אחשוורוש ישנו עם אחד מפוזר ומפורד בין העמים וכו' אם על המלך טוב יכתב לאבדם, ועשרת אלפים ככר כסף אשקול ע"י עושי המלאכה להביא אל גנזי המלך. ויסר המלך את טבעתו מעל ידו וכו'. ויאמר המלך להמן הכסף נתון לך והעם לעשות בו כטוב בעיניך:

הנה יש להבין דהרי המן משכנע את המלך לאבד את היהודים ע"י שיכניס לגנזי המלך עשרת אלפים ככר כסף, וא"כ מדוע לבסוף אחשוורוש מוותר כ"כ בקלות על הכסף הרב שאומר להמן הכסף נתון לך והעם לעשות בו כטוב בעיניך. מדוע הרי בזה המן ואחשוורוש הסכימו לגזירה ומדוע קעת מוורת להמן ומחזיר לו את כל הכסף.

והמבואר בכ"ז שהרי כפי מה שאמרו חז"ל שאחשוורוש היה רשע לא פחות מהמן וג"כ רצה להשמיד את עמ"י וג"כ קיבל הרבה עיצות לכך מחבירו שונאי ישראל, אלא שמכיון שאחז"ל שפחד ממה שראה אצל נבוכדנצר, משוה המתין, למרות הרצון והעיצות שקיבל. שהרי סו"ס כל אלו היועצים להשמיד את עמ"י אולי יש להם איזה חשבון ונגיעה שע"י שישמידו את עמ"י ירויחו מכך. ומכל הני טעמי אחשוורוש המתין ולא גזר כלום. אבל קעת שהמן בא ומאריך בהסברו ישנו עם א' מפוזר ומפורד בין העמים ודתיים שונות ואת דתי המלך אינם עושים וכפרש"י לתת מס לעבודת המלך, וע"כ למלך אין שווה להניחם, והיינו שמכל ההסבר הזה מוכח שזה לא איזה נגיעה אישית שלי כביכול נגד היהודים אלא זהו הפסד למלך, והראיה הגדולה היא ועשרת אלפים ככר כסף אשקול דהיינו אני מוכן להשקיע כסף רב לכך וזה מורה שכביכול המן חף מנגיעות. שמוכן להשקיע ממון רב, ולכן שפיר קעת אחשוורוש מסכים לגזירה להשמיד את עמ"י לאחר ששומע דברי טעם לכאורה מהמן הרשע שאם ישמיד את עמ"י הוא המלך ירויח מכך, והראיה שדבר זה נחוץ לעשות שאני המן מוכן להשקיע עשרת אלפים ככר כסף, ודייקא נמי שכ' בקרא להביא אל גנזי המלך ולא מתנה אישית למלך שאז היה אפ"ל שבכסף זה משחד את אחשוורוש. לא, המן מכניס את הכסף לקופת המדינה. לגנזי המלך. ושוב ע"כ מתברר כביכול כוונתו של המן שהוא חף מנגיעות אישיות. ומכ"ז המלך משתכנע ברצינות כוונותיו ומסכים לגזירה.

ולפ"י א"ש המשך הפסוקים שכעת אחרי שהוברר רצינות כוונותיו של המן הרשע קעת אומר לו המלך הכסף נתון לך דכבר אין צורך שהכסף יגיע אכן אל גנזי המלך, דכבר הוברר שאתה דובר אמת בדברי טעם עם הראיה הגדולה שאתה מוכן להשקיע סכום כסף רב כ"כ ולכן אחרי שדברך התקבלו אין כבר צורך בכסף בפועל, דהעקרון הובן כל צרכו ומשו"ה הכסף נתון לך והעם לעשות בו כטוב בעיניך.

ולפ"י א"ש המשך המגילה דבפרק ד' פסוק ז' גבי בקשת מרדכי מאסתר שתדבר למלך על ביטול רוע הגזירה כתיב ויגד לו את כל אשר קרוה ואת פרשת הכסף אשר אמר המן לשקול על גנזי המלך ביהודים לאבדם ואת פסתשגן כתב הדת וכו', ולכאו' קשה הרי מרדכי שולח לאסתר את דבר הגזירה וא"כ מדוע מזכיר את פרשת הכסף, אשר אמר המן לשקול אל גנזי המלך. ולהמבואר לעיל א"ש, דבאמת כל ענין הגזירה היתה מחמת הכסף שכאמרו ע"י שהמן אמר ועשרת אלפים ככר כסף אשקול אל גנזי המלך, ע"י אחשוורוש משתכנע באמת שמדובר כאן על ענין חשוב והמן אינו נגוע בדבר אחרי שמוכן להשקיע כסף רב ובעצם הכסף היה המניע של כל הגזירה. ולפ"י א"ש שמרדכי כשבא להודיע לאסתר על גזירת המן מדגיש את פרשת הכסף שע"י הכסף נסבב עיקר הגזירה. וביות שיתכן וכל הגזירה היתה נקראת בפ' כל אחר ענין פרשת הכסף דכשהגזירה הוזכרה בפ' האנשים, דיבור על פרשת הכסף שמחמת הכסף נסבב כל ענין הגזירה עד כשי שכשבאים לדבר על גזירה זו התואר הוא פרשת הכסף וככל פרשה וענין ציבור שיש לו איזה שם שע"י נקבע שמועה של הפרשה הציבורית בנ"ד הגזירה נקבעה בשם פרשת הכסף שהכסף של המן הרשע הוא הגורם לגזירה זו. ומשו"ה לא בכדי מרדכי מדגיש לאסתר את פרשת הכסף בבואו לבקש מאסתר על ביטול הגזירה.

מקור מהתורה לצום מרדכי ואסתר בפסח

הרב אורי שהר

"ואני לא נקראתי לבוא אל המלך זה שלושים יום" (ד' י"א) בטעמא דקרא (ק"ז) הקשה מדוע דחק מרדכי את אסתר שתכנס מיד, ולא המתין כמה ימים אולי יקרא לה המלך ובפרט שביטל ע"י מצות מצה ומרור וביאר שהיה זה סכנת נפשות מפני הפחד, ומ"מ שלש ימים היה מוכרח שהרי בלא הצום והתפילות והתשובה לא יועיל הליכתה ואין בזה תועלת עכ"ד וע"ש.

ונראה, דמרדכי למד זה גם מן התורה, דהנה בחולין קל"ט ב' אסתר מן התורה מנין ואנכי הסתר אסתיר ע"כ ופי' רש"י וז"ל מנין למעשה אסתר, הסתר אסתיר, בימי אסתר יהיה הסתר פנים ומצאוהו צרות רבות ורעות עכ"ל.

והנה, בטעמא דקרא פרשת וילך ד"ה ואנכי וכו' הביא דברי הגמ' הנ"ל וכן פירוש רש"י הנ"ל וכתב וז"ל ולכאורה מכאן ראי' לרשב"י במגילה י"ב א' מפני מה נתחייבו ישראל שבאותו הדור כלי' מפני שנשתחוו לצלם שהרי נאמר כאן על כל הרעה אשר עשה כי פנה אל אלהים אחרים, וי"ל דלכך כתיב כאן לשון פנה כמ"ש בגמ' שם הם לא עשו אלא לפנים ע"ש עכ"ל.

וכתוב בפסוקים שם כך וחרה אפי בו ביום ההוא ועזבתים והסתרתי פני מהם והיה לאכול ומצאוהו רעות רבות וצרות ואמר ביום ההוא הוא על כי אין אלוקי בקרבי מצאוני הרעות האלה ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא על כל הרעה אשר עשה כי פנה אל אלהים אחרים ע"כ. הרי מבואר בפירוש שצריך לומר ביום ההוא דהיינו לחזור בתשובה מיד ולעשות כל דבר שאפשר כדי לבטל הגזירה, וזהו ואמר ביום ההוא, ומכאן למד מרדכי שצריך לפעול מיד בו ביום.

והנה, כתוב שם בפסוקים ג' פעמים ביום ההוא וי"ל שזהו רמז שג' ימים יהיו בצרה והיינו הג' ימים שצמו.

ובפרשת לך לך (ט"ו י"ח) כתוב ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית לאמר וגו' ובלמכסה עתיק הביא שהיה זה ט"ו בניסן ומקורו ממכילתא פ' בא.

ובפרשת וירא בפס' (י"ח א') והוא יושב פתח האוהל כחם היום, הביא בלמע"ת שהיה זה בט"ו בניסן (ויש חולקים כמו שהביא שם). וכן יבא אלוקים אל אבימלך בחלום הלילה, ליל פסח היה (שם). וכן ביום השלישי וישא אברהם את עיניו י"א שהיה זה בניסן (שם) וכן וירא אליו ה' בלילה ההוא בפ' תולדות, ליל פסח היה (שם) וכן יבא אלוקים אל לבן הארמי בחלום הלילה, ליל פסח היה (שם) וכן ויחלק עליהם לילה בפ' לך לך, ליל פסח היה (שם) וכן ויאבק איש עימו עד עלות השחר בפ' בשלח, ליל פסח היה (שם) וקודם לכך מוזכר שם לילה.

וכן ויהי בבוקר בפ' מקץ א' דפסח היה (שם, ויש חולקים) וכן לך אל פרעה בבוקר בפ' וארא, יום תקופת ניסן היה (שם) וכן ויושע ה' ביום ההוא בפ' בשלח, ז' של פסח היה (שם) ונראה, שמכל זה הבין מרדכי שגם מה שכתוב כאן ואמר ביום ההוא הלא על כי אין אלוקי בקרבי וגו' גם מיירי בא' דפסח, ולימוד גדול למד מכאן מרדכי לבטל מצה ומרור, ובפרט שפעמיים כתוב ביום ההוא וזהו פסח ופסח וכו' וכן לך זה ט"ו בניסן וכו'. וכן לקמן כתוב ביום ההוא נתן המלך אחשוורוש לאסתר המלכה ולמרדכי היהודי את בית המן צורך היהודים וזה היה הרי בפסח.

הרב את ריבנו

הרב טוביה שפיגל

מה שבחנוכה אומרים בעה"נ "רבת את ריבם" ובפורים אומרים "הרב את ריבנו". י"ל בפשיטות דבחנוכה גם אם הם לא היו נלחמים היינו קיימים ועומדים בקיום התורה והמצוה אם לא על ידם על ידי אחרים באיזה דור נמצא שהיה זה רק ריבסם של אותו דור משא"כ בפורים שלולי ההצלה הרי גם אנו לא היינו חיים וקיימים כיום הזה א"כ הרי הוא גם ריבנו שלנו.

בראותם יחד תכלת מרדכי

הרב אברהם ישעי' פרידליס

בפיוט "שושנת יעקב צהלה ושמחה בראותם יחד תכלת מרדכי". והכונה לתכלת של הציצית, כמ"ש הגר"א בפירושו למגילה עה"פ (ח,טו) ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות תכלת וגו'. וצריך להבין מדוע שמוח דוקא כשראו את התכלת ולא בראותם את הלבוש מלכות, הרי בזמנם היה התכלת דבר מצוי, ומאי רבותא כ"כ במרדכי?

ואמר לי מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א לבאר דע"י שמרדכי לבש את התכלת הכירו שזהו מרדכי ולא המן, כי לולי התכלת היו חושבים שמרדכי מרכיב את המן. עכ"ד. [וע"י מגילה טז. שבת של המן טענתה וחשבה שמרדכי מרכיב את אביה המן.] וע"י בחידושי הגר"י זצ"ל (סטנסיל) מש"כ בזה, ובס' ימי הפורים מאמר ד'.

ובביזה לא שלחו את ידם

הרב אהרן הכהן פרידמן

"ואת עשרת בני המן בן המדתא צורר היהודים הרגו ובביזה לא שלחו את ידם." (ט-י) בספר "אהלים" עמ"ס מגילה, מובאת קושיית הגאון ר' יצחק ירוחם דיסקין זצ"ל, למה לא שלחו את ידם בביזה, הרי הם היו בני עמלק, ובהמתתם צריך מחיית עמלק שכוללת מן הדין גם את רכושם, כמבואר ברש"י ע"פ "תמחה את זכר עמלק" [דברים כה-יט] "מאיש ועד אשה מעולל ועד יונק משור ועד שה שלא יהא שם עמלק נזכר אפילו על הבהמה לומר בהמה זו משל עמלק היתה".

ולכאורה יש לומר שזה באמת כונת הקרא שלא שלחו את ידם בביזה לקחת לעצמם, אלא השמידו את הביזה, אמנם כעין שאלתו יש לשאול על הכתוב במגילה [ח-ב] "ותשם אסתרו את מרדכי על בית המן", ונראה שמינתה אותו על בית המן, שיהא הבית לו ולצרכו, וגם כאן יש לשאול, למה לא השמידו את ביתו, כדי למחות את זכרו.

וכתב הגריי"ד זצ"ל לתרץ, לפי מה שמבואר בגמ' [מגילה טו א] שהמן היה עבד של מרדכי ועבד אין לו חיים כמבואר ביבמות [סב א], וא"כ באמת בני המן לא נחשבים בני עמלק רק משו"ה הרגו אותם דל"ג מבהמתו של עמלק, שאף שלגבי הלכה לא נחשבים בני המן, אבל שמם בודאי היה בני המן, וע"כ יש מצוה להרגם, וע"כ כ"ז לגבי בני המן, אבל את ביזתם לא היה דין לאבד, כיון שלא היה זה רכוש עמלק.

ויל"ד בדבריו במש"כ שהיו צריכים להרוג אותם מדין מחיית זכר עמלק, שיל" שעיקר דין מחיית עמלק זה מחיית בני עמלק, ושלימות המצוה זה שלא רק שיהרגו אותם אלא שלא ישאר כל זכר מהם ולא יזכר שמם, וע"כ ציוותה תורה להרוג גם את בהמתם, אבל י"ל שלגבי חיי אדם לא נתחדש שבשביל שלימות המצוה שלא ישאר לו כל זכר יהיה מותר להרוג אדם שבביל זה. והנה תירוצו מתרץ רק את השאלה מביזת בני המן ולא ממש"כ לשאול מבית המן.

יש לתרץ על שאלתו שהדין להרוג גם את בהמת עמלק שלא ישאר לו כל זכר זה אחרי שמאבדים את כל בני עמלק ונאבד עמלק מהעולם אז שלימות המצוה שלא ישאר להם כל שם, אבל כל עוד שחיים עמלקים בעולם אין שום מצוה לאבד ממנו, כיון שאין למעשה זה שום תועלת, דעיון שחיים עוד עמלקים בעולם לא יאבד שמם בזה שיאבדו להם מרכושם, שמעשה זה לא גורם כלל לאיבוד שמם, רק אחרי שהם בעצמם נמחו ונאבדו אז יש תועלת ומשמעות לאבד שמם לגמרי, וע"כ בזמן מרדכי ואסתר שאמנם הרגו את הקמים עליהם להרגם אבל לא הרגו את כל זרע עמלק לא היה מצוה לאבד רכושם.

תשועתם היית לנצח

הרב אברהם ישעיהו פרידליס

בפיוט "שושנת יעקב" נראה לבאר דמ"ש "לנצח" היינו לעתיד לבוא ואילו **דור ודור** קאי על הזמן הזה, וכע"ז כ' בחידושי מרן רי"ז הלוי זצ"ל עה"ת (פר' שמות) עה"פ זה שמי לעולם וזה זכרי לדור דור, דלעולם קאי אלעתיד לבוא ודוד ודור קאי על הזמן הזה. ועיו"ש. והנה ידוע דלעת"ל יתברר ויתגלה בהכרה ברורה שגם מה שהיה נראה בעוה"ז כרע ח"ו, הכל בעצם היה מכוון לטובה ממידת חסדו ית', כמש"כ הרמח"ל (דעת תבונות ח"א, נד) וז"ל: כי ידוע דרכי הקב"ה לעת"ל לעיני כל ישראל, איך אפי' התוכחות והיסורין לא היו אלא הזמנות לטובה והכנה ממש לברכה. עכ"ד. ולפ"ז נראה לבאר דזהו הפי' **תשועתם היית לנצח**, כלומר דלעת"ל יתגלה שהצער והיסורין שבעוה"ז היו מכוונים לטובה **ולישועה**, אמנם בזמן הזה זהו רק בגדר **תקוה** ואמונה שכל מאי דעביד רחמנא לטב עביד, וזהו הפי' **ותקוהם בכל דור ודור**. ועפ"ז יתפרש גם המשך הפיוט **להודיע שכל קוויך לא יבושו ולא יכלמו לנצח כל החוסים בך**, כלומר דלעת"ל כשיראו שהכל היה לטובה, אזי לא יבושו כל החוסים בהקב"ה שהאמינו בו בעוה"ז שהכל לטובה גם כאשר לא ראו זאת, ונס פורים בא' להודיע' זאת, שהרי ידוע שבנס פורים ראו בחוש שגם דברים שמתחילה נראו כרע ליהודים היו בעצם לטובה עבור ישועת כלל ישראל, כגון מה שאחשוורוש גידל את המן, ועי' במדרש (אסתר"ז זא), שלא נתגדל המן אלא למפלתו, וכן מה שדרשו חז"ל שם עה"פ 'לתלות את מרדכי על העץ אשר הכין לו' - נתא לו הכין. וכן שאמר המן לעשות יקר וגדולה לאיש שהמלך חפץ ביקרו. וכן עדי"ז לאורך כל המגילה כמו שהאריכו בזה במדרשי חז"ל ובספרים הק'. ונראה דזהו הטעם למה דאיתא שם במדרש (פ"ה), דבזמן שהמן הרכיב את מרדכי, כנסת ישראל היתה אומרת: הפכת מספדי למחול לי. ובהו גם יתבאר מש"כ הרמב"ם סוף הל' מגילה וז"ל: כל ספרי הנביאים וכו' עתידין ליבטל חוץ ממגילת אסתר וכו', ואע"פ שכל זכרון הצרות יבטל ימי הפורים לא יבטלו שנא' וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם. עכ"ד. כיון שהארת פורים שכל ההסתר מכוון לטובה היא אותה הארה של לעת"ל.

קיבלו היהודים עליהם

הרב יהושע ברק

"והימים האלו נזכרים ונעשים בכל דור ודור, משפחה ומשפחה, מדינה ומדינה, עיר ועיר וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם" (פ"ח, כח). ובפס' הקודם "קיימו וקיבלו היהודים עליהם ועל כל הנלווים עליהם ולא יעבור להיות עושים את שני הימים האלה ככתבם וכזמנם בכל שנה ושנה".

והנה יש לעיין, א. דלכאורה יש כאן כפילות דבפס' כ"ז כתוב שהיהודים קיבלו עליהם לקיים את שני ימי הפורים בכל דיניהם וא"כ מה הוצרך לכתוב אח"כ שקיבלו עליהם בכל מקום את ימי הפורים, ואם קיבלו עליהם פשיטא שהימים האלה נזכרים ונעשים. ב. למה הוצרך הפירוט בכל דור, בכל משפחה, וכו' דאטו ס"ד דרק בחלק מהמקומות יקיימו דיני פורים.

והנה על שאלה ב', כ' **האבן עזרא** לבאר "שלא יחשוב אדם כי אינו חיוב מי שהוא במקום שלא היה שם יהודי בימי הניסים או במדינה חדשה". ולפ"ז אתי שפיר דהפסוק בא לחדש שגם מי שגר במקום שלא היה בו עיקר הנס או במדינה שלא היתה באותו זמן, דגם עליו איכא חיוב של שמחת ימי הפורים בכל שנה ושנה. ו**אפשר** שלפ"ז מיושבת גם השאלה הראשונה, דאין כאן שום כפילות כלל והפס' השני בא לחדש כאמור לעיל שלא רק היהודים שבמקום הנס חייבים בדיני הפורים אלא כל היהודים בכל המקומות שקיבלו עליהם את דיני הפורים ככתבם וכזמנם".

ואולי אפ"ל עוד דהנה מציינו בפורים כמה מצוות שלא נאמרו בשום מועד אחר והם - מתנות לאביונים, ומשלוח מנות וכן החיוב של שתית יין ושמחה עד דלא ידע, ו**בטעם הדבר**, כ' חלק מהאחרונים דהוא כנגד הדברים שזמם המן על היהודים שעל מה שאמר "ישנו עם אחד מפוזר ומפורד בין העמים" - תיקנו חז"ל לשלוח מנות איש לרעהו להרבות אהבה וריעות ולבטל להדיא כל נסיון להציג אותנו כעם מפוזר ומפורד. וגם השכל יחייבו דאדם שנותן ק' זהובים לק' עניים החיה ק' נפשות, מאדם שנתן לעני אחד 100 זהובים, ו**הב"ח בס"י תרצה** כ' לבאר שבפורים היו ב' ניסים, האחד שנפרע לנו מכל צרינו ונקם נקמתנו, ועוד שהושיענו עד שלא נפקד מאתנו איש והם מרומזים בב' המתנות שנתן אחשוורוש ליהודים, בית המן והטבעת, ולזכר כך תיקנו חז"ל שכל אדם יתן מיזו ומהונו ב' מתנות ולאביון די במתנה אחת כדי להחיותו, אבל בשמחת האדם עם אוהביו, אולי לא ימצא האדם כ"כ הרבה רעים וידידים לכן תיקנו חז"ל שישלח ב' מנות לכל איש ע"מ להרבות את השמחה והאהבה ביניהם, עכ"ד. **עכ"פ מבואר** דהמצוות שתיקנו הם זכרון לניסים שנעשו (וכ"כ **הביאור הלכה** בטעם שתיקנו חז"ל לשתות יין יותר מכפי הרגיל משום שע"י היין נעשה הנס וכמבואר בהרחבה במגילה).

ועפ"י הנ"ל י"ל דהרי המן ביקש מאחשוורוש לאבד את כל היהודים שבכל מדינות מלכותו ובאגרות שנשלחו לכל האחשדרפנים בכל מדינה ומדינה ולכל עם בלשונו - כך היה כתוב להיקהל על היהודים ולאבדם ושללם לבוז, ומנגד כשנהפך הענין וגברה ידם של ישראל גם שלחו ספרים ורצים לכל המדינות שהיהודים יעמדו על נפשם ויהרגו את הגויים. ולכן כשקיבלו עליהם היהודים את ימי הפורים, קיבלו לעשות בכל מקום כנגד גזירתו של המן הרשע שבכל מקום ומקום יקיימו את ימי הפורים כל היהודים שבמקום וגם הנלווים עליהם, וכמו שביאר רש"י גרים העתידים להתגייר שעדיין אינם שייכים בפועל לעם ישראל, אבל גם הם חייבים בכל המצוות, כי גם עליהם נגזרה הגזירה של המן, וודאי כיוון לכולם וכלל גם את הגרים העומדים לבוא בקהל ה'. ומדכתיב נלווים - משמע שהם כבר בפרשה. וכל אחד צריך לשמוע המגילה ואת כל הניסים שנעשו.

ומעתה מיושב מה שהקשינו בתחילה, דעל השאלה הראשונה, י"ל דאין כאן כפילות כלל והוא עפ"י המבואר בתרגום שבפס' כ"ז מבואר החיוב של קריאת המגילה בכל הזמנים ("א-ט"ו) **כתקנת חז"ל**, והפס' אחריו בא ללמדנו שכל איש ישראל בכל מקום שהוא ובכל מצב שהוא מחוייב חוץ ממקרא מגילה בשמחת הפורים על כל פרטיה, והם ב' ענינים שונים, והשאלה השניה אתי שפיר בפשיטות דכיון דהיא גופא היתה מחשבתו וזממו של המן ע"כ תיקנו כנגד זה את ימי הפורים באותו מטבע בכל מקום ובכל משפחה ובכל עיר לשמח ולשמוח ביחד. והס"ד היתה כדברי האבן עזרא, שאולי רק במקום שנעשה הנס מחוייבים בדיני הפורים אבל בשאר מקומות לא יתחייבו וקמ"ל דמחוייבים בכל מקום. ויותר אזה דאפ"ל דבאמת הדבר פשוט שבכל מקום יקיימו את הפורים ומאי צריך להשיענו, **אך להמבואר**, היא גופא מטרת הענין שבכל מקום ומקום שאפשר יקיימו עליהם ועל זרעם את כל דיני הפורים.

ז"ל היערות דבש [ח"א דרוש י"ז] "והנה במ"ר למגילה [י' י] זה הנס שלא נעשה בעולם כמותו וכו'. והדבר תמוה וכי לא היו קריעת ים סוף וכיבוש ל"א מלכים וכו' נסים מפורסמים יותר, אדרבה בזה הרבה טענו שאין בו חוץ לטבע כלל וכו'. אבל הענין, כי כל זמן שה' בקרבנו אין מעצור לנו ניסים ונפלאות, כי ה' משדד מערכות וכו', ואין פלא אם יפוצו אויביו וינסו משנאיו וכו', אמנם אם אין ה' בקרבנו, בזה נפלנו ונמסרנו לטבע ומשטרי השמים [ר"ל כמ"ש בשו"ת הרשב"א ח"א סי' י"ט ז"ל "והוא שכתוב 'אסתירה פני מהם אראה מה אחריתם' ר"ל אסלק השגחתי מהם ואניחם ביד המזלות ושאר משטרי השמים וכו' ואכמ"ל] והרי אנו נתונים למקרי הזמן להיותם עתידים לפגעים וצרות רבות ורעות, כי כוכבי שמים לוחמים בנו כנודע, כי כל המזלות מנגדים אותנו, וזהו אומרים [שבת קנ"ו א] אין מזל לישראל, כי מזלות הם מנגדים בנו, ולכן מעת אשר הודחנו ונמסרנו תחת משטרי השמים וכוכביהם דלנו עד מאוד וכו'. ובזה יובנו דברי מדרש הנ"ל שהפליג בנס זה יותר מכל ניסים, כי כל ניסים נעשו ברוממות ישראל וה' בקרבם, כמו קריעת ים סוף וכדו', וזהו אין לתמוה כ"כ הפלא מה' - השוכן בקרב העם - דבר, אבל נס אסתר היה כשהיו ישראל בגולה וה' אין בהם כדכתיב [ירמיה מ"ט ל"ח] ושמתי כסאי בעילם, כי השכינה גלתה כביכול ומשפיעה רק לשר, ומ"מ יעשה נס כזה וכו' זהו מפלאי פלאות וכו', ובזה יש להבין למה נקראת המגילה ע"ש אסתר וכו' דזה מורה על תוקף הנס, דידוע מ"ש אסתר מלשון ואנכי הסתר אסתיר, והיינו שהיתה השכינה בהסתרת פנים מאתנו, היינו בגולה וכו' ומ"מ נעשה לנו נס כזה, וזהו מתוקף הנס וכו' עכ"ל

שם 'פורים'

ומעתה נבין היטב הטעם שקראו לימים האלה 'פורים' שלכאור' אינו שייך לעיקר הנס, ולהאמור הביאור שהרי ענין הפור שעשה המן מבואר בחז"ל בפדר"א פ"ג ר"י יוסי אומר אסטרולוגוס [חוזה בכוכבים] גדול היה המן וכתב אגרות פתקין והפיל גורלות לידע בין יום ליום ובין מזל ומזל וכו' ובאגדת אסתר פ"ט "בא וראה אותו היום שהסכימו כל הקוסמים וכל החרטומים שאין לישראל בו תקומה אותו היום היה להם בו תשועה גדולה ושלטו בו על אויביהם". והנה בזמן שהיתה השגחתו גלויה עלינו אין לנו לירא כלל מגורל המזלות וכמ"ש הרמב"ן בפ' בלק עה"פ כי לא נחש ביעקב ז"ל "אין נחש ביעקב להרע או להטיב להם וכו' כי מפי עליון תצא להם הרעות והטוב לומר כי חלק ה' עמו אינם בממשלת שרים וכוכבי השמים וכסיליהם שיזיק להם אדם בקסם ונחש כגוים וכו'". אבל בזמן הגלות שהשליכו ה' מארצו לארצות הגוים הנתונות תחת הנהגת הכוכבים והמזלות היה לנו מקום לירא מגורל המזלות. [ובזה נבין הטעם ששמח המן כשראה שנפל לו ירח שמת בו משה והוא עפמ"ש הגר"א חבר באו"ת אות כ"ט ז"ל "ומת משה במדבר ולא ידע איש את קבורתו, ועי"ז גרם ג"כ בחינת הסתרת פניו יתברך מישאל ועפ"י הטבע אין להם שום מציאות בעולם וכו' ואכמ"ל]. וזהו גודל הנס שהקב"ה הפך את פור המן לפורינו! והענין מבואר בפי הגר"א למגילה [ג' ז'] ז"ל "וקראו פורים ע"ש הפור לפי שהוא עיקר הנס שהוא הפיל פור - גורל לפי המזלות באיזה יום יוכל לנצח אותם ונפל על י"ג אדר, אלא שהקב"ה הפך את המזלות ושידד את המערכות וז"ש "כי פור המן נהפך לפורינו" וזהו נס גדול מאד" עכ"ל, ושם ט' כ"ד "והפיל פור וכו' - שגם הגורל שהפיל במזלות היו כל המזלות ג"כ 'להוים ולאבדם' אך שהקב"ה הפך את כל המזלות וזהו עיקר הנס הגדול" ושם כ"ו "ע"ש הפור - ע"ש הנס שהיפך הקב"ה את כל המזלות שזהו עיקר הנס" עכ"ל. וע"ע בהרחבה בדרושי בית דוד דרוש י"ב.

המן מן התורה מנין

אחז"ל "המן מן התורה מנין שנא' המן העץ אשר צייתך לבלתי אכל ממנו אכלת" ולהאמור נראה לבאר עפמ"ש הגר"א חבר זצ"ל בהקדמתו להגדש"פ ז"ל "...שנטיעת הגן רומז לכל העולמות והנבראים כולם שברא בעולמו, ושני מיני העצים שבתוך הגן הם שני דרכי ההנהגה, הא', הארת כבודו העצמי המתפשט בכל העולמות בגילוי גמור כמ"ש "ואתה מחיה את כולם" וכו' ולכן יקרא עץ החיים וכו' ודרך הב' הוא סידור הנהגה הטבעית ע"י כוכבים ומזלות ומערכות השמים שהם משתנים לטוב ולרע בעליית וירידת המזלות, והוא עץ הדעת טוב ורע, וכאשר נברא אדה"ר נברא בתכונה שלימה שיהיה דבוק בא-ל חי כענין ישראל אחר מתן תורה וכו', אבל כשאכל עץ הדעת ונמשך אחר הטבע לקבל שפעו מן הכוכבים ומזלות הרי גרם שנדבקה הערלה בברית קודש והוא קבלת שפעו ע"י האמצעים העליונים כמו >>

בפרק י' פסוק א' וישם המלך אחרש מס על הארץ ואיי הים. הנה הכתיב הוא 'אחרש' בלי ו' וזה המקום היחיד בכל מגילת אסתר שנכתב אחרש בלי ו', ויש לעיין מה בא לרמז, ומדוע דוקא פה נכתב בלי ו'.

ושמעתי על זה ביאור נפלא ממור"ר הגר"ח שיפמן שליט"א משגיח בישיבת קול יעקב, שהנה בפסוק פה כתוב וישם המלך אחרש מס על הארץ ואיי הים ויש לשאול מה באה המגילה לומר בזה ולאיזה צורך נכתב.

והנה בבי' הגר"א לעיל פרק ב' פסוק י"ח ויעש המלך משתה גדול וגו' והנחה למדינות עשה כתב וז"ל: בשביל שלא היה יודע מאיזה משפחה היא לכך עשה הנחה למדינות. וזה שנאמר אחר כך כשידע מאיזה משפחה היא (להלן י-יא) וישם המלך אחרש מס וכו' כמו שמפורש עכ"ל.

והיינו דהגר"א מבאר דהפסוק פה בא לומר שכיון שכעת נודע לו שאסתר היא יהודית ולא שייכת לשום אומה ממילא ביטל הנחה שעשה, והחזיר המיסים אל כולם.

אמנם עדיין יש לתמוה לאיזה צורך נכתב פרט זה דמה הנ"מ בשבילינו בזה שהחזיר המיסים.

אלא דיש לבאר ע"פ מה שידוע בשם הגר"י אברמסקי זצ"ל, על הפסוק הבא (פסוק ב) וכל מעשה תקפו וגבורתו ופרשת גדולת מרדכי אשר גדלו המלך הלא הם כתובים על ספר דברי הימים למלכי מדי ופרס, ושאל על זה הגר"י אברמסקי מה בא פסוק זה ללמדינו וכי מה נ"מ בשבילינו שפרשת גדולת מרדכי כתובים בספר דברי הימים, וביאר כך שחתימת המגילה באה לומר כי מי שחושב שמגילת אסתר היא סיפור הסטורי יפה אזי הוא טועה בהבנת המטרה של המגילה ובא הפסוק לומר מי שרוצה לדעת סיפורי פרשת וגדולת מרדכי ילך לחפש בספר דברי הימים למלכי מדי ופרס כי המגילה הזו שנכתבה ברוח הקודש באה ללמדינו להתחזק באמונה בה' להתבונן בניסים הרבים והעצומים שהיו לכך אורך המגילה [שעי"ז מאהבת הנס הדר קבלוה בימי אחרשוש].

וע"פ דרך זה י"ל ג"כ בפסוק הקודם, שהמגילה באה לומר שמה היה כל המסקנא של אחרשוש מהענין שאפשר להחזיר שוב את המיסים. ז"א זה הסתכלות של גוי שלא רואה את כל הניסים והשגחה פרטית אלא הסתכלות שטחית, איזשהו רווח כלכלי ותו לא.

וממילא על זה בא מיד הפסוק הבא ואומר דע לך הקורא אל תלך בדרכו של אחרשוש ואל תקרא את המגילה כמו ספר סיפורים אלא תתבונן בהשגחת ה' העולה מהמגילה.

וממילא לפי"ז אפשר ליישב באופן נפלא דרך רמז מדוע דוקא פה חסר ו', דהנה מגילת אסתר מתחיל באות ו'- ויהי בימי אחרשוש ומסתיים באות ו' - לכל זרעו. והרמז בזה דידוע שאות ו' היא ו' החיבור דהיינו שבא לרמז שכל המגילה צריך להתבונן בה לחבר פרט ודבר לדבר ואז ע"י התבוננות של חיבור כל הדברים מתגלה במלא עוצמתו השגחת ה' ואהבת ה' לעמו ישראל גם בתוך ההסתר (וכידוע מהגר"א שהדר קבלוהו מאהבת הנס זה דווקא בגלל שראו איך ה' אוהב אותם בתוך הגלות וההסתר).

וממילא י"ל דכאן בפסוק הזה שמלמד לנו שאחרשוש לא התבונן בחיבור המאורעות ללמוד מהם השגחת ה' וכל המסקנא שלו היה רק שיקול כלכלי אז פה השמיטו ממנו האות ו' שלא היה לו הדעת להתבונן בענין של ו' החיבור ולכן דוקא פה המקום היחיד שכתוב בלי ו'.

המשך - על כן קראו

שכתבנו לעיל, ולכן אמרו שנמשכה ערלתו וכו' וגרם קלקול לכל זרעו עד שנכחרו האבות הקדושים ונכחרו זרעם לקבל תורתו, וכשעמדו על הר סיני פסקה זוהמתו והוא חטא אדה"ר וכו'". והנה כידוע שע"י חטא העגל חזרה זוהמתו ואף שנמחל להם אח"כ ונתקן הענין וניתנה עדות ליה ששכן שכינתו ביניהם במשכן, מ"מ לא נתקן לגמרי וע"ז בא ענין הגלות בכל הדורות שהוא ענין שליטת אוה"ע שתחת המזלות עליהם כנודע שזה כל ענין הגלות, עד שיתקיים הכתוב "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ". נמצא לפ"ז שהכח שניתן להמן לבא על ישראל מצד שליטת המזלות, הוא מחמת ואכילת אדה"ר מעץ הדעת.

בקושיית הרב רפאל סופר (בגליון קלא) אמאי צריך קרא דאין מעברים אלא אדר, והרי מן התורה אין מושג של שם החודש אדר, אלא חודש שנים עשר, וא"כ הלא וודאי כשמעברים יהיה חודש שלושה עשר.

כתב הרב יצחק לסיצין שהשואל ייסד שמה"ת אין שמות לחודשים כלל אלא רק "בחודש הראשון" "בחודש השביעי". אך באמת נראה שיש לחודשים שמות מה"ת "ראשון" "שני" וכו'. דהיינו, שכשנאמר בחודש הראשון, בחודש השביעי, הם מספרים גרידא, ועד"ז תרגומם הוא בירחא קדמאה (במדבר ט,א) דירחא שביעאה (ויקרא טז,כט) משא"כ כשנאמר "בראשון" הכוונה לשם החודש שנקרא בלשון התורה "ראשון" ועד"ז תרגם אונקלוס "בניסן" (במדבר ט,ה) כשזה שמו בל' התרגום ועפ"ז י"ל דשפיר שייך לעבר חודש אחר כגון את החודש ששמו "שביעי" והחדשים שאח"כ ישארו בשמותיהם שמיני תשיעי, אע"פ שבמספר הם החודש התשיעי והעשירי. ולפ"ז איה"נ דבימות החמה פשיטא שלא יועיל העיבור לעכב בחודש את מועדי חודש תשרי, כי בתורה נאמר שהם "בחודש השביעי" ולא "בשביעי", ואצטריך קרא רק לאפוקי שאין מעברין אחד מחודשי החורף אלא אדר.

והרב מ. נפתלי כ' ד"ל עפ"ד הירושלמי (מגילה א,ה) אותה שנה היתה מעוברת, ופי' הפ"מ דנס פורים היה ב"אדר שני". ע"כ. ואעפ"כ כתוב (אסתר ח,יב) שהנס היה ב"חודש שנים עשר". [להקה"ע יוצא ראייה להיפוך, אמנם להפ"מ שהדרשא רק מ"מחודש לחודש", מוכח בפשטות כנ"ל]. וא"כ אם היו מעברים השנה בניסן, יקראו לשניהם "החודש הראשון".

הרב מרדכי דב אינדיג תמה על השאלה מנין לשואל שאם למשל יעברו את חודש אייר שהוא החודש השני אז החודש הבא יקרא שלישי ולאחריו רביעי וכו' ורק בחודש הי"ג יהיה נפק"מ. דנראה שאם היו מעברים את חודש אייר היינו את החודש השני החודש הזה היה נקרא חודש 2 א והבא אחריו היה נקרא חודש 2 ב, כפי שהיום החודש הראשון נקרא אדר א' והחודש השני נקרא אדר ב'.

והרב שמואל זכאי כתב דיש נפק"מ אם מעברים את חודש הי"ב או למשל את חודש השביעי, לגבי כל הגילאים שבתורה (בר מצוה, בן ט', בת ג', ועוד), למי שנולד בחודש התשיעי שכיון שצריך לעבר את חודש הי"ב אם כן אין כח ביד חכמים לעבר את חודש השביעי ואם עיברוהו לא עשו כלום ומחשבים את גילו כאילו לא עיבור, ואין נפק"מ בזה איך קוראים לחודש זה 'אדר' או 'יב'.

והרב אהרן פרידמן כתב דהנפק"מ לגבי חודש תשרי, שאף שאין מעברין אחר ר"ה, אבל אחר ר"ה עדיין אפשר לעבר את חודש תשרי עצמו, ונפ"מ לחג הסוכות, וגם אם נימא שכשהתחיל החודש א"א לעברו, עדין א"ש, שכל הדין שאין מעברין אחר ר"ה הוא גם בנוי ע"כ שאין מעברין אלא אדר, וא"כ נפ"מ לפסח, ספירת העומר, שבועות וסוכות.

עוד כתב הרב פרידמן שיש נפק"מ איזה חודש מעובר לא רק לגבי המועדים שיש בחודשים, אלא גם לגבי הזמן שבו נשלמת שנה, שהרי הנולד בחודש מסוים לשנה הבאה באותו חודש נשלמת שנתו, וא"כ יש נפ"מ גדולה איזה חודש מעברים, בשביל הנולדים באותו חודש, מתי תושלם שנתם, אם החודש לא מעובר, אז מיד שמגיע החודש יושלם שנתם, ואם החודש מעובר אז רק כשיגיע חודש העיבור תושלם שנתם. והנפ"מ מתי תושלם השנה, יש בזה הרבה נפ"מ בדיני התורה, לגבי זמן החיוב במצוות, זמן שנקרא מופלא סמוך לאיש, בת ג' לגבי ראויה לביאה, לגבי דיני ערכין, לגבי דיני הקרבנות יש נפ"מ בגיל הבהמה, ועוד.

וכעין זה כתב הרב יחזקאל נויבירט דנפק"מ לגבי מי שנולד בט"ו אדר א' ואחר נולד בא' באדר שני דמבו' באו"ח סי' נה ס"י דהנולד באדר שני נעשה בר מצוה קודם, וא"כ אם היו מעברים חודש אחר הנולד קודם יהיה גדול קודם, אבל עכשיו הנולד קודם יגדל אח"כ.

ובמה שתירצו (בגליון קל"ג) הרב יצחק לוי **והרב אי"ש** ו. שחודש העיבור אינו ממנין החדשים, **השיב המקשה** ממש"כ התוס' בסנהדרין יב. דהמקור להך דינא דאין מעברין אלא אדר הוא מדכתיב לחודש שנים עשר הוא חודש אדר, ואי נעבר חודש אחר לא יהא אדר חודש שנים עשר, עכ"ד התוס'. ואי נימא דחודש העיבור אינו ממנין החדשים א"כ אף בעיבור חודש אחר מ"מ ישאר אדר חודש הי"ב, וא"כ עכ"פ לשי' התוס' הקו' במקומה עומדת.

בקושיית הרב אהרן אולמן (בגליון קל"ב) דבש"ע שי"ח סעי' ו-ז כ' דמותר להניח בשבת קדירה ע"ג קדירה הטמונה, וי"א דאפי' הקדירה התחתונה עומדת ע"ג האש. ובסי' רנ"ג ס"ח כ' דהקדירה הטמונה אסור להניחה ע"ג האש אפי' מערב שבת, שמטמין במוסיף הבל.

העיר הרב אפרים גרבר דמקור דין זה הוא בב"י סי' רנ"ח בשם ר"י ולא כתוב שם "הטמונה". ואולי כיון שבסעיף ו' כתב המחבר "הטמונה", נקט בס"ז זה כשיגרא דלישנא.

בקושיית הרב אריה שפירא (גליון קל"ד) על הס"ד דרב המנונא במכות ב. שבהעידו על גב שאין לו מה לשלם והוזמו אם מכרו אף שיש להם ממון. דהרי אם העידו עליו ששכר פועל ואין לו ממון דהביאו התוס' ט. מר"ת דדינו הוא למכור נכסיו כדי שיהא לו לשלם מי הוה ס"ד דאם יש להם ממון יהו חייבים למכור נכסיהם, והרי הזממה היתה על התשלומין, והמכירה כשאין לו הוא סעיף מסעיפי התשלומין וכיון שלהם יש ממון צריכים לשלם ולא למכור וה"נ הכא.

כתב הרב מ. נפתלי כתב ד"ל שבשכר פועל, המטרה רק שישולם הממון לפועל, ואם צריך, מוכר נכסיו לשלם, אבל בגבגב יש ב' מטרות. א. תשלום ההפסד. ב. עונש שיצטער בעבדות. דהנה אריב"ז אוזן ששמעה לא תגנוב. תרצע. ומשמע שהוא עונש דלא תגנוב. ובעלמא מספיק העונש דעבדות, וכשממאן להשתחרר, שמראה שהעבדות אינה עונש בשבילו, הוא צריך עונש אחר. [אלא דגזיה"כ שרק כשאין לו, יענש בעבדות]. וכן יל"ד מדהוצרך לפרט ונמכר בגניבתו, דהוא עונש בגלל גניבתו, ולא סתם אמצעי לתשלום.

ובדומה לזה כתב הרב מנחם הס דיש לחלק דודאי גבי כל מי שאין לו לשלם שמוכרים נכסיו, הוי רק אמצעי תשלום כזה ולא כזה, אבל לגבי גב הנמכר אינו כן דדין מכירתו לעבד אינו מדין תשלומין אלא דגזרה תורה שגב שאין לו לשלם נמכר בגניבתו, רק דדין הוא דתשלומי המכירה הם של הניזק, דזהו הגדר ב"ונמכר בגניבתו". (ומוכח כן בקידושין יח דאם גנתו חמש מאות ושוה אלף, אינו נמכר, ואיכא מ"ד דאף בגניבתו אלף ושוה חמש מאות אינו נמכר, וחזינן דאינו כמכירת נכסיו דהוי דרך תשלום, אלא דין עצמי דנמכר כיון שאין לו לשלם, דמכירת נכסיו ודאי מוכרים גם דבר ששווה יותר או פחות מדמי הגניבה.

תגובות

לגליון קלד בענין קרבן עולה

במש"כ הרב יצחק לוי להקשות בהא דמבואר שעולה באה לכפר על עשה ועל ל"ת שניתק לעשה, ומאיך איתא בכ"מ שעולה אינה מכפרת אלא היא זורון.

ונראה ליישב דהעושה חטא בעי כפרה שעבירה בידו אך מי שנמנע ולא קיים עשה המחוייב בו אין עבירה בידו ולא בעי כפרה, אבל מחוסר הוא ריצוי לה' וכאילו בעי כפרה, ועולה שהיא זורון באה לריצוי תמורת ביטול העשה. וכן בלאו הניתק לעשה, אחר שעבר על הלאו מחוייב הוא בעשה וחשיב כביטול עשה.

מאיר אברהם טנץ

בשער הציון בענין "עולה כליל" הביא מהתנחומא "עולה כולה קדושה, מפני שלא היתה באה על עוונות", ואמנם בפשטות הביאור בתנחו' שזה גופא קדושתה שאינה באה על חטא, וע"ד מש"כ הגר"א עה"פ (משלי טו,ח) זבח רשעים תועבת ה': זבח הוא שלמים כמ"ש ואם זבח שלמים וגו', ואין רצון הש"י שיביא האדם קרבן חטאת על רוע מעללי, כי אין רצונו שיחטא האדם שיביא אח"כ עליה חטאת, אבל שלמים הם רצונו, כי לא על חטא יובאו, וז"ש זבח רשעים תועבה, אפילו הזבח של הרשעים מתועב אצלו, מפני שהם ממרים לרצונו. ע"כ. ויש לקשר לזה מש"כ הגר"א באו"ח סימן ח' סעיף א' בד"ה ויברך: נראה ליתן טעם למה בקצת מצוות אין מברכין... ג'. מצוה הבאה בעבירה כגון השבת גזילה, שלא צונו לגזול כדי להשיב. עכ"ל. וכן קרבן העולה מכיון שאינה באה על חטא, זה גופא מעלתה וחביבותה לפני המקום, כי יותר רצונו במצוה ובקרבן שלא על חטא יובאו. אמנם לפ"ד הרמב"ן שהביא בשעה"צ שם בסמיכות, מבואר ש"כולה קדושה", הכונה שהיא "כליל", ולפ"ז הפשט בתנחומא שהטעם שהוא כליל הוא משום שאינה באה על חטא "מעשי", אלא על חטא "הרהור" שאין מכיר בו אלא ה'.

דרושים לחברותא

טלפון	שעה	מקום	נושא
052-7451481		עדיף שד"ח	גמ' נשים
052-7625466	7:00 - 6:00	בית תפילה/משוכב נתיבות	דף היומי
052-7653584	11:30 - 9:00	זכרון משה	פסחים באנגלית
057-3163311			גמרא
9790869		ברכפלד	ניצוד מברכין/חזרה יבמות,טוטה/חומש רש"י/מוסר בעין
050-4101902	5:00 מ	גמיש	גמרא
057-3135605	12:00 - 11:00	זכרון משה	פסחים גמ' רש"י
054-7242912			מחפש שיעור בגמ' באנגלית
050-9444377	9:00-12:00 חוץ מיום ה'		גמ' (מוכן לשלם)
9740206	11:00-1:00	נאות שמחה	מס' ברכות בקצב מהיר ויסודי
	7:05	נתיבות המשפט 111	מתקיים שיעור דף היומי
054-9729402	בוקר וגם אהצ'	כולל קול יעקב	ח"מ, לטוען רבני
052-7684038		זכרון משה	מס' שבת פ"ב ותחילת כירה
052-7170366		בית כנסת דרומא	דף היומי/הל' פסח - בעין יסודי
9298517		יש ימים בוקר ויש אהצ'	אברך מחפש שילמדוהו גמ' נשים/נזיקין
052-7167619		פעמיים בשבוע 1:00-11:30	לבחור מצוין - כתובות פ' ראשון
054-4737360		חפציבה, בביתי	גמרא
054-8440914			לפחות עמוד גמרא
052-7130901	12:30 - 10:00	זכרון משה	גמ' מועד
057-3114454		משך חכמה	דף היומי
054-8424322	10 עד 1 בהתמדה	קמח	הלכות שבת
050-4111403		ברכפלד	גמ' עדיף ברכות, רש"י ותוס'
9760370		ברכפלד	ניצוד מברכין/חזרה יבמות,טוטה/חומש רש"י/מוסר בעין
9790869		ברכפלד	הלכה
052-7665106	7:00 - 5:00	ברכפלד	טוש"ע נידה
057-3156223		חניכי חברון בשד"ח	מגילה
052-7324862	5:00 - 3:00	גרין פארק	הלכה יו"ד
052-7620812	4:00-7:00 חלקי	אוהל מנחם/קמח עד המרכזי	טוש"ע שהייה והטמנה
9790821		כולל עטרת שלמה	דף היומי
057-3101491		בביתי	יהודי שעובד פה - פעם בשבוע
9298192			דף היומי
054-8424322	5:30 - 4:00	קמ"ח	דף היומי
054-8415403	5:00 - 4:00	קרית ספר	דף היומי
9340105		זכרון משה	גמ' חולין - עמוד ליום
050-4111403		ברכפלד	הלכות שבת
9285124		בביתי בחשמונאים	מחפש שיעור דף היומי
03-6744038		נאות הפסגה	איסור והיתר
052-7631465		ברכפלד	מס' ברכות דף ליום
050-4171130	10:30 - 9:30	ברכפלד	בחור ללמוד עם בחור תענית
9740767	8:45 - 7:45	חכמת התורה (מסילת ישרים)	טור, שו"ע, מ"ב
054-8403599	11:00 - 9:30	ברכפלד	1/2 שעה קיצוטרע, 1/2 שעה חומש רש"י
057-3129704	8:30-10:30 שעה מתוך	בביתי ברח' ר'יהודה הנשיא	גמיש, להשאיר הודעה
6374394	10:00 - 9:00	זכרון משה/היכל יצחק	הלכה / מוסר
054-8407350		זכרון משה	דף היומי
052-7614024		זכרון מאיר	הלכות מקוואות
054-9761746			דף היומי (רצוי אברך מבוגר)
052-8952613	11:00 - 9:00	בבית/היכל הגר"ם	מתקיים שיעור דף היומי
	7:45	אוה"ח 27 - חניכי הישיבות	כתובות
057-3166988	8:30-11:00	ימיים מתוך א"ב ג'ד	מ"ב הלכות שבת
052-7697695	9:00-11:30	חצי שעה מתוך	מחפש שיעור דף היומי
050-3140972	9:30	תחלת נתיב/מ"שד"ח	בבא מצינא
054-8462669	10:30 - 9:00	גרין פארק	טוש"ע נידה
057-3156223		קצוה"ח	מ"ב דרשו
9799833	9:15-10:45	ברכפלד - בני הישיבות	גמ' הלכה
054-8424663	7:00 מ	שאגת אריה/קצוה"ח	גמ' עמוד ליום, עדיף ברכות
050-4134050	שעה מ 9:00	בביתי בברכפלד	נביא/פרקי אבות, וכדומה
052-7136602		ברכפלד, עדיף בביתי	שיעור במס' יומא
052-7632205	10:15 - 9:15	שאגת אריה	הלכות סת"ם
050-4106417	10:30 - 9:00	ברכפלד ר"ע	הלכות סת"ם
050-2553310			נשים (בדיעבד נזיקין)
052-7526975			קידושין גמ' רש"י עם הבנה/הל' דינים שו"ע ונ"כ
052-7617912			חובות הלבבות
052-7617912			

בקר

אחר

בקר

פתוח

קושיות

קושיא לפרשת זכור

החיי אדם בכלל סח ס"ט כ' לגבי פרשת זכור, וז"ל ואם צריך לעקור מביתו לילך לעיר אחרת לקיים המצוה צריך עיון, ובנשמ"א דייק מגמ' ברה"ה שאם אין לו מי שיתקע בשבילו ברה"ה א"צ לעקור לעיר אחרת כדי לקיים מצות שופר, ע"ש שהאריך.

וצ"ע שהרי כ' המחבר (תרפה ס"ז) י"א שפרשת זכור ופי' פרה אדומה חייבים לקוראם מדאורייתא לפיכך בני הישובים שאין להם מנין צריכים לבא למקום שיש מנין בשבתות הללו כדי לשמוע פרשיות אלו שהם מדאורייתא. הרב עקיבא קאלשין

הלומדים מוזמנים לשלוח את תשובותיהם

בקצרה

לפקס 9740267 או למערכת
עבור מדור "מלחמתה של תורה"

קושיא

דעת בית הלל דפרו ורבו היינו בן ובת, דילפינן מבריתו של עולם (יבמות סא), ופירש רש"י אדם וחווה, וביאור הדברים דבסרא היא שצריך להעמיד בן ובת שמהם יש קיום למין האנושי, דומיא דאדם וחווה.

וצ"ע התינה קודם מתן תורה, אבל אחר מתן תורה הא אח אסור באחותו, ונמצא שא"א שמהם לבד יהיה קיום למין האנושי, אלא שכל אחד בפנ"ע ינשא לבן זוגו, וא"כ צ"ע השתא מה בין בן ובת לבין מי שהוליד בן ובת שלא קיים פרו", דבשניהם הביא ב' חצאין של קיום העולם, ואמאי צריך בן ובת דוקא.

הרב י. א. ברייזנר

הלומדים מוזמנים לשלוח את תשובותיהם

בקצרה

לפקס 9740267 או למערכת
עבור מדור "מלחמתה של תורה"

המעוניין להציע לפני הלומדים קו' שלא נדונה במפרשים,

בענינים הקרובים לכל עוסקי התורה. מוזמן לכתוב **בהירות ובתמציתיות**, ולשלוח למערכת.

אורה ושמחה וששון

אמרו חז"ל (בסוטה כא.) תורה אפילו בעידנא דלא עסיק בה מגינא ומצלי, דנמשלה לאור, משא"כ מצוה נמשלה לנר. ונ"ל בתלמידי חכמים אשר תורתם כתית מחודד ומשונון בפיהם, וכל מצוה שעושים הם עושים כתקנה עפ"י ההלכה המשוננת ומחודדת בפיהם, אז בשעת עשיית המצוה גופה חוזר על למודו, אם מניח תפילין חוזר במחשבתו הל' תפילין, וכדומה. נמצא מצוה גופה תורה, ומגנא אפילו בשעה שלא עסיק ונעשה מנר מצוה אור תורה... והיינו דכתיב **ליהודים היתה אורה ושמחה**, ואחז"ל אורה זו תורה ושמחה זה יו"ט וששון זו מילה ויקר אלו תפילין... ורומז לן אחר שקיבלו התורה עתה מאבהה ולא באונס, למדו כך באופן שעשיית המצוות גופה היה אורה ולא רק נר, וכנ"ל.

דרשות חתם סופר (ח"א קנד)

לקביעת חברותא:

9141217

24 שעות ביממה

לוח

עומקא דפרשה

נושאי הגליונות הבאים

- שמיני - הבדלה
- תזריע - מילה בשבת
- מצורע - ביעור חמץ
- אחרי (שבת הגדול) - הגדה של פסח

ד"ת [עד 700 מילים] יתקבלו בצירוף שם מלא וטל' בתיבות "עומקא דפרשה" או בדוא"ל: gal200@neto.

bezeqint.net

אין המערכת אחראית להחזיר כתבים או דיסקים. ד"ת בדפים מתקבלים עד יום ראשון בלבד. בדיסק ובמיייל יש להעביר עד יום ג' בלילה.

תיבות "עומקא"

רח' שדי חמד, בפתח אוצה"ס "בית יוסף".
בברכפלד בביהכ"נ "בני הישיבות" שד' יחזקאל.
בג. הדרומית, בביהכ"נ בית תפילה, נתי"מ 75.
בקרוב, בביהכ"נ משובב נתיבות

גליון פסח יוקדש לביאורים בהגדה של פסח

ד"ת בכת"י (דפים) יתקבלו עד ר"ח ניסן בדיסק ובדוא"ל עד ו' ניסן

לקראת הרחבת הגליון באופן קבוע בס"ד המעוניינים להשתתף ולכתוב בקביעות יפנו לטל' 050-4122753 אחרי 11 בלילה

לקבלת הגליון בדוא"ל בקביעות יש לשלוח בקשה לכתובת: gal200@neto.bezeqint.net

גליון עומקא דפרשה יו"ל בס"ד מדי שבת בשבתו, במודיעין עילית וברמת שלמה. [הנושא אחיד, והכותבים מבני המקום]. ניתן להשיג עלונים קודמים ומקבילים בטל' 054-8447267 אפשרויות ליסוד העלון במקומות נוספים, יתקבלו בשמחה.

היום או מחר

פקוח נפש, שהרי "לא נקראתי לבא אל המלך זה שלשים יום" וממילא סביר להניח שעוד מעט קט יקרא לי, ואז אכנס בדרך הרצויה והרגילה בלי להכנס לסכנה.

ובפרט שעל ידי כך עוד יצומו שלשה ימים לילה יום, ויבטלו את מצוות הפסח דאורייתא ודרבנן ובפרט שיש עוד זמן רב עד הגזירה עוד אחד עשר חדשים ומה הבדליות והמהירות?! וזהו הפחד הגדול שהיה למרדכי שמה המן יתחיל לחלק כסף רב זה לצדקה ולכן צריך מיד להזדרז בכל טעדיק למהר ולפעול בכל המהירות, כי אם יתחיל לחלק צדקה מי יודע מה יהיו התוצאות אם בכלל יוכלו לשבור את כחו.

וזהו כל מהותו של עמלק, רק לקרר ולצנן. אין מה למהר. שום דבר לא בוער - בכל הנוגע לרוחניות וליראת שמים - ודורשי רשומות אמרו וצא הלחם ב"עמלק מחר", שכל דבר רוחני דוחה למחר.

והפעם היחידה שמוזכר במגילה שם ה' ברמז ו'המן היום. זהו השפץ כנגד עמלק שנקרא מחר. ולמרות שהמן היה זרזי מאד בכל ביצוע רשעותיו ותכניו, אבל אחרי הכל, כדי להוציא בפועל כסף צריך זירוז, וכמ"ש "צו" אין צו אלא לשון זירוז, וביותר צריך זירוז במקום שיש חסרון כיס. וזה היה לנו לנס מה שהתממה המן ולא התחיל בחלוקת הצדקה.

וכתב שם בתורת משה להח"ס שזכרנו על זה שרצה המן לחלק כ"כ הרבה כסף לצדקה ואחשוורוש לא רצה [ולנה"ל יש להוסיף שגם המן התעצל קצת ולא התחיל לחלק] זה היה לנו לנס. ולזכר זה קבעו מרדכי ובית דינו "מתנות לאבינוים".

ובמלחמת עמלק גופא כתב רש"י "ידי משה כבדים", "בשביל שנתעצל במצוה ומה אחר תחתיו נתיקרו ידיו" דהיינו עמלק שמהותו רפיון וקירור, הצליח ח"ו להכניס באויר ובאורה כזאת התקררות שזה השפיע אף על הגדולים ביותר, כך בדרך אפשר.

ולפי הצד בגמרא (יומא נב.) שהמלה "מחר" הולך על "צא הלחם בעמלק מחר" יתכן שיש כאן עוד צד של דקויות בעצלות שדחה המלחמה למחר.

ומובא בילקוט ראובני "ולפי שנתעצל משה במלחמת עמלק לפיכך לא נכנס לארץ". מבהיל ונורא עד כמה התביעות של זריזות למצוה ועל מי, על משה רבינו. [ובעצם דברי הילקוט ראובני ביאר בכמה אופנים הכתב סופר עיי"ש]

ובתנא דבי אליהו פרק כ' כתוב: ולא גלגל הקב"ה והביא את המן לעולם אלא בשכרו של אגג שהיה בוכה ומתאנח בשעה שהיה חבוש בבית האסורים [אצל שאול המלך] ואמר אוי לי שמא יאבד זרעי לעולם מן העולם ע"כ. זאת אמרת התפלה והאנחות והבכיות הועילו לו ונתקבלה בקשתו.

וזה אולי הביאור מש"כ אצל שמואל "יזעק אל ה' כל הלילה" ולא נתבאר מה הזעקה שזעק, ויתכן שזעקת שמואל כל הלילה היתה שהקב"ה לא יאזין ולא ישמע ולא יקבל את תפלת אגג ובכיותיו. אבל בעונותינו נגזר מה שנגזר.

אבל אילו היה שאול הורגו לאגג באותו יום ולא היה דוחה למחר, כמה היינו מרויחים, כמה היה כלל ישראל מרויח.

כל ההבדל הוא: היום או מחר!!!

ועתה ידיד יקר עמוד ועשה חשבון בנפשך. ומה אם מחשבה ורצון בלבד של המן על חלוקת צדקה הולידו לנו את כל אלה. צונו השי"ת בתורה"ק במחצית השקל לדורי דורות, הכל כדי למחוק ולמגר את ההשפעה השלילית מרצונו ומחשבתו של המן. וחז"ל הקדושים תקנו "מתנות לאבינוים".

אנו שנותנים צדקה בפועל ולא רק במחשבה, ומתאמצים ומזדרזים למעלה מן היכולת, עמ"כ! שהשכר הוא לאין ערוך ולאין שעור. ובאמת כלל ישראל נותן כל שנה ושנה במתנות לאבינוים בלבד מליאדים רבים. אשרי העם שככה לו!!!!

מוגש ע"י:

ארגון "משובב נתיבות" מרכז להצלה רוחנית

057-3133330 057-3102044/8/9 057-3140000

בקשת רבני העיר הדהוּפּה

אביון ת"ח בתכלית ההידור

...ת"ח מופלג ויר"ש מרבים
השרוי במצוקה נוראה... מצוה
רבה לסייע... מצות מתנות
לאביונים בהידור רב...

מאיר בלאמו"ר הגר"ש זללה"ה קסלר
גם אני מצטרף א.ל. שטינמן
זבולון שוב

...מהשובי הת"ח בעירנו... מצבו דחוק מאוד
וזועק לעזרה דחופה ביותר... ופשוט שזה
מהצדקות המהודרות ביותר והנותן לת"ח זה
קיים מצוות מתנות לאביונים בהידור רב.

החותמים לכבוד התורה ולומדיה:

משה מרדכי קארפ   הנני מצטרף להנ"ל ל. ש. אלישיב
אברהם יצחק ברזל   משה הלל הירש   ישראל ש. זיכרמן
יצחק לוקסנבורג   אפרים רוטשילד   אהרן מיטלמן

כל התרומות ימסרו בו ביום

לציין עבור בקשת הרבנים הדהוּפּה (התרומות ע"ד הרבנים המקבלים)

הרבנים המקבלים:

הרה"ג רבי אפרים רוטשילד שליט"א, או"ה 15   הרה"ג רבי יצחק לוקסנבורג שליט"א, קצה"ח 2   הרה"ג רבי אהרן מיטלמן שליט"א, קה"י 5
הרה"ג רבי אברהם יצחק ברזל שליט"א, אוה"ח 16   הרה"ג רבי שלמה מילר שליט"א, ח"ח 15   הרה"ג רבי יעקב שוב שליט"א, אב"נ 22
(לתרומות בכרטיס אשראי: קופת העיר 1800-39-47-47 קרן הצלת התי"ח מסי' 1454 למסירה בו ביום לעדכן ב 0504116543, 0504122553)
לאחר השעה 14:30 ניתן להתקשר 057-3144848, 0504138704 ויעבירו המתנות בו ביום.

פסק הלכה

מגדולי ופוסקי הדור שליט"א

הננו בזה בקריאה קדושה ונאמנה אל עם הקודש בכל אתר ואתר עבור מפעל הצדקה הגדול והנשגב "והחזקת בו" במודיעין עילית הפועל מזה כמה שנים להצלת משפחות שנקלעו למצבים קשים ביותר ובס"ד עצומה כבר עלה בידם להציל מאות נפשות בישראל בהם חולים ונדכאים, תלמידי חכמים מופלגים יראי ד' מרבים, שבורי לב ועניים מרודים להעמידם על רגלם ולהצילם מרדת שחת.

אי לזאת ודאי חובה קדושה להתאמץ ולהשתתף בתמיכות גדולות והגונות במפעל הקדוש הלזה של הצלת נפשות ולתרום בעין יפה וברוח נדיבה.

והיא צדקה המהודרת ביותר למצוות מתנות לאביונים.

ובודאי שכל התורמים והמסייעים לקופה הקדושה ינצלו הם ומשפחותיהם מכל צרה וצוקה ומכל נגע ומחלה ומכל צער ונזק.

ניסים קרליץ

חיים פנחס שיינברג

הריני מצטרף למצוה הנ"ל
שמואל הלוי ואזנר

הנני מצטרף להנ"ל
יוסף שלו' אלישיב

עזריאל אויערבאך

שריה דבליצקי

מנשה הקמן
(גאב"ד אונגואר)

חיים קניבסקי

לתרומות בכ. אש"א: 1800-23-23-33